

Miasta UMP w czasach pandemii COVID-19

Wyzwania, rozwiązania
i wnioski

RAPORT STATYSTYCZNY
MARZEC 2023 r.

CENTRUM ANALIZ I BADAŃ

UNIA
METROPOLII
POLSKICH

IM. PAWŁA ADAMOWICZA

Zespół autorski

Bartosz Adamczyk

Alicja Sopińska

Redakcja

Julia Wiśniewska

Skład i opracowanie graficzne

Natalia Buśkiewicz i Ale Dobrze Studio

Opracowanie

Centrum Analiz i Badań Unii Metropolii Polskich
im. Pawła Adamowicza

ISBN 978-83-67574-11-2

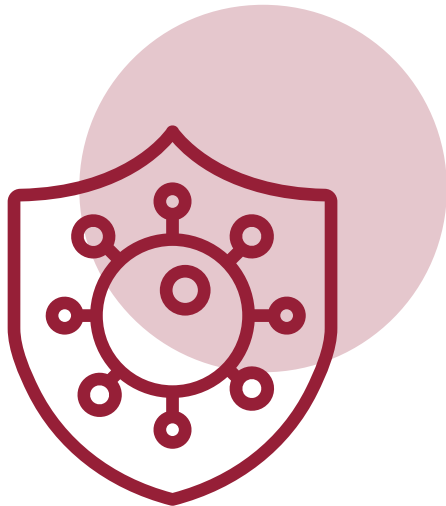
Gwałtowny rozwój pandemii COVID-19 odcisnął wyraźne piętno na codziennym życiu każdego z nas. Musieliśmy przewartościować swoje postawy, zmienić przyzwyczajenia i sposoby działania. Pojawiły się nowe zjawiska i potrzeby, a codzienność, do której byliśmy przyzwyczajeni uległa zmianie. Szczególnie dotkliwie pandemię odczuły miasta. Po pierwsze jako duże, gęsto zaludnione skupiska ludności sprzyjały rozprzestrzenianiu się koronawirusa. Po drugie, jako ośrodki koncentracji życia społeczno-gospodarczego: rynku pracy, kultury, turystyki, biznesu, różnych instytucji i usług świadczonych na rzecz mieszkańców.

Pandemia spowodowana wirusem zagrażającym życiu ludzi, nierzadko prowadząca do śmierci i zmuszająca do globalnej zmiany zachowań społecznych, to kolejne wyzwanie naszych czasów, którego nikt się nie spodziewał. Od dawna wydawało się, że śmiertelne epidemie, dzięki zaawansowanemu rozwojowi medycyny, zostały wyeliminowane z krajów rozwiniętych i należą do przeszłości. Wszystko zmieniło się pod koniec 2019 r., gdy pierwsze przypadki zakażenia wirusem SARS-CoV-2 pojawiły się w Azji, zaś do Polski dotarły w marcu 2020 r. W związku z konieczną izolacją ludności, życie społeczne musiało zostać zorganizowane na nowo i niewiadomą było na jak długo. Dotyczyło to też usług publicznych, za które odpowiadają samorządy.

Raport jest przeglądem i podsumowaniem zmian, które dokonały się w 12 miastach tworzących Unię Metropolii Polskich, na skutek pojawienia się pandemii COVID-19 i działań podjętych w celu redukcji zagrożeń z nią związanych. Skupia się na dziedzinach, które w największym stopniu dotknęła pandemia COVID-19. Są to przemiany związane z: demografią, zdrowiem, rynkiem pracy i przedsiębiorczością, ochroną zdrowia, budownictwem mieszkaniowym i biurowym, kulturą i sportem, turystyką, transportem, a także jakością powietrza. Ważną częścią raportu jest też opis wyzwań, z którymi samorządy miast UMP musiały się zmierzyć oraz zastosowanych rozwiązań.

Zagadnienia, które prezentujemy zostały wybrane w sposób arbitralny, jednak tak, by pokazać wpływ pandemii na niemal każdy aspekt funkcjonowania miast i ich mieszkańców. Dodatkowo taki dobór tematów posłużył wskazaniu, w których dziedzinach życia, zdarzenia miały chwilowy charakter (np. spowodowane lockdownem), a które przemiany zostaną z nami na dłużej lub będą już stałym elementem naszego życia.

POWRÓT DO
SPISU TREŚCI

Spis treści

Nota metodologiczna _____ 5

Podsumowanie: Główne liczby _____ 6   Główne wnioski _____ 8

Kalendarium obostrzeń COVID-19 _____ 10

Pandemia COVID-19 w miastach UMP w liczbach _____ 14

Zmiany demograficzne _____ 16

Ochrona zdrowia _____ 29

Organizacja pracy urzędów _____ 34

Wydatki miast związane z COVID-19 _____ 39

Edukacja _____ 46

Rynek pracy i przedsiębiorczość _____ 49

Budownictwo mieszkaniowe i biurowe _____ 61

Kultura i sport _____ 70

Turystyka _____ 81

Transport _____ 87

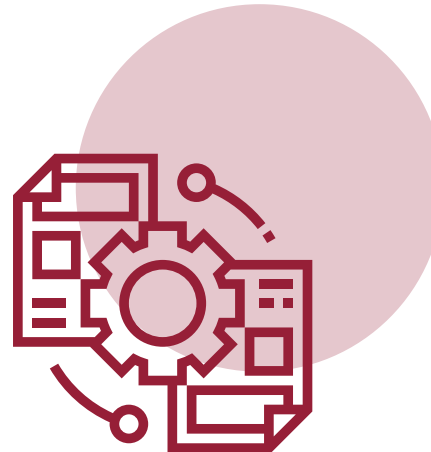
Jakość powietrza _____ 95

Nota metodologiczna

Prezentowane w raporcie dane pochodzą z oficjalnych statystyk Głównego Urzędu Statystycznego oraz informacji otrzymanych z urzędów miast UMP: Białegostoku, Bydgoszczy, Gdańska, Katowic, Krakowa, Lublina, Łodzi, Poznania, Rzeszowa, Szczecina, Warszawy i Wrocławia. Dodatkowo wykorzystano dane Ministerstwa Zdrowia, Europejskiej Agencji Środowiska, obywatelskich projektów gromadzenia danych statystycznych oraz informacje z publikacji związanych z tematem.

Dane ilościowe ujęte w raporcie w większości ukazują wpływ pandemii COVID-19 na podstawowe zjawiska społeczno-ekonomiczne oraz trend zmian w latach 2011–2021. Szczególnie skupiono się na danych z lat 2020 i 2021, które obejmują szczyt zachorowań na koronawirusa w Polsce. W celu dokładnego zobrazowania wpływu pandemii na funkcjonowanie miast, dane z lat 2020–2021 zaprezentowano na tle danych z ostatniej dekady oraz na tle danych dla całej Polski. Pozostałe dane z miast UMP pokazują w liczbach podjęte przez te samorządy działania.

Dla uchwycenia pełniejszego obrazu pandemii, analiza danych ilościowych została wzbogacona o wnioski z indywidualnych eksperckich wywiadów jakościowych. Wywiady przeprowadzono m.in. z ekspertami w dziedzinie zarządzania i organizacji miasta, rynku pracy oraz przemian społecznych. Skupiono się na opisie wyzwań, z którymi mierzyły się miasta UMP, podjętych działaniach, ale także obecnie widocznych konsekwencjach.

Rozmówcami w wywiadach jakościowych byli:

- Renata Kaznowska – Zastępca Prezydenta m.st. Warszawy
- Jędrzej Solarski – Drugi Zastępca Prezydenta Miasta Poznania
- Andrzej Wojewódzki – Sekretarz Miasta Lublin
- dr Szczepan Stempiński – Pełnomocnik Prezydenta Miasta Szczecin ds. bezpieczeństwa
- dr hab. Marta Smagacz-Poziemska – prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Instytut Socjologii
- Mariusz Zielonka – ekspert ekonomiczny Konfederacji Lewiatan

Główne liczby

Pandemia w liczbach:

1,5 mln

liczba zakażeń koronawirusem w miastach UMP do 10.09.2022 r.

udział osób w pełni zaszczepionych w miastach UMP do 30.01.2022 r.

Zmiany demograficzne:

w 2020 r. w porównaniu do 2019 r.	w 2021 r. w porównaniu do 2019 r.
--------------------------------------	--------------------------------------

-4%	-8%
------------	------------

o tyle mniej dzieci urodziło się w miastach UMP

+15%	+26%
-------------	-------------

o tyle więcej osób zmarło w miastach UMP

-20%	-3%
-------------	------------

o tyle mniej imigrantów zagranicznych osiedliło się w miastach UMP

Wydatki miast UMP:

2,16 mld zł

wydatki miast UMP na przeciwdziałanie pandemii COVID-19 w latach 2020 i 2021

w 2020 r. w porównaniu do 2019 r.	w 2021 r. w porównaniu do 2019 r.
--------------------------------------	--------------------------------------

+13%	+25%
-------------	-------------

o tyle wzrosły wydatki na ochronę zdrowia w miastach UMP

+12%	+13%
-------------	-------------

o tyle wzrosły wydatki na bezpieczeństwo w miastach UMP

Organizacja urzędów miast UMP:

+100%

w 2020 r.

+72%

w 2021 r.

o tyle wzrosła liczba spraw wpływających elektronicznie do urzędów miast UMP w porównaniu do 2019 r.

Rynek pracy i przedsiębiorczość:

+ 39%
w miastach UMP

+21%
w Polsce

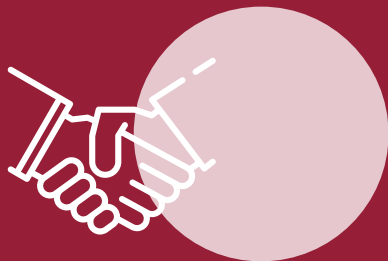
o tyle więcej osób pozostawało bez pracy w 2020 r. w porównaniu do 2019 r.

15,7 tys.

przedsiębiorców korzystających z lokali należących do miast UMP wykorzystało możliwość czasowej obniżki czynszu w latach 2020–2021

96,5 tys.

firm otrzymało wsparcie z Polskiego Funduszu Rozwoju w miastach UMP w latach 2020–2021

Kultura:

w 2020 r.
w porównaniu do 2019 r.

-65%

o tyle mniej widzów obejrzało spektakle w teatrach w miastach UMP

-56%

o tyle mniej osób odwiedziło muzea w miastach UMP

-70%

o tyle mniej osób odwiedziło kina w miastach UMP

w 2021 r.
w porównaniu do 2019 r.

-71%

-34%

-56%

Transport i jakość powietrza:

w 2020 r.
w porównaniu do 2019 r.

-40%

o tyle mniej pasażerów skorzystało z komunikacji miejskiej w miastach UMP

-29%

o tyle mniej było wypadków drogowych w miastach UMP

-13%

o tyle spadło średnioroczne stężenie pyłów PM-10 w miastach UMP

w 2021 r.
w porównaniu do 2019 r.

-34%

-28%

-7%

Główne wnioski

Pandemia COVID-19 wpłynęła na prawie wszystkie dziedziny życia mieszkańców oraz funkcjonowanie miast. Zaprezentowane zjawiska i zmiany mają dwojaki charakter: krótkotrwały – sytuacja wróciła do normalności wkrótce po zniesieniu obostrzeń lub długofalowy – w wyniku których zmieniły się praktyki społeczne, relacje międzyludzkie, wybory czy preferencje. Do długofalowych przemian należy zaliczyć również te procesy, których konsekwencje wciąż odczuwamy, np. zdrowotne, podażowo-popytowe, a także związane ze zmianą praktyk życiowych i organizacją pracy. Obecnie możemy uznać, że mimo wielu trudności organizacyjnych i finansowych miasta UMP sprawnie poradziły sobie z kryzysową sytuacją. Z perspektywy czasu oprócz jednoznacznie negatywnych konsekwencji pandemii, możemy wskazać również pewne pozytywne przemiany w społeczeństwie.

Pandemia nauczyła nas działać w poprzek kompetencji. Musieliśmy współdziałać z wieloma instytucjami. Nauczyliśmy się współpracować i w momencie gdy nastąpiła wojna w Ukrainie było nam o wiele łatwiej pomóc naszym uchodźcom na bazie doświadczeń wyniesionych z COVID-19.

Jędrzej Solarski
Drugi Zastępca Prezydenta
Miasta Poznania

Zdaniem ekspertów

W dziedzinie zarządzania sytuacjami kryzysowymi i bezpieczeństwem możemy postawić dwie konkluzje. Po pierwsze: niezbędna jest współpraca wewnętrzna (pionowa i pozioma) w obrębie samych urzędów miast, pomiędzy samorządami oraz współpraca samorządu z państwowymi instytucjami i służbami, a także podmiotami prywatnymi. Po drugie: pandemia obnażyła wady polskiego systemu zarządzania kryzysowego oraz edukacji dla bezpieczeństwa. Główny zarzut dotyczy niedostosowania istniejącego katalogu zagrożeń do obecnych czasów. Zdaniem ekspertów jest on częściowo archaiczny i nie przystaje do realnych wyzwań, przed którymi stają miasta

w sytuacji kryzysowej. W opinii ekspertów dla polskich miast współcześnie dużym zagrożeniem są sytuacje kryzysowe związane z epidemiami, energetyką i ciepłownictwem. Istotne są też zagrożenia związane z atakami terrorystycznymi czy konfliktami zbrojnymi, jednak doświadczenia ostatnich lat pokazują, że katalog zagrożeń powinien zostać rozwinęty. Ponadto system zarządzania kryzysowego powinien zostać zdecentralizowany, a gros zadań i decyzji powinno znajdować się w kompetencjach samorządu – jako tej władzy, która przez bliski kontakt z mieszkańcami szybciej i łatwiej może identyfikować zagrożenia oraz na nie reagować.

Prezentowana analiza uwidacznia również dziedziny, które powinny zostać objęte dłuższą obserwacją w kontekście pandemii COVID-19 oraz wywołanych nią przemian w praktykach ludności, w szczególności związanych z:

- korzystaniem z opieki zdrowotnej
- organizacją pracy
- rynkiem usług bezpośrednich
- transportem i komunikacją publiczną
- kulturą, sportem i rekreacją

Negatywne skutki pandemii:

- najwyższa liczba zgonów w Polsce od 1946 r.

  - stale diagnozowane długofalowe konsekwencje zdrowotne związane z powikłaniami post-covidowymi

---

  - utrzymująca się duża liczba nadmiarowych zgonów – związana między innymi z odwlekaniem lub rezygnowaniem z planowanych wizyt i zabiegów lekarskich w czasie pandemii

---

  - dodatkowe przeciążenie systemu opieki zdrowotnej związane z wykonywaniem przekładanych świadczeń (np. operacji)

  - ogólne pogorszenie kondycji fizycznej i wzrost liczby osób otyłych wynikający z zaprzestania aktywności poza domem
- pogorszenie się sytuacji zdrowia psychicznego – szczególnie wśród dzieci i młodzieży

---

  - rozpad więzi i relacji społecznych wynikający z domowej izolacji i pracy zdalnej

---

  - początek kryzysu w branży usług opierających się na bezpośrednim kontakcie z klientem (np. gastronomia, kosmetyka, fitness)

  - kryzys w branży usług kulturalnych związany ze zmianą nawyków – możliwe stało się korzystanie z rozszerzonej oferty kulturalnej w domu

Pozytywne skutki pandemii:

- ogólny wzrost kompetencji IT w społeczeństwie (pracownicy, uczniowie, nauczyciele i rodzice)

  - rozwój e-usług w urzędach – usprawniający pracę urzędów oraz ułatwiający mieszkańcom załatwianie spraw urzędowych

---

  - pandemia nauczyła urzędników i przedstawicieli władz samorządowych solidarności i wzajemnej pomocy pomiędzy wydziałami UM oraz współpracy z różnorodnymi instytucjami, także państwowymi – zbudowano i wzmocniono sieci współpracy
- rozwinęły się takie gałęzie gospodarki jak: handel internetowy, branża IT, branża kurierska, logistyczna, magazynowa i leasingowa

---

  - mieszkańcy i władze miast nauczyli się inaczej patrzeć na naturę – w większym stopniu doceniamy wartość terenów zielonych, szczególnie tych nieurządzonych

---

  - jako społeczeństwo bardziej dbamy o higienę, co może przekładać się na mniejsze rozprzestrzenianie się sezonowych infekcji oraz innych chorób wirusowo-bakteryjnych

Kalendarium obostrzeń COVID-19

Zorganizowanie sprawnego funkcjonowania miasta w obliczu pandemii, wymagało od władz samorządowych i państwowych niespotykanego wcześniej wysiłku organizacyjnego, a także sprawności i szybkości podejmowania decyzji, często trudnych wobec dramatycznych realiów. Obostrzenia, mające uniemożliwić rozprzestrzenianie się koronawirusa, dotyczyły wielu dziedzin życia społecznego, a zasady ich obowiązywania bardzo często ulegały zmianie.

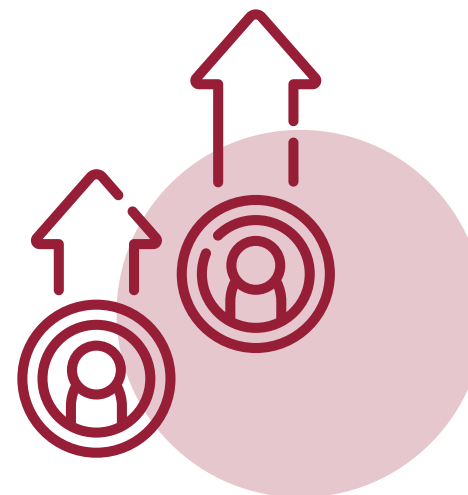

Kalendarium obostrzeń COVID-19

I fala zakażeń (początek w marcu 2020 r.)

- **04.03.2020** – wykrycie pierwszego przypadku COVID-19 w Polsce
- **08.03.2020** – wejście w życie tzw. specustawy koronawirusowej
- **11.03.2020** – okresowe zamknięcie placówek oświatowych
- **14.03.2020** – wprowadzenie stanu zagrożenia epidemicznego w kraju
- **15.03.2020** – zamknięcie granic Polski dla obcokrajowców oraz wprowadzenie 14-dniowej kwarantanny dla obywateli powracających do kraju
- **20.03.2020** – wprowadzenie stanu epidemii na terenie kraju

- **25.03.2020** – wprowadzenie: ograniczeń w przemieszczaniu się i korzystaniu z komunikacji zbiorowej oraz zakazu zgromadzeń
- **01.04.2020** – zamknięcie lasów, parków, plaż i bulwarów, wprowadzenie limitów osób w sklepach i punktach usługowych, oraz wprowadzenie godzin dla seniorów w placówkach handlowych
- **20.04.2020** – rozpoczęcie procesu znoszenia obostrzeń (4 etapy)
- **06.06.2020** – zakończenie procesu znoszenia obostrzeń i wznowienie działalności kin, teatrów, basenów, parków rozrywki oraz klubów fitness
- **08.08.2020** – regionalizacja obostrzeń na poziomie powiatów

II fala zakażeń (początek w październiku 2020 r.)

- **24.10.2020** – ponowne zaostrzenie obostrzeń w związku z II falą zakażeń
- **29.10.2020** – otwarcie pierwszego szpitala tymczasowego
- **27.12.2020** – rozpoczęcie szczepień przeciw COVID-19 dla grupy zero (lekarze, pracownicy zawodów medycznych, farmaceuci, pracownicy domów opieki i pomocy społecznej oraz pracownicy uczelni medycznych)
- **08.01.2021** – ponowne rozpoczęcie stopniowego łagodzenia obostrzeń (w tym częściowe otwarcie placówek oświatowych)
- **15.01.2021** – uruchomienie rejestracji na szczepienia dla kolejnych grup zawodowych oraz wiekowych

III fala zakażeń (początek w marcu 2021 r.)

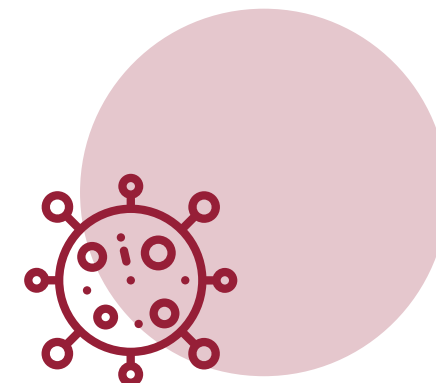
- **25.03.2021** – ponowne zaostrzenie obostrzeń związane z III falą zakażeń
- **19.04.2021** – ponowne rozpoczęcie stopniowego znoszenia obostrzeń
- **01.05.2021** – wprowadzenie kolejnego planu znoszenia obostrzeń na poziomie powiatów
- **13.06.2021** – poluzowanie obostrzeń w związku z rozpoczynającym się sezonem wakacyjnym

IV fala zakażeń (początek w listopadzie 2021 r.)

- **15.12.2021** – ponowne zaostrzenie obostrzeń dla niektórych branż, związane z IV falą zakażeń
- **20.12.2021** – okresowe zamknięcie placówek oświatowych

V fala zakażeń (początek w styczniu 2022 r.)

- **27.01.2022** – umożliwienie testowania na COVID-19 w aptekach, skrócenie kwarantanny do 7 dni
- **25.02.2022** – wprowadzenie szczepień dla cudzoziemców narodowości Ukraińskiej – w związku z wybuchem wojny w tym kraju.
- **01.03.2022** – zniesienie większości obostrzeń
- **28.03.2022** – zniesienie nakazu noszenia maseczek w pomieszczeniach zamkniętych (z wyjątkiem placówek medycznych i aptek)
- **16.05.2022** – zniesienie obowiązywania stanu epidemii i ponowne wprowadzenie stanu zagrożenia epidemicznego

Zdaniem ekspertów

Z perspektywy samorządów trudności organizacyjne polegały na braku wytycznych, scenariuszy działania oraz przepisów dotyczących dostosowywania funkcjonowania miasta w sytuacji pandemicznej. Przedstawiciele samorządów skarżyli się na trudności we współpracy z administracją rządową na szczeblu centralnym i wojewódzkim. Zarzucali rządowi brak odpowiednio szybkiej i adekwatnej reakcji na zagrożenia oraz wprowadzanie nielogicznych i nieskutecznych obostrzeń – np. zakaz korzystania z rowerów miejskich, siłowni plenerowych lub „zamknięcie” lasów i parków. Krytyka obostrzeń dotyczyła również kwestii prawnej – szczególnie w pierwszych miesiącach pandemii, nie było jasne kto (które instytucje) i na jakiej podstawie prawnej może egzekwować stosowanie się mieszkańców do nałożonych zakazów i ograniczeń.

Główny zarzut strony samorządowej wobec rządzących dotyczył prawno-organizacyjnego aspektu pandemii. Na poziomie centralnym nie wprowadzono

stanu klęski żywiołowej, który pozwoliłby na zarządzanie kryzysem w sprawnym, jednoznaczny sposób, na podstawie rozwiązań przewidzianych w przepisach ustawy. Samorządowcy praktycznie z dnia na dzień dostawali polecenia wprowadzenia zmian w organizacji danej dziedziny funkcjonowania miasta – np. zwiększenie rezerwy łóżek przeznaczonych dla pacjentów „covidowych”.

Jednocześnie, samorządowcy chwalili sobie współpracę na poziomie lokalnym z przedstawicielami władz państwowych, służb mundurowych czy instytucji państwowych (mimo deficytów kadrowych w tych instytucjach – np. w stacjach sanitarno-epidemiologicznych). Podkreślali, że szczególnie w pierwszym okresie, każdemu zależało na rozwiązaniu sytuacji, podziały polityczne odeszły na dalszy plan. Z perspektywy czasu, możemy uznać, że wobec kryzysu instytucje i sieci samorządowe okazały się odporne – jednak odbyło się to ogromnym wysiłkiem pracy urzędników.

Wychodzę z założenia, że jeżeli mamy przygotowane pewne przepisy prawa, to my powinniśmy po prostu je znać i umieć stosować. A cały problem polegał na tym, że szukano pewnych bajpasów, które nie do końca były możliwe do zastosowania – zapętlano działania, za które powszechna krytyka spadała na samorządowców.

“

dr Szczepan Stempiński
Pełnomocnik Prezydenta
Miasta Szczecin
ds. bezpieczeństwa

Z dnia na dzień dostawaliśmy informację, że w następnym tygodniu mamy otworzyć kolejny oddział covidowy, który trzeba stworzyć od zera. Ignorowano to, że szpital nie posiadał wystarczającej infrastruktury tlenowej, czy to że stworzenie oddziału oznaczało np.: konieczność relokowania innych pacjentów.

“

Renata Kaznowska
Zastępca Prezydenta
m.st. Warszawy

Pandemia COVID-19 w miastach UMP w liczbach

Od początku pandemii COVID-19 do połowy września 2022 r. w całej Polsce zarejestrowano ponad 6,1 mln zakażeń koronawirusem. W tym czasie w miastach UMP odnotowano blisko 1,5 mln zakażeń. To 25% z zakażeń z całego kraju. Wynik ten nie jest zaskakujący, biorąc pod uwagę dużą liczbę ludności oraz gęstość zaludnienia w dużych miastach. Jak pokazują niżej prezentowane dane, mieszkańcy miast UMP bardzo aktywnie brali udział w akcji szczepień przeciw COVID-19.

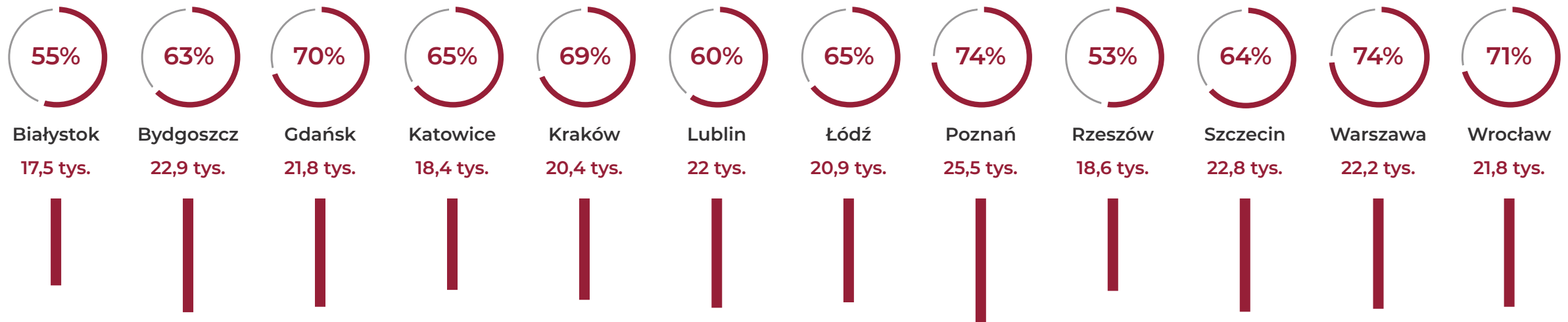

Zakażenia i szczepienia

Udział osób w pełni zaszczepionych w populacji mieszkańców*:

Dane do 30.01.2022 r.

Liczba zakażeń COVID-19 na 100 tysięcy ludności:

Duże ośrodki miejskie za sprawą gęstości zaludnienia i wysokiej mobilności mieszkańców częściej notowały wyższe wskaźniki zachorowań niż w mniej zaludnionych częściach kraju. Podczas gdy liczba zakażeń COVID-19 na 100 tys. ludności w całej Polsce wyniosła: 16,1 tys., w miastach UMP ten wskaźnik określono na poziomie 21,2 tys. Najwięcej przypadków na 100 tys. ludności odnotowano w Poznaniu (25,5 tys.) a najmniej w Białymstoku (17,5 tys.). We wszystkich miastach UMP

Dane do 10.09.2022 r.
Źródło: Ministerstwo Zdrowia oraz bazy danych Michała Rogalskiego

liczba zachorowań przypadająca na 100 tys. ludności, przewyższała wartość ogólnopolską.

Od początku ogólnopolskiej akcji szczepień na COVID-19 do 30.01.2022 r. średni udział osób zaszczepionych w populacji miast UMP wyniósł 60%. Najwięcej w Warszawie (74%) i Poznaniu (74%), a najmniej – choć nadal wysoko – w Rzeszowie (53%) i Białymstoku (55%).

Od początku ogólnopolskiej akcji szczepień na COVID-19 do 30.01.2022 r. średni udział osób zaszczepionych w populacji miast UMP wyniósł 60%.

* Dotyczy osób, które przyjęły rekomendowaną liczbę dawek szczepionek jedno- lub dwudawkowych.

Zmiany demograficzne

Pandemia COVID-19 przełożyła się na statystyki ludnościowe w różny sposób. Jedną z konsekwencji – najbardziej tragiczną – jest rekordowa liczba zgonów w Polsce, najwyższa od 1946 r. W czasach pandemii zmieniły się również demograficzne zachowania związane z posiadaniem dzieci oraz zawieraniem małżeństw. Ich liczba znacząco spadła. Dane migracyjne są statystycznym odzwierciedleniem lockdownu.

Urodzenia

W latach 2011–2021 liczba urodzeń w miastach UMP wahała się od 67 tys. w 2011 r. do 76 tys. w 2017 r. Od 2018 r. zarówno w miastach UMP, jak i w Polsce obserwujemy spadek liczby dzieci, które przychodzą na świat, a w latach 2020–2021 r. ta tendencja dodatkowo nasiliła się. W 2021 r. w Polsce urodziło się najmniej dzieci w analizowanym okresie (331 tys. dzieci). Według wieloletnich danych GUS i Eurostatu na zmniejszającą się dzietność w ostatnich latach w Polsce, wpływ ma stale

zwiększający się wiek, w którym kobiety rodzą pierwsze dziecko, z tego powodu na posiadanie kolejnego dziecka, kobiety decydują się coraz rzadziej. W 1990 r. najczęściej rodziły kobiety w wieku 20–24 lata (36% urodzonych dzieci), w 2018 r. najczęściej rodziły kobiety w wieku 30–34 lata (33% urodzonych dzieci), na przestrzeni ostatnich 3 dekad, wyraźnie widać tendencję odkładania w czasie decyzji o posiadaniu potomstwa (lub rezygnację).

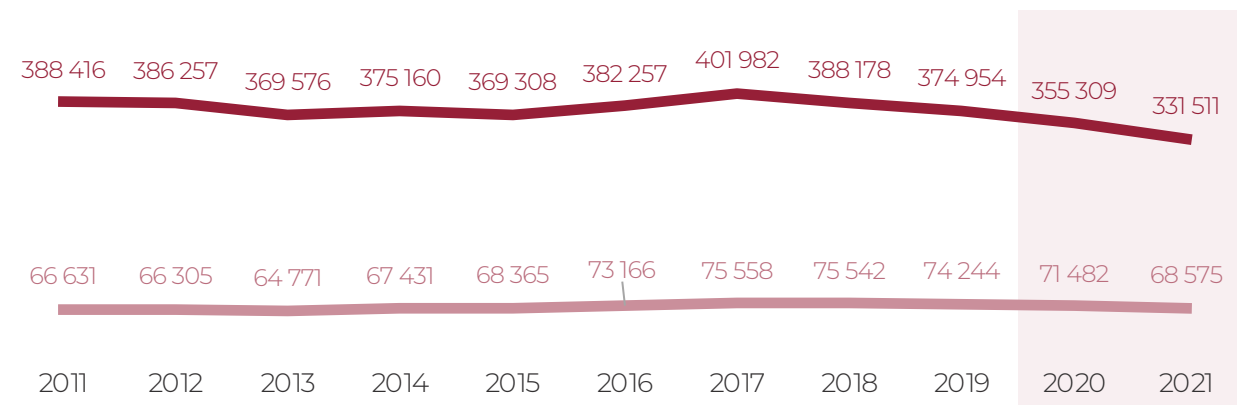
Zdaniem ekspertów

Pandemia tylko pogłębiła kryzys spadku liczby urodzeń obserwowany już wcześniej. Do obaw kobiet związanych z niepewną sytuacją, m.in. ekonomiczną, doszły te związane z ewentualnym macierzyństwem w czasach zagrożenia epidemicznego. Czyli też ograniczonym dostępem do opieki zdrowotnej. Należy podejrzewać, że obserwowany spadek liczby urodzeń wynikał również z przesuwania decyzji reprodukcyjnych na czas po ustaniu pandemii.

Liczba dzieci urodzonych w ciągu roku w 12 miastach UMP i w całej Polsce:

■ Polska
 ■ miasta UMP łącznie
 PANDEMIA

W porównaniu do 2019 r. w miastach UMP urodziło się mniej dzieci o:

-4%
w 2020 r.

-8%
w 2021 r.

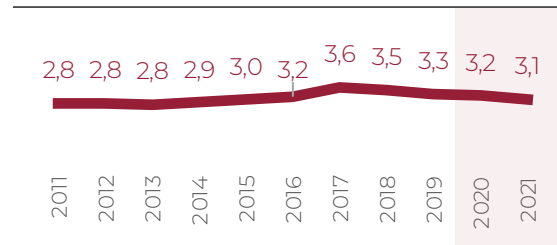
Urodzenia w miastach UMP

(w tys. dzieci)

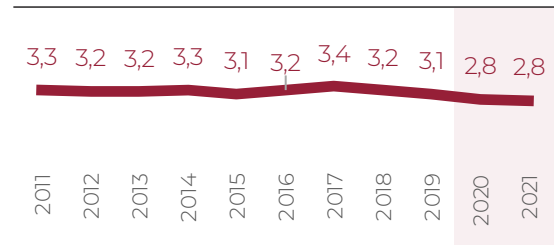
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

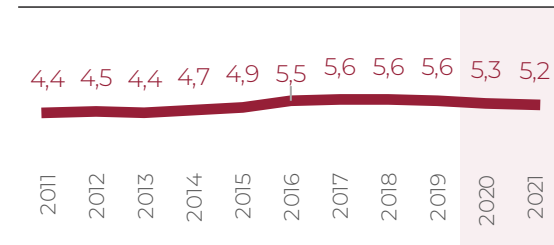
Białystok:

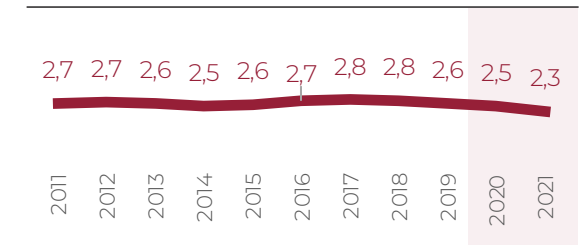
Bydgoszcz:

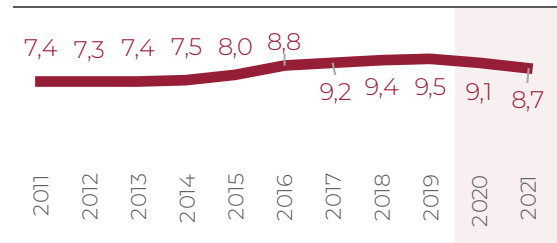
Gdańsk:

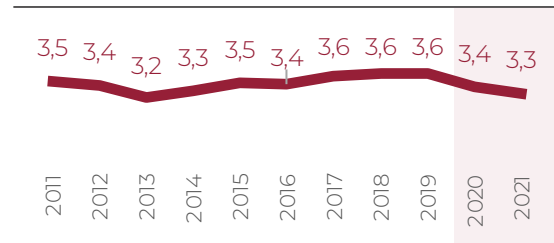
Katowice:

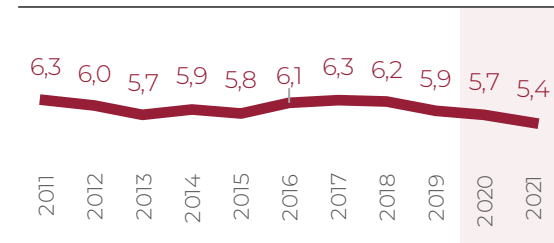
Kraków:

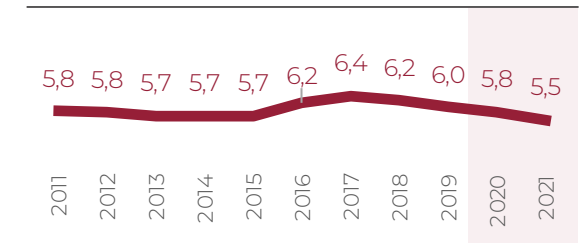
Lublin:

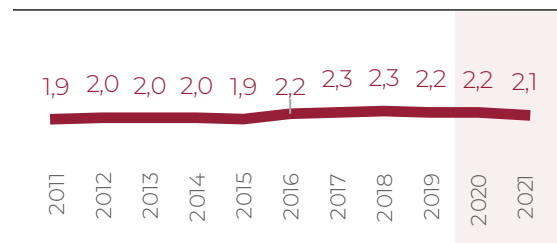
Łódź:

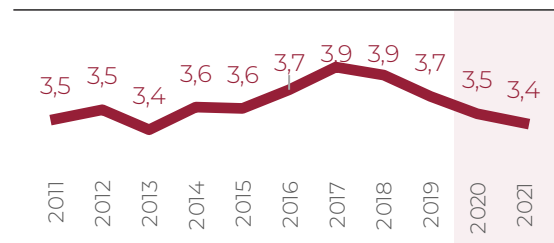
Poznań:

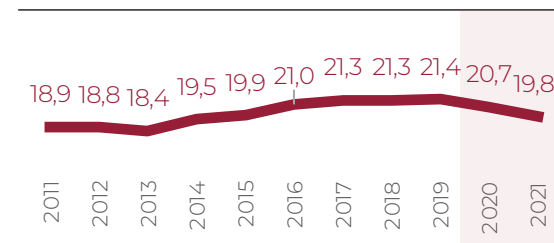
Rzeszów:

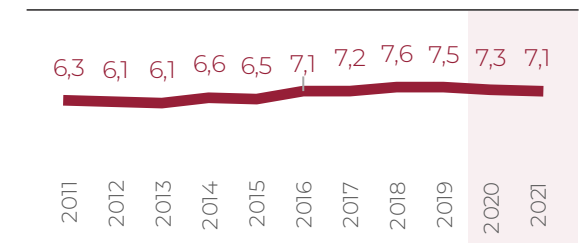
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

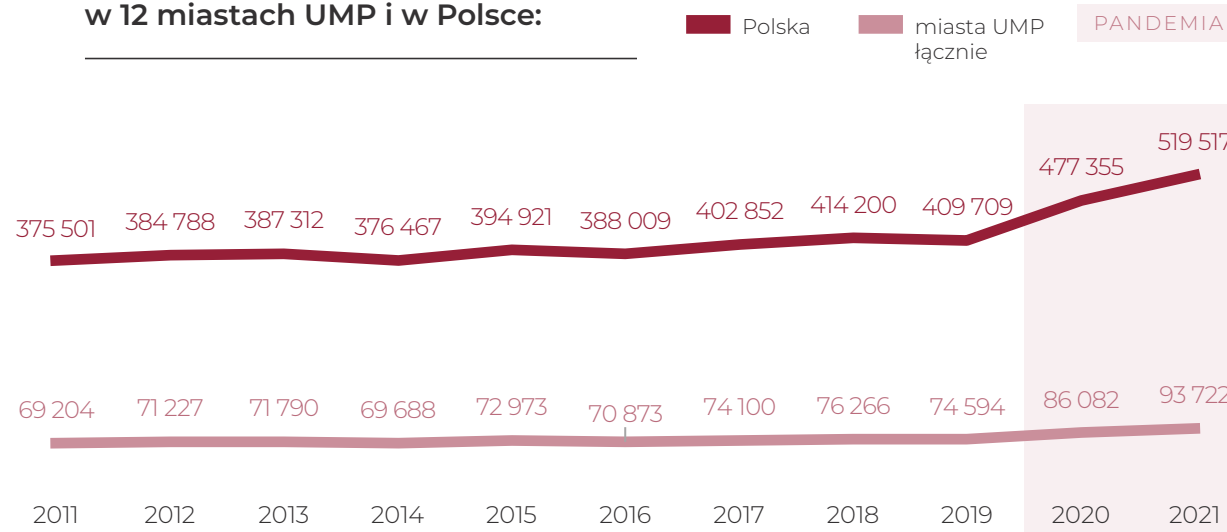

Zgony, w tym z powodu COVID-19

W latach 2011–2021 w miastach UMP i w Polsce niemal z każdym rokiem rosła liczba zgonów. W 2020 r. wyraźnie nasiliła się ta tendencja na skutek pandemii COVID-19, a w 2021 r. liczba zgonów była najwyższa w ciągu analizowanego okresu (wzrost w porównaniu z 2019 r. w miastach UMP o 26%, a w Polsce o 27%). W 2020 r. zgony z powodu COVID-19 stanowiły w miastach UMP 8%, w Polsce 9% wszystkich zgonów a w 2021 r. zarówno w Polsce, jak i miastach UMP udział zgonów z powodu COVID-19 wynosił 18%.

Liczba zgonów w ciągu roku w 12 miastach UMP i w Polsce:

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W porównaniu do 2019 r. w miastach UMP zmarło więcej osób o:

+15%
w 2020 r.

+26%
w 2021 r.

Zgony z powodu COVID-19 wśród ogółu zgonów w miastach UMP stanowiły:

8%
w 2020 r.

18%
w 2021 r.

Zdaniem ekspertów

Wzrost liczby zgonów widoczny w statystykach to nie tylko bezpośredni efekt zakażenia koronawirusem. Widzimy tu również odzwierciedlenie zgonów z powodu powikłań post-covidowych, trudności z dostępem do opieki zdrowotnej oraz odwlekanie lub rezygnację z leczenia przez pacjentów. Tzw. dług zdrowotny widoczny również w postaci nadmiarowych zgonów pozostanie z nami na dłużej.

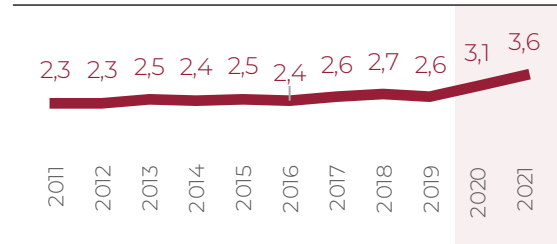
Zgony w miastach UMP

(w tys. osób)

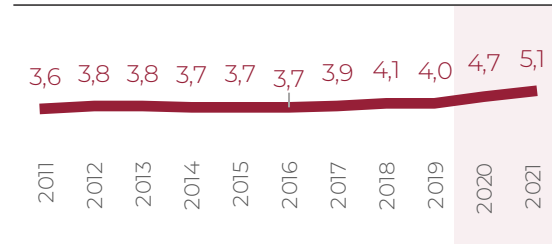
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

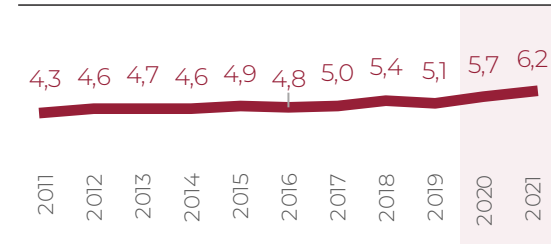
Białystok:

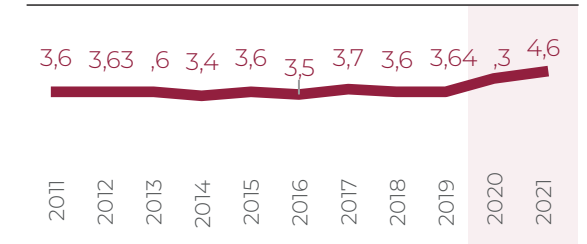
Bydgoszcz:

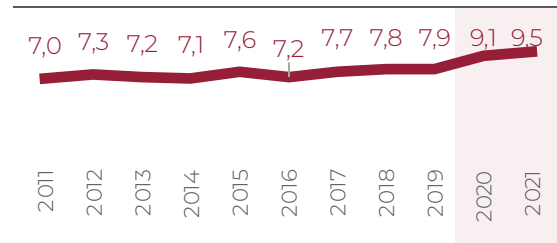
Gdańsk:

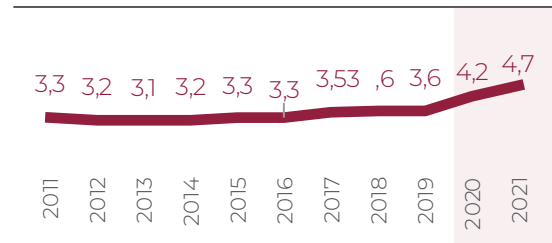
Katowice:

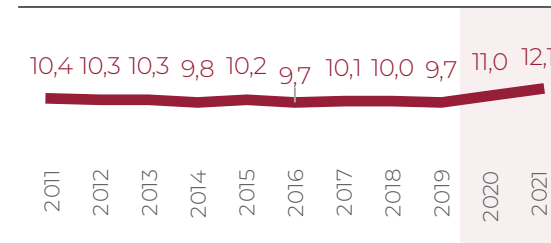
Kraków:

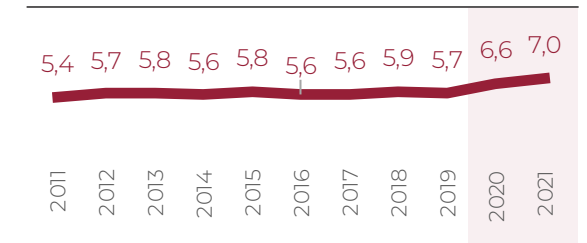
Lublin:

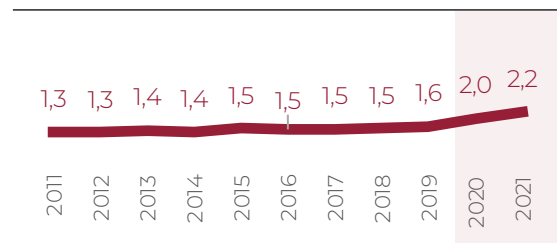
Łódź:

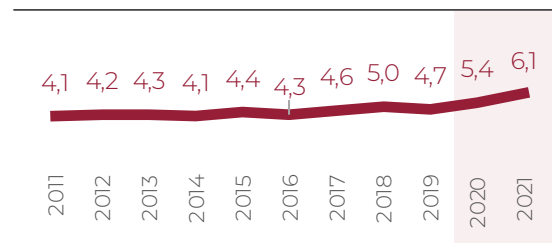
Poznań:

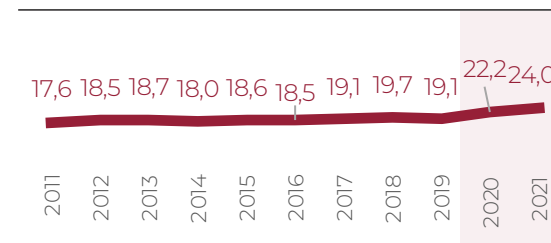
Rzeszów:

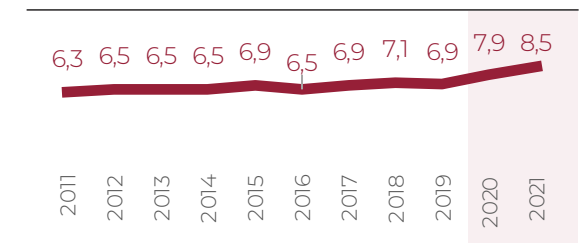
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

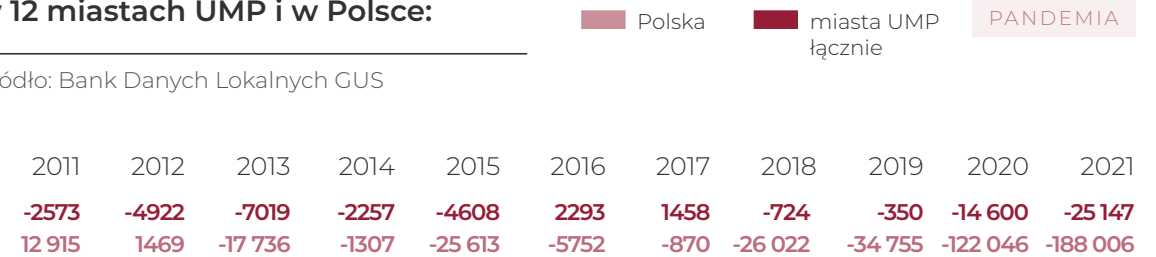
Przyrost naturalny

W latach 2011–2021, w niemal całym okresie, więcej osób umierało niż się rodziło – prawidłowość ta miała miejsce zarówno w miastach UMP, jak i w całej Polsce. W okresie pandemii (2020–2021) zarówno w perspektywie miast UMP, jak i kraju znacząco wzrosła przewaga zgonów nad urodzeniami. Przyrost naturalny w Polsce jest zróżnicowany regionalnie. Przyglądając się dokładnie sytuacji, możemy podzielić miasta UMP na 3 grupy. W Bydgoszczy, Katowicach, Łodzi i Szczecinie w analizo-

wanym okresie, wskaźnik PN zawsze był ujemny. W Gdańsku, Poznaniu, Warszawie i Wrocławiu PN wahał się pomiędzy dodatnim a ujemnym na przestrzeni lat – z przewagą lat z dodatnią wartością wskaźnika. Natomiast w Białymstoku, Krakowie, Lublinie i Rzeszowie w latach 2011–2019 PN zawsze był dodatni, ujemne wartości zanotowano dopiero wraz z wybuchem pandemii i wynikają one z dużej liczby tzw. zgonów nadmiarowych.

Różnica między liczbą urodzeń i zgonów w ciągu roku w 12 miastach UMP i w Polsce:

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Zdaniem ekspertów

Tak duży ujemny przyrost naturalny jest bezpośrednim przełożeniem spadającej liczby urodzeń oraz rosnącej liczby zgonów. W latach pandemii na tak zły wynik wpłynęła przede wszystkim bardzo wysoka liczba zgonów.

Podczas pandemii COVID-19 przyrost naturalny był najniższy od dekady:

-39 747 w miastach UMP
-310 052 w Polsce

dane za lata 2020 i 2021 łącznie

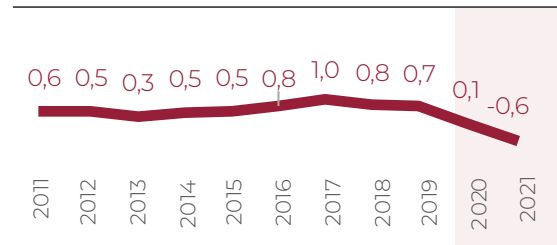
Przyrost naturalny w miastach UMP

(w tys.)

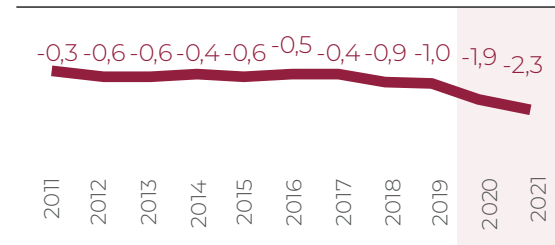
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

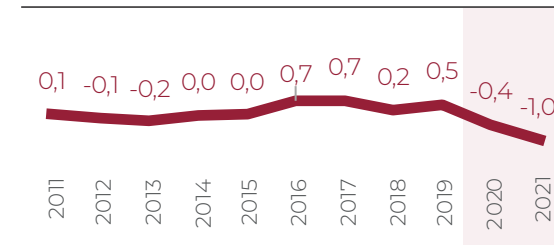
Białystok:

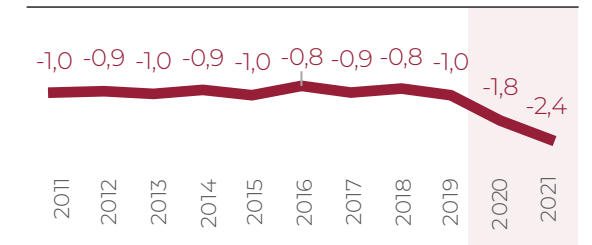
Bydgoszcz:

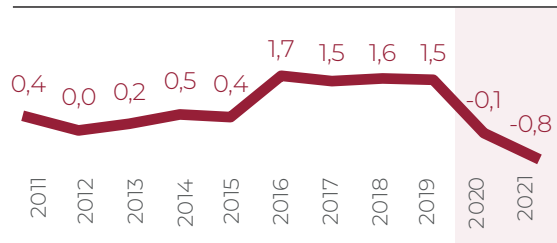
Gdańsk:

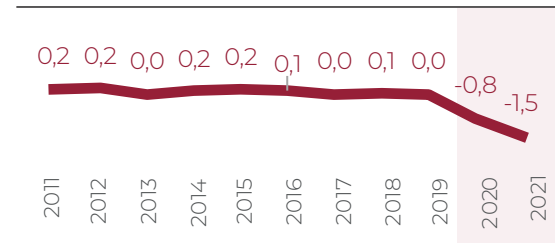
Katowice:

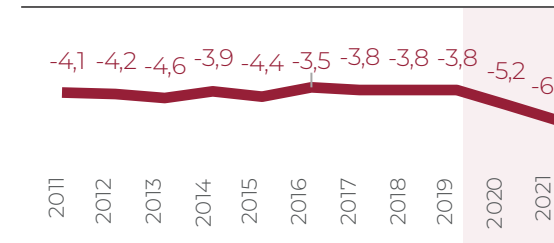
Kraków:

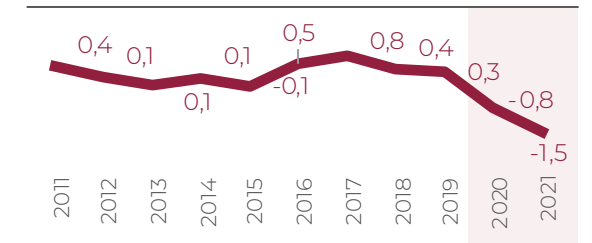
Lublin:

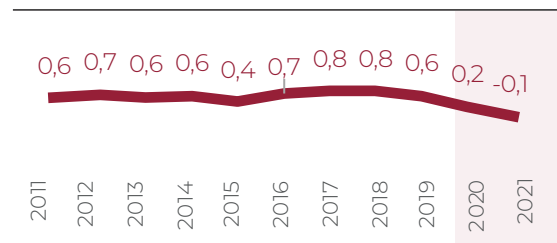
Łódź:

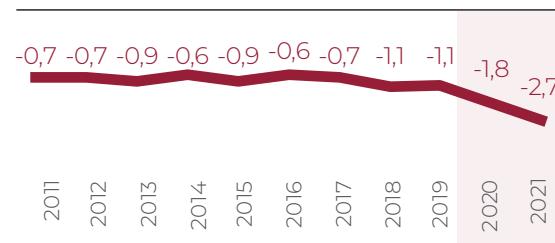
Poznań:

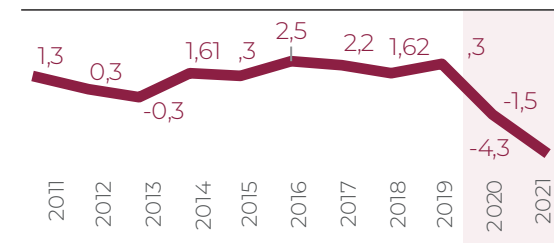
Rzeszów:

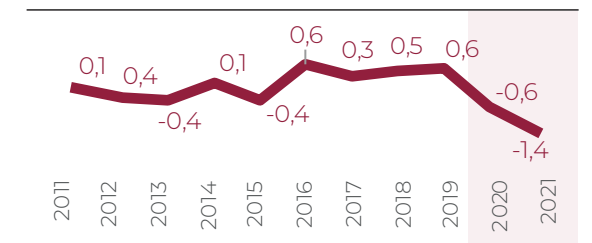
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Małżeństwa zawarte

W latach 2011–2021 liczba zawieranych małżeństw zarówno w miastach UMP, jak i całej Polsce była zróżnicowana – po pierwszych latach spadku, w 2013 r. zaobserwowano stopniowy wzrost tej liczby, który utrzymywał się w Polsce do 2016 r., a w miastach UMP do 2019 r. Zmianę przyniósł rok 2020, zarówno w Polsce, jak i w miastach UMP zanotowano wyraźny spadek związany z obostrzeniami wprowadzonymi

w związku z pandemią COVID-19. W 2021 r. stopniowo luzowano obostrzenia, co przełożyło się na odbicie sytuacji – liczba zawieranych małżeństw zaczęła wzrastać, jednak utrzymała się na poziomie niższym niż przed pandemią. Wśród miast UMP tylko w 3 miastach w 2021 r. liczba zawieranych małżeństw zrównała się lub przewyższyła poziom z 2019 r. (w Białymstoku, Krakowie i Rzeszowie).

W porównaniu do 2019 r. w 2021 r. zawarto mniej małżeństw o:

-6% w miastach UMP

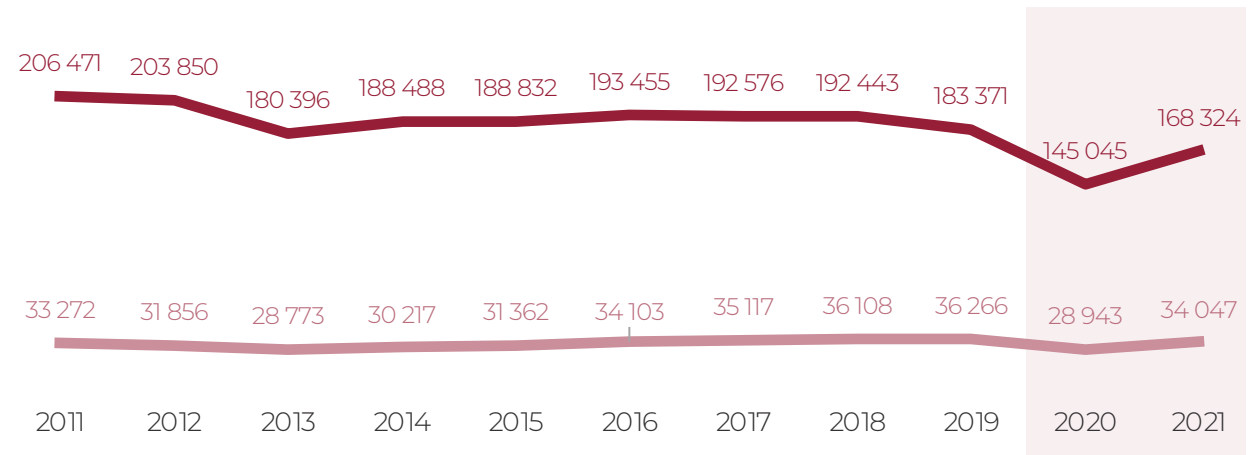
-8% w Polsce

Zdaniem ekspertów

Spadek liczby zawieranych małżeństw, to bezpośredni efekt wprowadzonych obostrzeń związanych z organizacją imprez w branży weselnej. Widać, że spadek był chwilowy i po poluzowaniu ograniczeń, liczba zawieranych małżeństw w 2021 r. zaczęła powoli wracać do stanu sprzed pandemii.

Małżeństwa zawarte ogółem w 12 miastach UMP i w Polsce:

■ Polska
 ■ miasta UMP łącznie
 PANDEMIA

W porównaniu do 2019 r. w 2020 r. zawarto mniej małżeństw o:

-20% w miastach UMP

-21% w Polsce

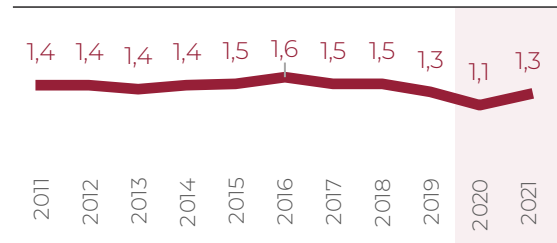
Małżeństwa zawarte w miastach UMP

(w tys.)

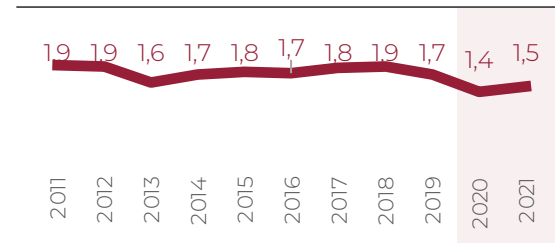
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

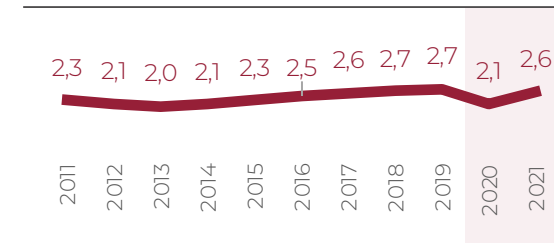
Białystok:

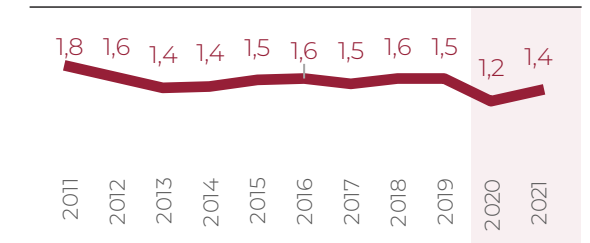
Bydgoszcz:

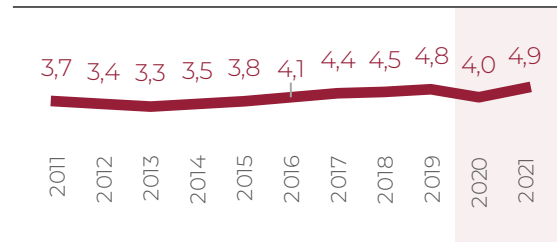
Gdańsk:

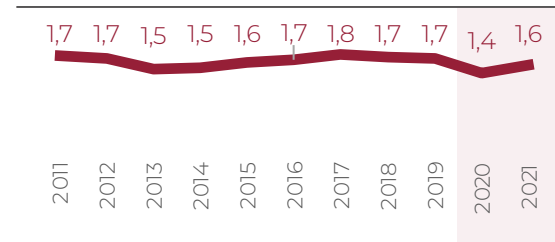
Katowice:

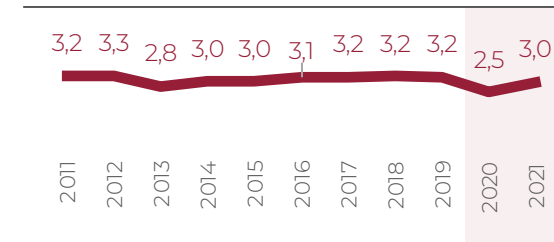
Kraków:

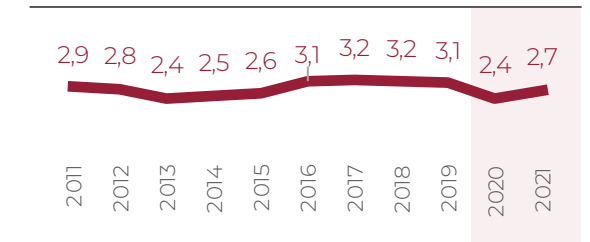
Lublin:

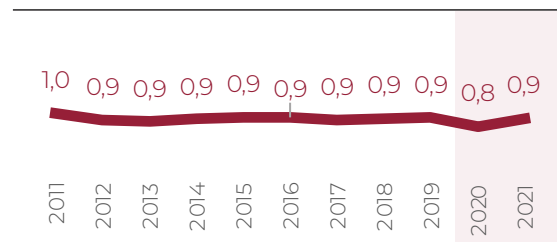
Łódź:

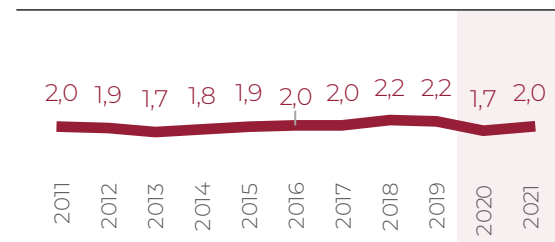
Poznań:

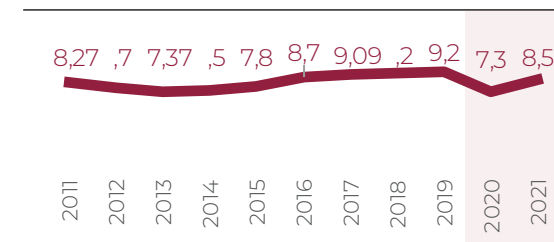
Rzeszów:

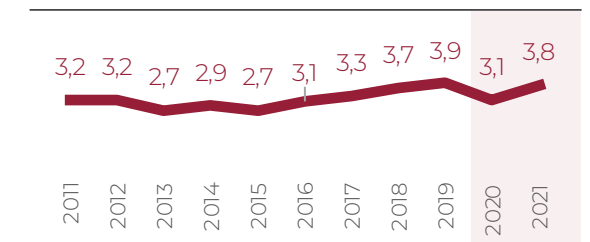
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Migracje – liczba osób wyjeżdżających z Polski na stałe

W latach 2016–2018 z Polski emigrowało rocznie ok. 12 tys. osób., w tym czasie w miastach UMP liczba emigracji zagranicznych sukcesywnie rosła, osiągając szczyt w 2018 r. (blisko 1,9 tys. osób wyjechało z miast UMP). W latach 2019–2020 zarówno w miastach UMP, jak i w całej Polsce, notowano spadek liczby osób wyjeżdżających za granicę. W analizowanym okresie najmniej osób wyemigrowało z Polski i z miast UMP w 2020 r.

W 2021 r. liczba emigracji z Polski zaczęła wzrastać, jednak w miastach UMP pozostała poniżej poziomu sprzed pandemii. Wśród miast UMP, tylko w trzech (Kraków, Lublin, Wrocław) pomimo ograniczeń w możliwości przekraczania granic, notowano stały wzrost liczby mieszkańców wyjeżdżających na pobyt stały za granicę. W analizowanym okresie najwięcej osób emigrowało z Warszawy i Wrocławia.

Liczba osób wyjeżdżających za granicę na pobyt stały z 12 miast UMP i z Polski:

■ Polska
 ■ miasta UMP łącznie
 PANDEMIA

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

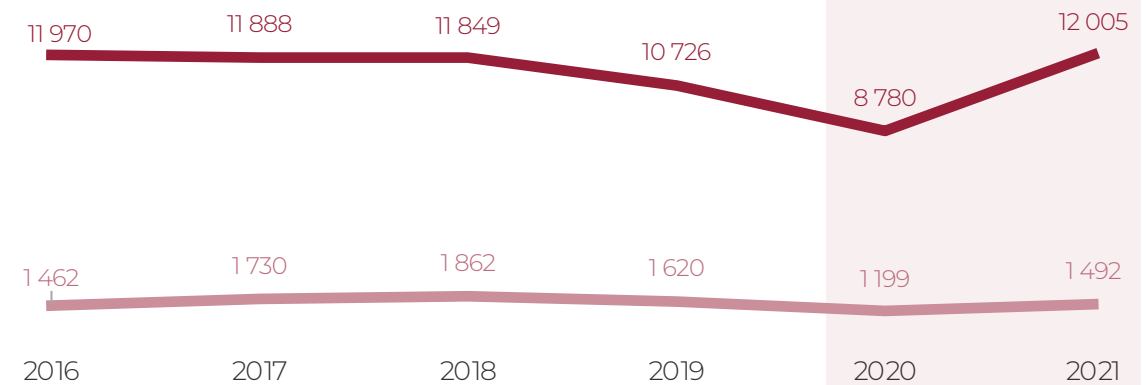
Zdaniem ekspertów

Lockdown z 2020 r. jest bardzo widoczny w statystykach migracyjnych. Rekordowy spadek liczby osób wyjeżdżających z Polski z 2020 r. jednak nie utrzymał się. W następnym roku, po częściowym zniesieniu obostrzeń, widać wręcz tendencję rekompensacyjną, czyli najwyższą liczbę migracji zagranicznych z Polski. Statystyki z miast UMP z 2021 r. pokazują powrót do poziomu migracji zagranicznych z 2016 r. Liczba wyjazdów poza Polskę była wysoka, lecz nie tak bardzo jak przed pandemią.

W porównaniu do 2019 r. z miast UMP wyjechało mniej emigrantów zagranicznych o:

-26%
w 2020 r.

-8%
w 2021 r.

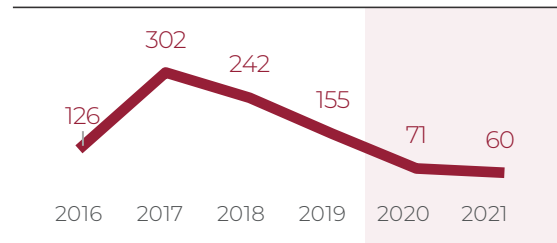

Migracje – liczba osób wyjeżdżających z Polski na stałe w miastach UMP

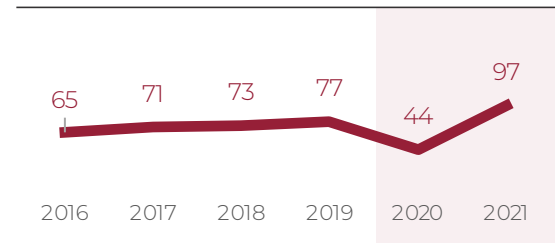
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

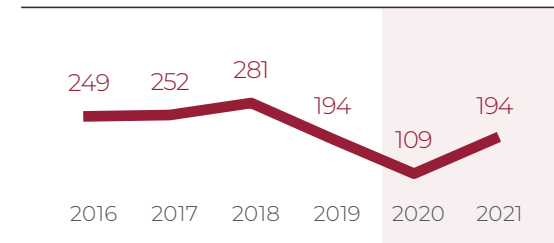
Białystok:

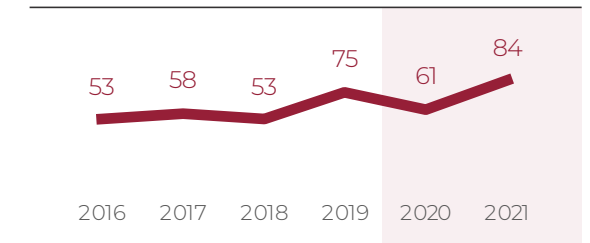
Bydgoszcz:

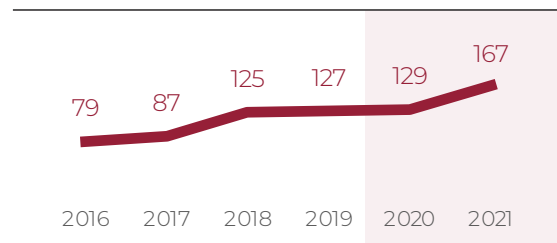
Gdańsk:

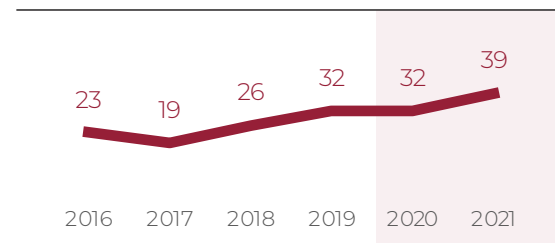
Katowice:

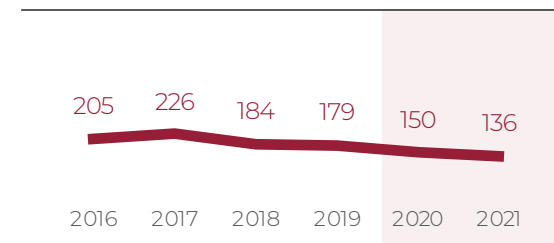
Kraków:

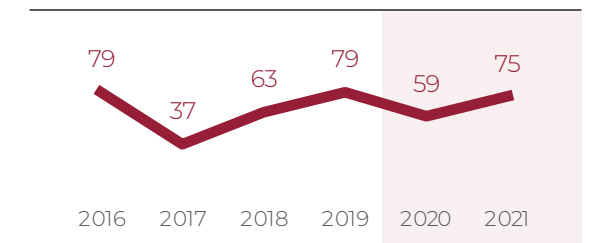
Lublin:

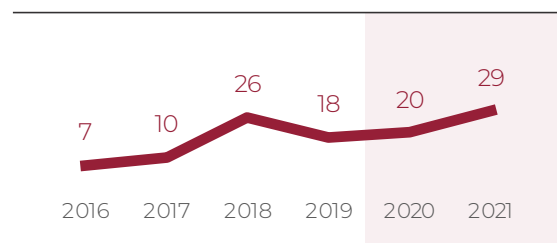
Łódź:

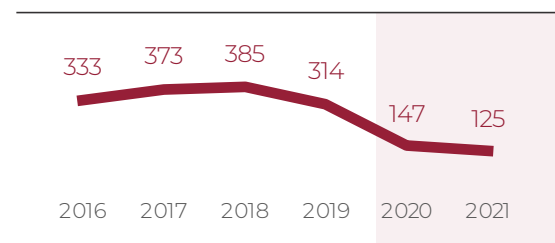
Poznań:

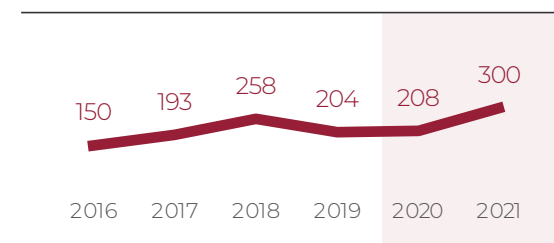
Rzeszów:

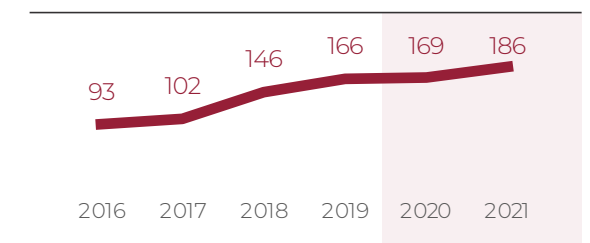
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Migracje – liczba osób przyjeżdżających do Polski na stałe

W latach 2016-2019 zarówno w miastach UMP, jak i w całej Polsce, utrzymywał się progresywny trend liczby osób osiedlających się z zagranicy. W 2019 r. zanotowano szczyt imigracji zagranicznych, do Polski przyjechało blisko 17 tys. imigrantów – z czego prawie 5 tys. zamieszkało w miastach UMP. W 2020 r. liczba imigrantów spadła o ponad 20% (w porównaniu do 2019 r.) do poziomu 13,3 tys. w Polsce i 3,9 tys. w miastach UMP. W 2021 r. zaobserwowano odbicie sytuacji i powrót do trendu sprzed

pandemii, zarówno w miastach UMP, jak i w całej Polsce liczba imigrantów zagranicznych wzrosła, zbliżając się do poziomu z lat 2018–2019. W połowie miast UMP (Białystok, Gdańsk, Katowice, Kraków, Poznań i Warszawa) w analizowanym okresie notowano prawie stały wzrost liczby migrantów z zagranicy (zachwiany spadkami w 2020 r.). W tych miastach w 2021 r. zanotowano największą roczną liczbę imigracji zagranicznych.

Zdaniem ekspertów

Statystyki migracyjne z 2021 r. wskazują, że sytuacja stopniowo zaczęła wracać do stanu sprzed pandemii. Zdaniem ekspertów – pomijając napływ uchodźców z Ukrainy – w 2022 r. liczba osiedleń z zagranicy w miastach UMP, jak i w całej Polsce, wróciła do przed-pandemicznej wysokości.

W porównaniu do 2019 r. do miast UMP przyjechało mniej imigrantów zagranicznych o:

-20%
w 2020 r.

-3%
w 2021 r.

Liczba osób przyjeżdżających z zagranicy na pobyt stały do 12 miast UMP i do Polski:

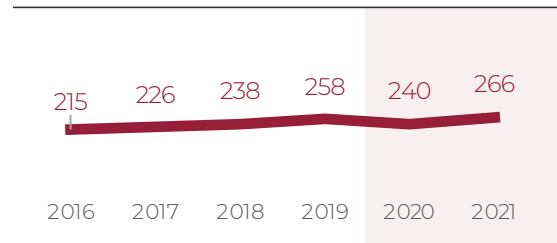

Migracje – liczba osób przyjeżdżających do Polski na stałe w miastach UMP

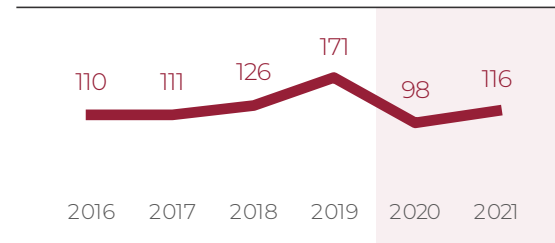
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

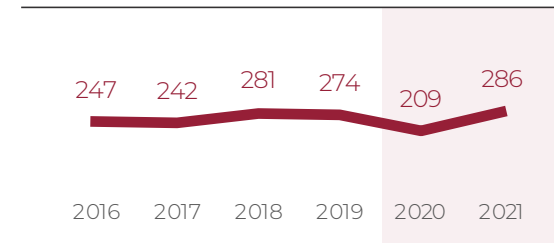
Białystok:

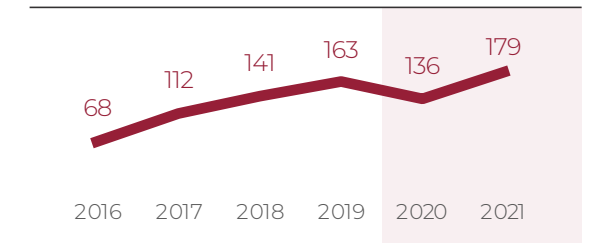
Bydgoszcz:

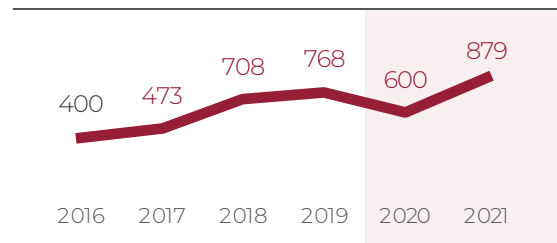
Gdańsk:

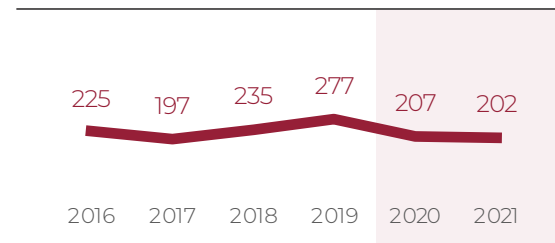
Katowice:

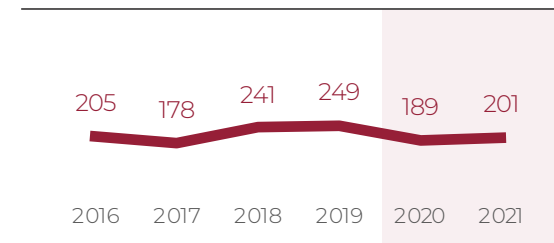
Kraków:

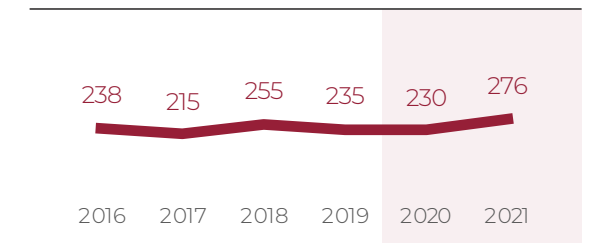
Lublin:

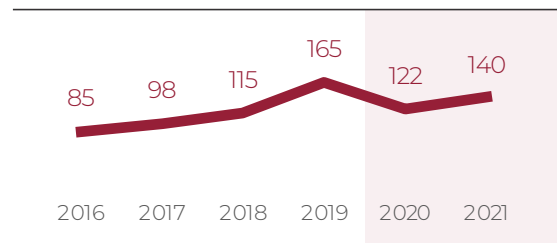
Łódź:

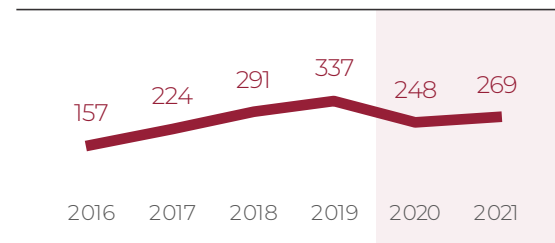
Poznań:

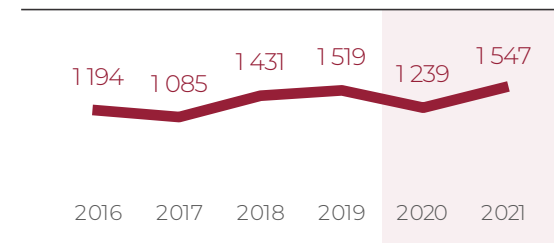
Rzeszów:

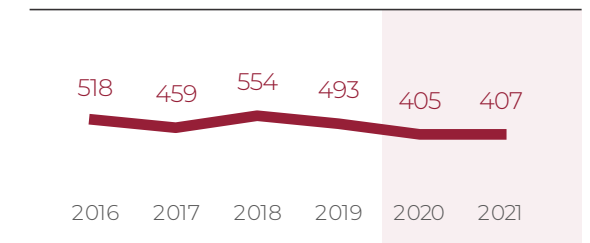
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Ochrona zdrowia

Pandemia COVID-19 była największym wyzwaniem dla systemu opieki zdrowotnej, a samorządy w prowadzonych przez siebie przychodniach, szpitalach, czy domach pomocy społecznej musiały zapewnić ciągłość w dostępie do opieki lekarskiej. W obliczu masowych zachorowań konieczne było wprowadzenie środków ochrony przed rozprzestrzenianiem się koronawirusa. Po pewnym czasie widoczne i alarmujące okazały się konsekwencje związane z ograniczeniem dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej oraz problemy psychologiczne wynikające z życia w sytuacji pandemicznej.

Porady lekarskie w podstawowej opiece zdrowotnej

W latach 2011–2019 zarówno w miastach UMP, jak i w całej Polsce sukcesywnie rosła liczba porad lekarskich udzielanych w ramach POZ. W analizowanym okresie średni roczny udział porad lekarskich udzielonych w miastach UMP wśród wszystkich porad w Polsce wynosił 18%. W 2020 r. nastąpił spadek liczby porad

lekarskich udzielanych w ramach POZ, jednak w miastach UMP nie był tak gwałtowny jak w całej Polsce (-10% w Polsce i -5% w miastach UMP w stosunku do roku poprzedniego). W 2021 r. liczba udzielonych porad lekarskich z powrotem zaczęła wzrastać, a w miastach UMP przekroczyła poziom sprzed pandemii (31,5 mln).

Zdaniem ekspertów

Spadek liczby udzielonych porad lekarskich w 2020 r. niestety przekłada się na zwiększenie długu zdrowotnego. Statystyki pokazują, że liczba wizyt spadła bardziej poza dużymi miastami, co może być związane z utrudnionym dostępem przestrzennym do świadczeń medycznych.

Obserwowaliśmy rezygnację z planowych wizyt i zabiegów to co dziś widzimy na oddziałach onkologicznych, kardiologicznych i tzw. udarowce – czyli tam gdzie szybka diagnoza jest szczególnie istotna – to jest ten dług zdrowotny, który nam się niewątpliwie pogłębił w związku z pandemią.

Renata Kaznowska
Zastępca Prezydenta
m.st. Warszawy

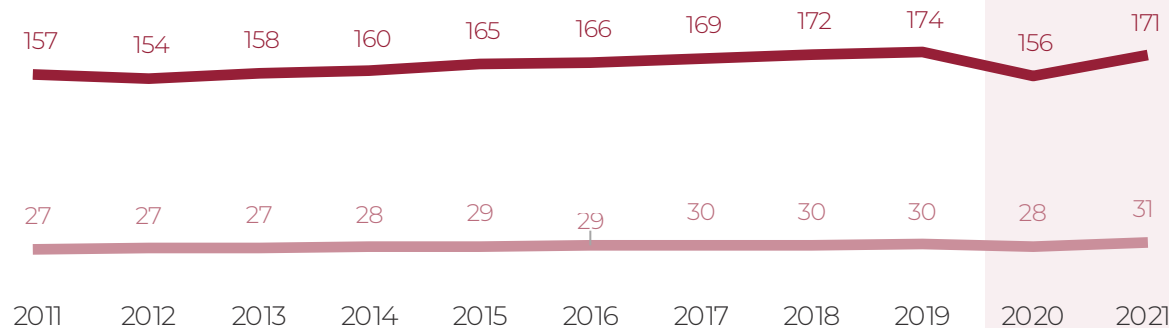
W porównaniu do 2019 r. w 2020 r. udzielono mniej porad lekarskich w ramach POZ o:

-5%

w miastach UMP

-10%

w Polsce

Liczba porad lekarskich udzielonych w POZ w 12 miastach UMP i w Polsce (w mln):

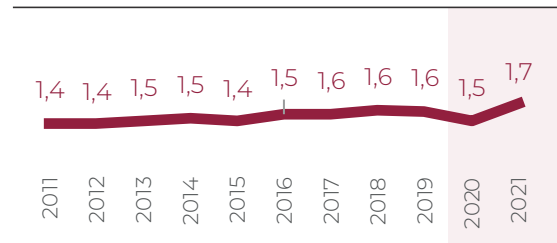
Porady lekarskie w podstawowej opiece zdrowotnej w miastach UMP

(w mln)

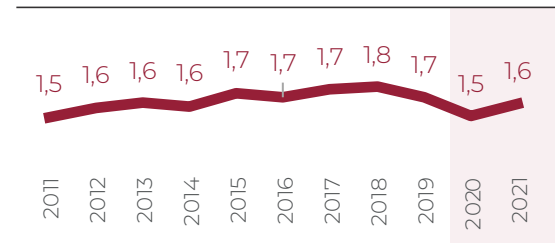
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

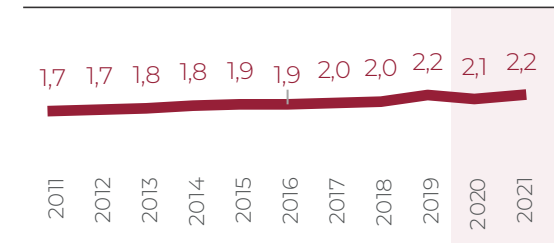
Białystok:

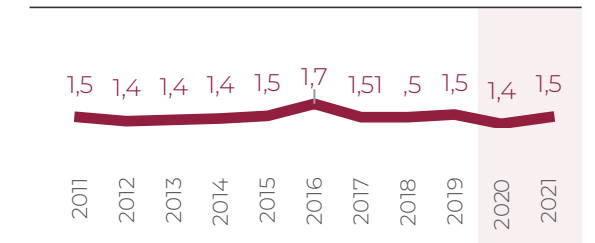
Bydgoszcz:

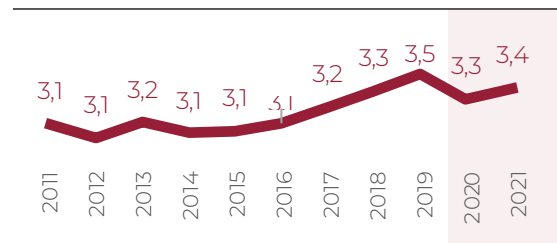
Gdańsk:

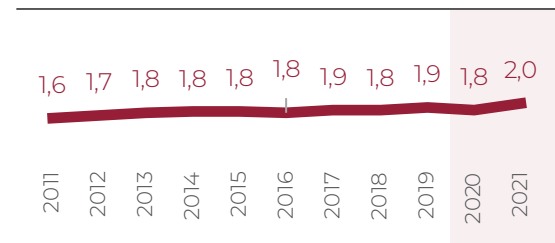
Katowice:

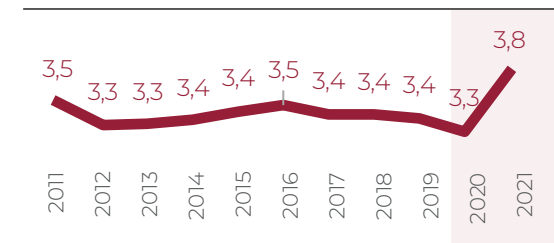
Kraków:

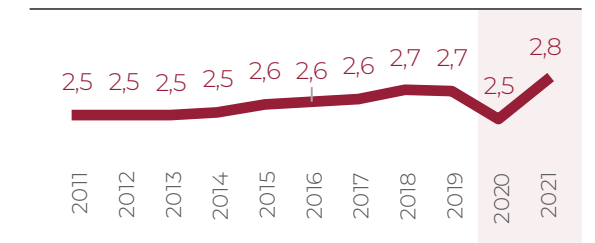
Lublin:

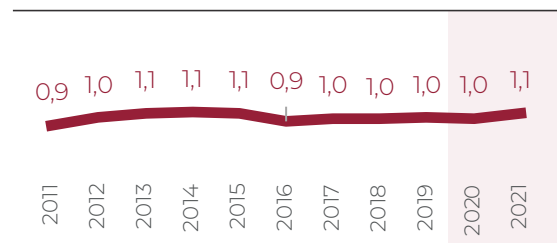
Łódź:

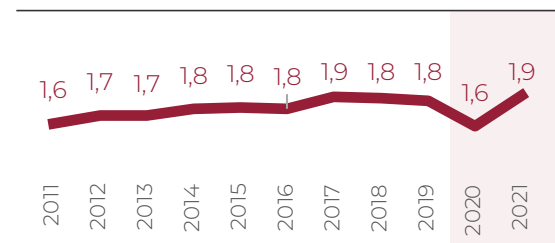
Poznań:

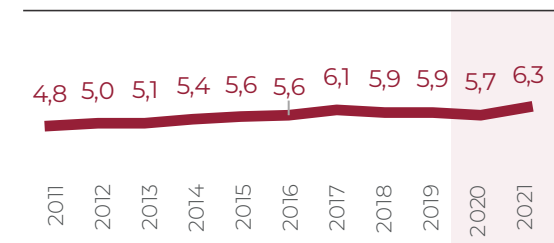
Rzeszów:

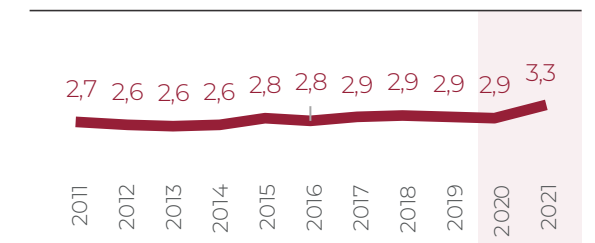
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Zdaniem ekspertów

Na początku priorytetem był zakup środków ochrony osobistej dla lekarzy i pozostałego personelu medycznego, a także zapewnienie szpitalom miejskim odpowiedniego wyposażenia, w tym specjalistycznych sprzętów, np. respiratorów.

Kluczowa dla samorządów była też współpraca zarówno z władzami kraju, jak i z różnymi jednostkami i podmiotami na poziomie lokalnym. Działania rządu nie są oceniane jednoznacznie. To, co było bardzo trudne, to organizacja oddziałów covidowych oraz w przypadku części miast decyzje rządu o przeznaczeniu wybranego szpitala miejskiego na szpital jednoimienny. Z drugiej strony pojawiają się głosy o zjednoczeniu i wzorowej współpracy w sytuacji zagrożenia.

Natomiast sprawdziła się współpraca na szczeblu lokalnym – pomiędzy wydziałami i jednostkami miejskimi, z różnymi instytucjami (np. sanepidem), firmami prywatnymi, czy uczelniami medycznymi, a także z innymi samorządami. Wspólne działania były najbardziej widoczne przy organizacji punktów szczepień. W pewnym stopniu przełożyło się to na bardzo wysokie wskaźniki wyszczepienia przeciw COVID-19 wśród mieszkańców dużych miast.

Ważną konsekwencją pandemii i przyjętych obostrzeń w służbie zdrowia jest powiększenie się tzw. długu zdrowotnego. W czasie pandemii ograniczono pewne świadczenia, w tym specjalistyczne czy operacje. Ponadto pacjenci często sami odwoływali lub odwołali wizyty u lekarzy z obawy

przed zakażeniem w placówce zdrowia. Eksperti mówią o widocznych obecnie konsekwencjach, czyli większym obciążeniu oddziałów szpitalnych m.in. kardiologicznych czy onkologicznych. W ich opinii dług zdrowotny zostanie z nami na dłużej. Z drugiej strony eksperci zwracają uwagę na pewną pozytywną zmianę związaną z nawykami higienicznymi oraz ich skutkami. Częstsze mycie rąk, dezynfekcja przedmiotów w otoczeniu, akceptacja maseczek w przestrzeni publicznej – to może w pewien sposób przekładać się na mniejsze rozprzestrzenianie się sezonowych infekcji oraz innych chorób wirusowo-bakteryjnych.

Zdrowie psychiczne

Zdaniem ekspertów

Długotrwała izolacja w domach, ograniczenie relacji społecznych, poczucie niepewności oraz docierające informacje o ofiarach koronawirusa wśród naszych bliskich i znajomych, pogłębiły problemy zdrowia psychicznego oraz pogorszyły ogólny dobrostan psychofizyczny wśród mieszkańców miast. W najtrudniejszej sytuacji znalazły się dzieci i młodzież, jednak pod tym względem pandemia nie oszczędziła również dorosłych. Pracownicy, rodzice i nauczyciele nagle musieli nauczyć się funkcjonować w innym świecie. W tej sytuacji miasta UMP

podejmowały wiele inicjatyw, wychodząc naprzeciw potrzebom mieszkańców. Miejskie poradnie psychologiczne i pedagogiczno-psychologiczne wydłużyły godziny świadczenia usług i dyżurów oraz wprowadziły możliwość uzyskania wsparcia psychologicznego w formie zdalnej – online i telefonicznie. W części miast UMP uruchamiano dodatkowe programy np. Warszawskie Centrum Wsparcia Psychologicznego dla Rodziców i Uczniów, „Szkoła Dobrostanu Psychicznego” czy telefony zaufania dla seniorów. Samorządy we współpracy z organizacjami pozarządowymi

tworzyły poradniki dedykowane rodzicom i opiekunom – wspierające ich w rozpoznawaniu problemów wśród dzieci. Ponadto w miastach UMP dofinansowywano działalność organizacji pozarządowych, działających w tym zakresie. W obliczu napływu uchodźców wojennych z Ukrainy problem złej kondycji psychicznej wśród dzieci pogłębił się, z tego powodu w miastach UMP wiele rozwiązań i programów wprowadzonych podczas pandemii zostało utrzymanych.

Warszawa wygrała rządowy konkurs na najbardziej wyszczepioną gminę powyżej 100 tys. mieszkańców. Kwotę 1 mln zł z tej nagrody przeznaczyliśmy w całości na ochronę zdrowia i znakomitą większość na wsparcie dzieci i młodzieży w kryzysie psychicznym – na to przede wszystkim te pieniądze poszły, ponieważ pandemia bardzo mocno odbiła się przede wszystkim na dzieciach.

Renata Kaznowska
Zastępca Prezydenta
m.st. Warszawy

Organizacja pracy urzędów

Mimo pandemii COVID-19 urzędy miast świadczące usługi na rzecz mieszkańców musiały nadal funkcjonować. Do władz miast należało z jednej strony zapewnienie ciągłości w dostępie do usług miejskich, zaś z drugiej, takie zorganizowanie systemu na nowo, by zapewnić bezpieczeństwo zarówno klientom, jak i urzędnikom – swoim pracownikom.

Zapewnienie obsługi w urzędach – praca hybrydowa

Zdaniem ekspertów

Tu również działania podjęto bardzo szybko. W pierwszym kroku zidentyfikowano zadania urzędów, które mogą, a które nie mogą być wykonywane w trybie pracy zdalnej. Ze względu na charakter zadań urzędów miast w większości opierający się na dokumentacji papierowej oraz w przypadku wydziałów obsługi mieszkańców – na osobistym kontakcie, oczywiste było, że należy znaleźć kompromis. W większości miast zdecydowały się na wprowadzenie systemu pracy hybrydowej, która polegała na podziale pracowników na grupy, które wymiennie wykonywały zadania stacjonarnie lub zdalnie. Celem tego zabiegu było zachowanie ciągłości pracy urzędów przy równoczesnym zmniejszeniu zagęszczenia osób w budynkach, czyli zmniejszeniu ryzyka

rozprzestrzeniania się wirusa. Niestety w przypadkach, gdy wśród wyznaczonych do aktualnej pracy stacjonarnej pojawił się przypadek zakażenia, oznaczało to często – szczególnie w pierwszym okresie pandemii – przymusową kwarantannę dla wszystkich pracowników, którzy mieli z zakażonym kontakt. Takie przypadki dodatkowo komplikowały wykonywanie zadań przez urząd.

Z drugiej strony, okazało się, że dużą część zadań (głównie niezwiązanych z bezpośrednią obsługą klienta lub prowadzeniem papierowej dokumentacji) urzędnicy mogą sprawnie i z powodzeniem wykonywać poza biurem. Ponadto, już od jakiegoś czasu, miasta pracowały nad rozwojem różnych e-usług, co ułatwiło szybką transformację obsługi pewnych

zadań. Dlatego w części urzędów rozwiązania dotyczące pracy hybrydowej zostały utrzymane nawet po zniesieniu większości kluczowych obostrzeń i rozważa się wprowadzenie ich w pewnym stopniu na stałe.

Organizacja pracy zdalnej również nie była prosta. Należało wyposażyć urzędników w odpowiednie, bezpieczne narzędzia komunikacji internetowej oraz zdalny dostęp do niezbędnych zasobów. Niezwykłą popularność zyskał niestosowany wcześniej w urzędach na taką skalę podpis elektroniczny oraz platformy wideokonferencyjne. Są to rozwiązania, które w opinii ekspertów sprawdziły się i zostaną wpisane do funkcjonowania urzędów (i nie tylko) na stałe.

Przyjęliśmy zasadę, że stworzymy dwa równoległe sztaby kryzysowe, które pracowały mniej więcej z podobnym potencjałem. To rozwiązanie okazało się na tyle skuteczne, że wyeliminowało konieczność szukania kół ratunkowych w sytuacji, kiedy członkowie jednego sztabu zachorują. Wtedy automatycznie drugi sztab przejmował kierownictwo.

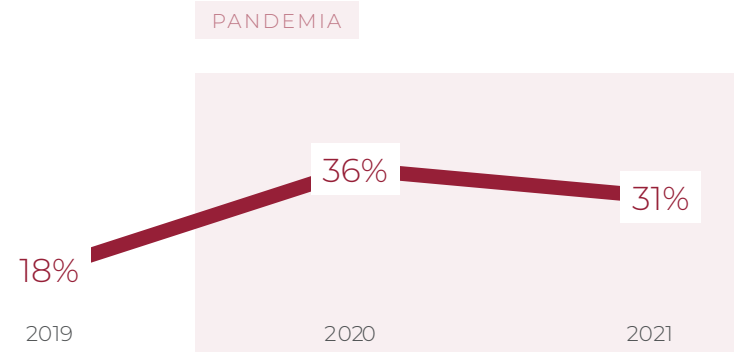
dr Szczepan Stempiński,
Pełnomocnik Prezydenta
Miasta Szczecin
ds. bezpieczeństwa

Rozwój e-usług w urzędach miast

Podczas pandemii w miastach UMP znacznie wzrosła popularność e-usług w urzędach – co zostało wymuszone obowiązkowym przejściem funkcjonowania urzędów na tryb zdalny lub hybrydowy. W 2019 r. urzędnicy miejscy w miastach UMP obsłużyli łącznie 5,31 mln korespondencji/wniosków – z czego 18% wpłynęło do kancelarii ogólnej urzędów w formie elektronicznej. W 2020 r. wraz z wybuchem pandemii ogólna liczba korespondencji wpływających do urzędów spadła do 5,05 mln,

jednocześnie udział korespondencji w formie elektronicznej wzrósł do 36%. W 2021 r. wraz ze znoszeniem obostrzeń i przymusu pracy zdalnej, w części miast UMP udział korespondencji kierowanej do urzędów miast w formie elektronicznej zmalał (w porównaniu do roku 2020), jednak we wszystkich miastach utrzymał się na poziomie wyższym niż przed pandemią. W 2021 r. do urzędów miejskich wpłynęło 5,92 mln korespondencji z czego 31% w formie elektronicznej.

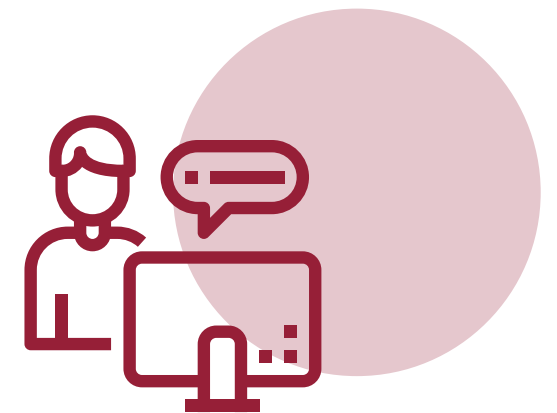
Udział wniosków, które wpłynęły do kancelarii urzędów 12 miast UMP w formie elektronicznej wśród ogółu spraw:

W porównaniu do 2019 r. liczba spraw wpływających elektronicznie do urzędów miast UMP wzrosła o:

+100%
w 2020 r.

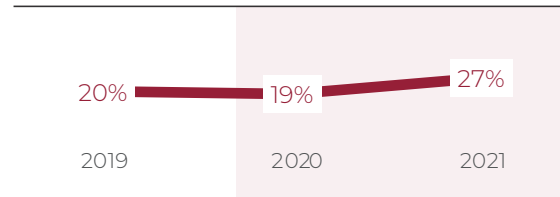
+72%
w 2021 r.

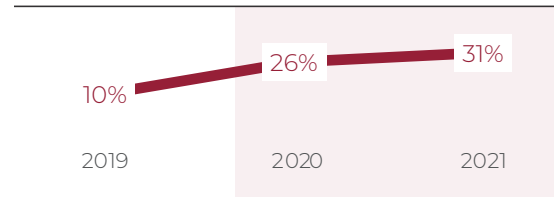
Udział wniosków, które wpłynęły do kancelarii urzędów 12 miast UMP w formie elektronicznej wśród ogółu spraw:

PANDEMIA

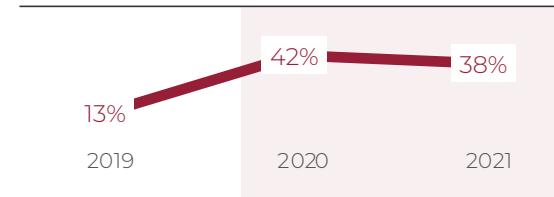
Białystok:

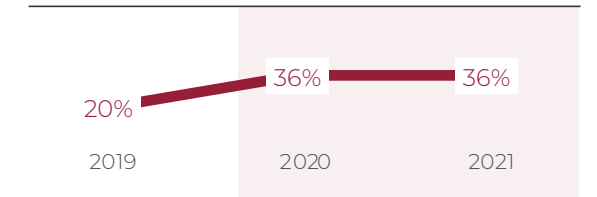
Bydgoszcz:

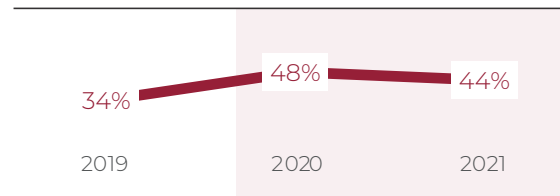
Gdańsk:

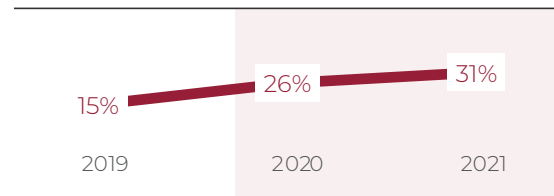
Katowice:

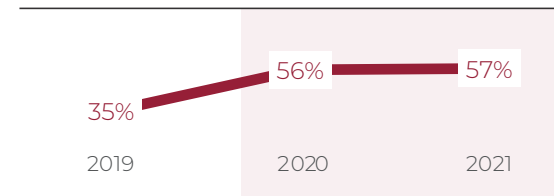
Kraków:

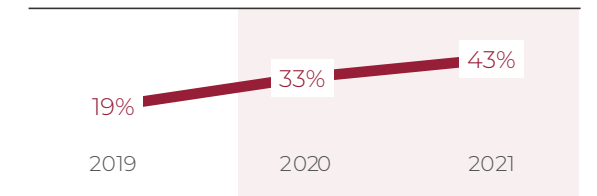
Lublin:

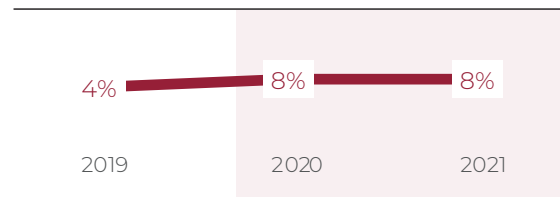
Łódź:

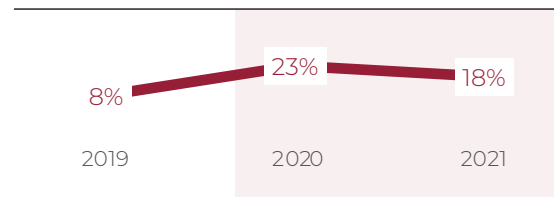
Poznań:

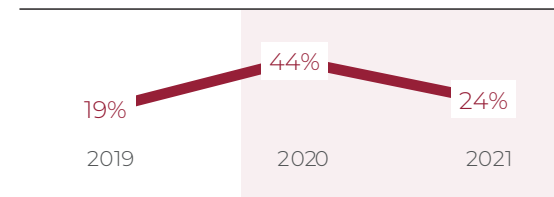
Rzeszów:

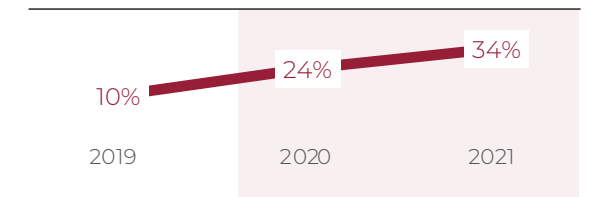
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Zdaniem ekspertów

Konieczność ograniczenia liczby osób w budynkach urzędów miast – zarówno pracowników, jak i klientów – paradoksalnie wpłynęła na dynamiczny rozwój różnego rodzaju usług świadczonych na rzecz mieszkańców przez Internet. Nie był to dla samorządów nowy temat i miały już w tej dziedzinie wcześniejsze doświadczenia, np. poprzez wprowadzenie elektronicznej ewidencji dokumentów oraz niektórych usług w formie internetowej. Zdaniem ekspertów pandemia COVID-19 jedynie przyspieszyła proces cyfryzacji. Miasta zaczęły budować własne platformy e-usług (np. wspomagające edukację zdalną) lub w większym stopniu korzystać z państwowego e-PUAP.

Powszechnie zaczęto stosować i akceptować podpis elektroniczny oraz systemy zapewniające bezpieczny obieg dokumentów. Równocześnie podkreśla się konieczność stałych szkoleń pracowników w zakresie umiejętności IT i bezpieczeństwa w Internecie. Zdaniem ekspertów, w wyniku doświadczeń z pandemii, w dużej części lub w całości wiele procesów administracyjnych można przeprowadzić online. Zauważalne jest też większe zainteresowanie mieszkańców korzystaniem z e-usług, co może wynikać z ich rozwoju i większej dostępności, ale także z większej świadomości ich istnienia i zmiany nawyków wynikających z czasów pandemicznych.

Główne kierunki rozwoju e-usług w dobie COVID-19:

- Sprawy urzędowe – rozwój elektronicznego obiegu dokumentów
- Edukacja – nauka zdalna
- Kultura – wydarzenia przez Internet
- Geodezja – rozwój geoportali

Potencjał, który samorzady posiadały wcześniej – budowa społeczeństwa informatycznego, budowa i wykorzystywanie różnych platform komunikacyjnych, które miały miejsce przed 2020 r. pozwoliły w wielu dziedzinach na bezpieczną i szybką transformację.

Andrzej Wojewódzki
Sekretarz Miasta Lublin

Wydatki miast związane z COVID-19

Wobec zmian w systemie podatkowym i wprowadzaniu w czasie pandemii rządowego programu Polski Ład wraz z pojawieniem się pandemii miasta stanęły przed ogromnym wyzwaniem finansowym – z jednej strony radykalnie zmniejszyły się ich dochody budżetowe i możliwości ich przewidywania, z drugiej strony zmuszone były ponosić ogromne wydatki w wielu sferach funkcjonowania miasta.

Wydatki samorządów związane z przeciwdziałaniem COVID-19

Działania związane z zapobieganiem i przeciwdziałaniem pandemii COVID-19 wymusiły na miastach UMP ponoszenie dodatkowych wydatków budżetowych na ten cel. Wprawdzie samorzady mogły wnioskować o dofinansowania z budżetu państwa – w ramach rządowego funduszu przeciwdziałania COVID-19, jednak wnioski rozpatrywano z różnym rezultatem dla miast.

2,16 mld zł

wydatki miast na przeciwdziałanie pandemii COVID-19 w latach 2020 i 2021

Wydatki 12 miast UMP związane z przeciwdziałaniem COVID-19:

1,47 mld zł

2020

0,69 mld zł

2021

Źródło: Dane z miast UMP

Wśród głównych miejskich wydatków związanych z pandemią znalazły się:

- Wydatki na ochronę zdrowia – doposażanie w sprzęt i środki ochrony osobistej szpitali i placówek ochrony zdrowia, organizacja stacjonarnych i mobilnych punktów szczepień i testowania
- Koszty związane z zapewnieniem bezpieczeństwa w komunikacji miejskiej i instytucjach publicznych
- Wydatki na oświatę – sprzęt komputerowy dla uczniów i nauczycieli oraz platformy ułatwiające naukę zdalną, programy wsparcia zdrowia psychicznego i dobrostanu uczniów i rodziców

- Wydatki na instytucje kultury i wsparcie organizacji pozarządowych
- Koszty związane ze wsparciem przedsiębiorców – obniżki czynszów w lokalach miejskich, umorzenia podatków od nieruchomości lub innych opłat lokalnych czy koncesyjnych, a także wydatki związane ze wsparciem instytucji państwowych np. zakup telefonów dla lokalnego sanepidu lub zakup mobilnych chłodzi do przechowywania zwłok ofiar pandemii.

Zdaniem ekspertów

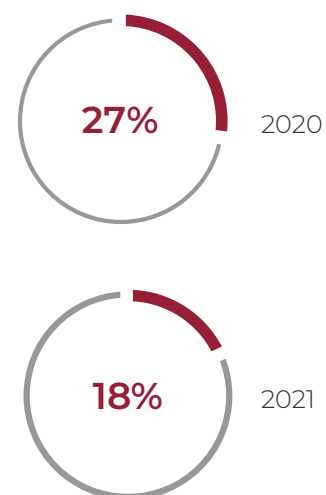
W miastach UMP środki na wydatki związane z pandemią desygnowano z rezerw budżetowych oraz tworzonych awaryjnych budżetów covidowych, a także z Narodowego Funduszu Zdrowia, programów rządowych i ministerialnych, z urzędów wojewódzkich, w ramach współpracy z biznesem oraz ze zbiórek publicznych.

Rządowy Fundusz przeciwdziałania COVID-19 – oprócz tarcz antykryzysowych, zawierał m.in. Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych oraz Program Inwestycji Strategicznych, w ramach których rząd udzielał celowych dotacji Jednostkom Samorządu Terytorialnego. Zdaniem autorów raportów Fundacji im. Stefana Batorego pt. „Rządowy Fundusz Polski Ład: Programu Inwestycji Strategicznych – wzory podziału”

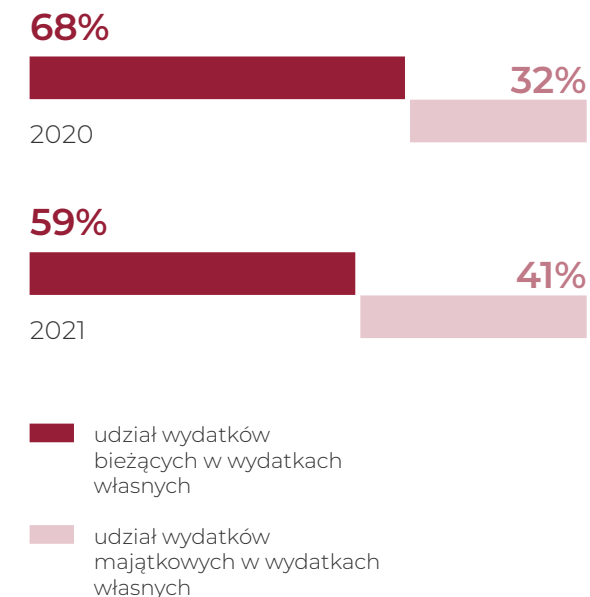
oraz „Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych: Każdemu według potrzeb czy według barw politycznych?” w obu przypadkach podział środków był motywowany politycznie – JST, w których władzę sprawują politycy popierani lub związani z rządzącym ugrupowaniem otrzymywały większe fundusze niż JST sympatyzujące z opozycją. Szczególnie niekorzystnie na tym podziale wyszły miasta na prawach powiatu, w ramach RFIL trafiło do nich około 10% wszystkich środków w sytuacji, w której w tych miastach mieszka 1/3 ludności polski. „miasta na prawach powiatu, najbardziej dotknięte kryzysem finansowym, które w większości stanowią »bastion opozycji«, uzyskały środki nieproporcjonalnie niskie w stosunku do liczby ludności, a wiele z nich nie otrzymało pieniędzy w ogóle.”*

* A. Gąsiorowska, D. Szcześciło, R. Łapszyński, S. Zakroczyński: „Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych: Każdemu według potrzeb czy według barw politycznych”, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa, 2020 r.

Wydatki 12 miast UMP związane z przeciwdziałaniem COVID-19:

Wydatki własne 12 miast UMP związane z przeciwdziałaniem COVID-19:

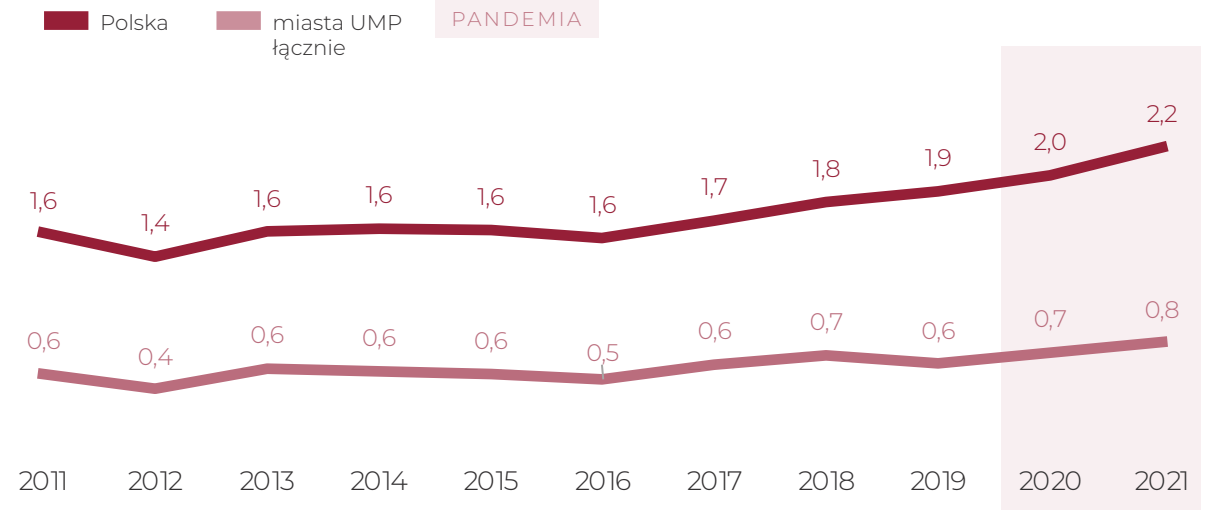
Źródło: Dane z miast UMP

Wydatki na ochronę zdrowia

W latach 2011-2019 w całej Polsce średnie wydatki wszystkich gmin na ochronę zdrowia wynosiły 1,6 mld zł. W tym czasie, tylko w miastach UMP wydatki na ochronę zdrowia wynosiły średnio 0,6 mld rocznie. Wybuch pandemii COVID-19 wymusił na miastach korektę założeń budżetowych i intensyfikację wydatków na ochronę zdrowia. W latach 2020-2021 w całej Polsce wydano na ochronę zdrowia najwięcej w analizowanym okresie. W 2021 r. w porównaniu do 2019 r. w Polsce zwiększono wydatki na ochronę zdrowia o 17%, a w miastach UMP o 25%.

Wydatki na ochronę zdrowia ponoszone przez miasta UMP (łącznie) i wszystkie gminy w Polsce (w mln):

W porównaniu do 2019 r. wydatki na ochronę zdrowia w miastach UMP wzrosły o:

+13%
w 2020 r.

+25%
w 2021 r.

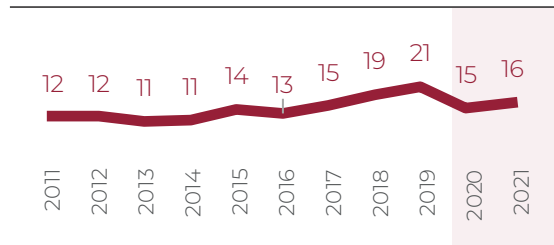
Wydatki na ochronę zdrowia

(w mln zł)

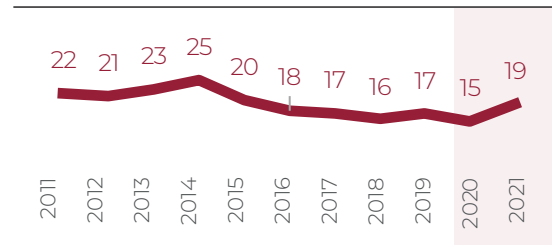
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

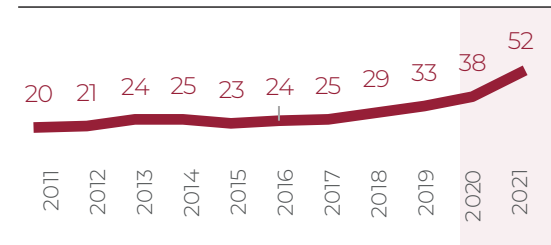
Białystok:

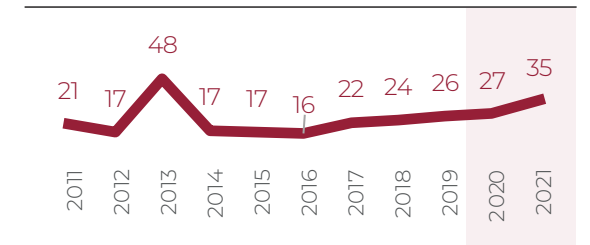
Bydgoszcz:

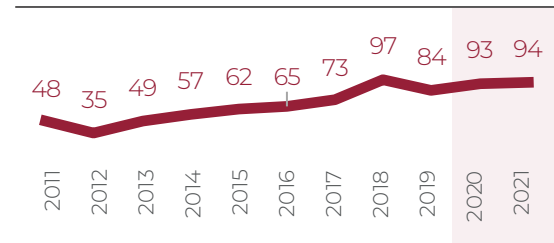
Gdańsk:

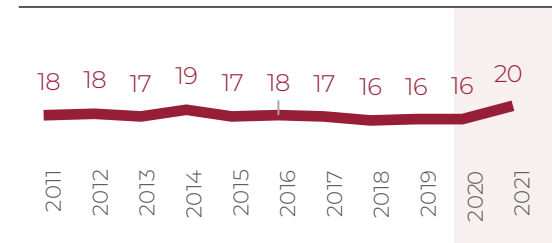
Katowice:

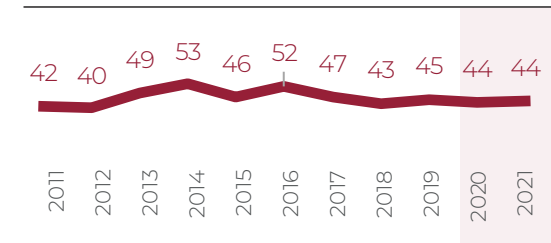
Kraków:

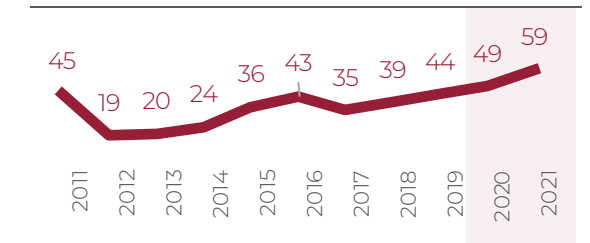
Lublin:

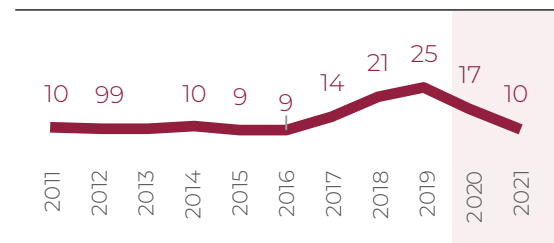
Łódź:

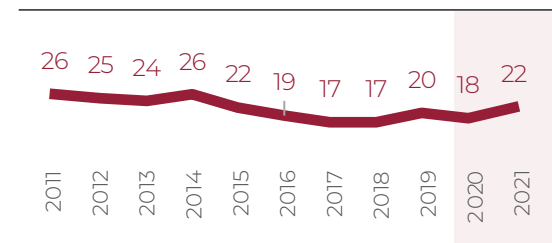
Poznań:

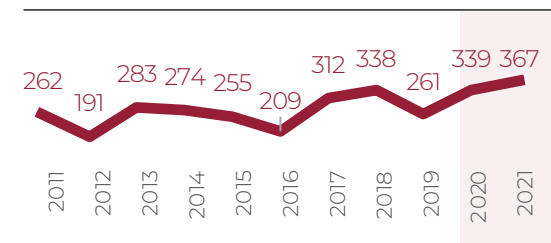
Rzeszów:

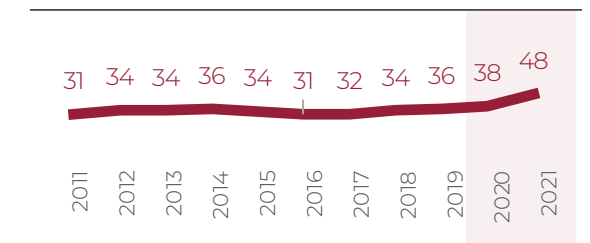
Szczecin:

Warszawa:

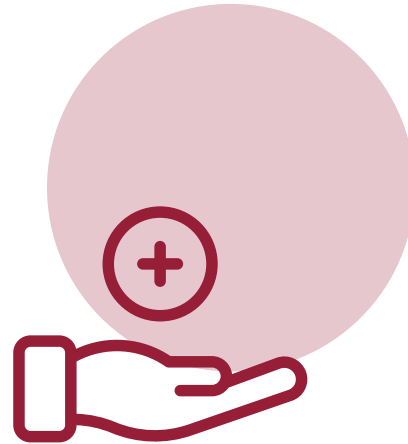

Wrocław:

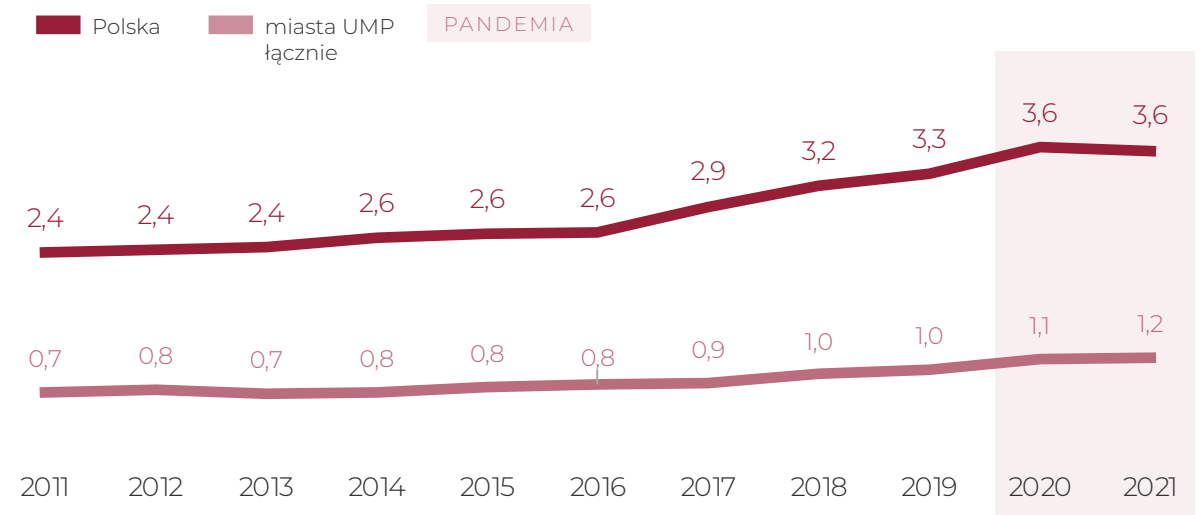

Wydatki na bezpieczeństwo

W analizowanym dziesięcioleciu wydatki 12 miast UMP stanowiły 35% wydatków na bezpieczeństwo, wszystkich gmin Polsce. W latach 2011–2020 gminy (w tym miasta UMP) niemal rokrocznie ponosiły większe wydatki na bezpieczeństwo. W 2020 r. we wszystkich gminach w Polsce (w tym w miastach UMP) odnotowano wyższy niż w latach poprzednich wzrost wydatków na bezpieczeństwo (o 0,3 mld zł). Miasta UMP przeznaczyły wówczas ponad 1,1 mld zł na ten cel, czyli o 0,1 mld zł więcej niż rok wcześniej. W 2021 r. w miastach UMP wydatki na bezpieczeństwo również wzrosły o około 0,1 mld zł.

Wydatki na bezpieczeństwo w 12 miastach UMP i we wszystkich gminach w Polsce (w mld zł):

W porównaniu do 2019 r. wydatki na bezpieczeństwo w miastach UMP wzrosły o:

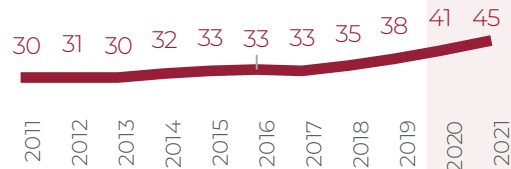
+12%
w 2020 r.

+13%
w 2021 r.

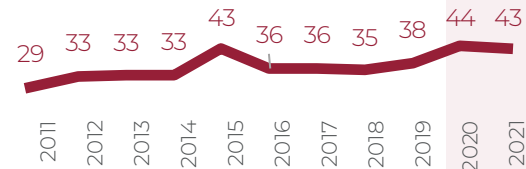

Wydatki na bezpieczeństwo

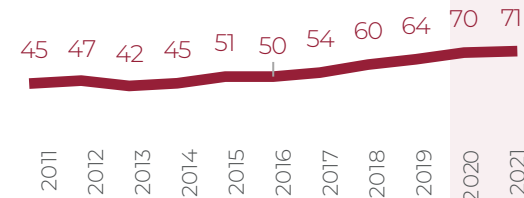
Białystok:

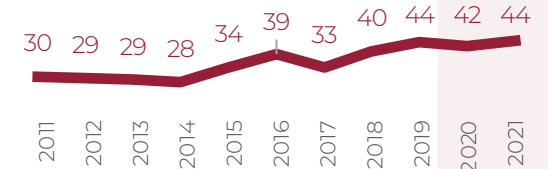
Bydgoszcz:

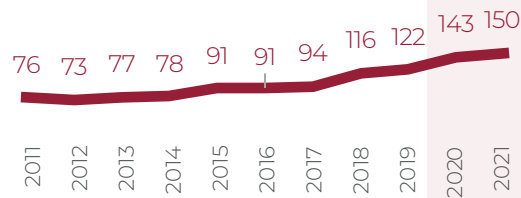
Gdańsk:

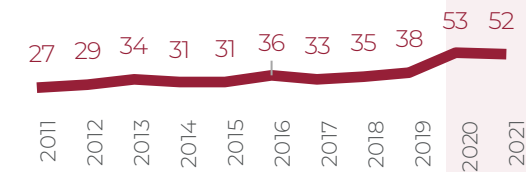
Katowice:

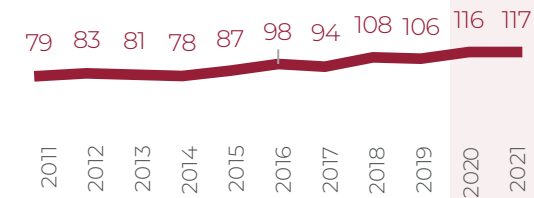
Kraków:

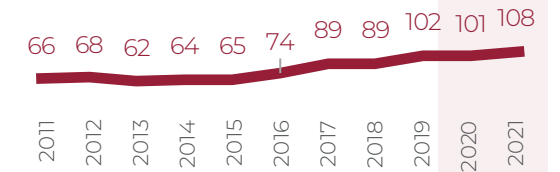
Lublin:

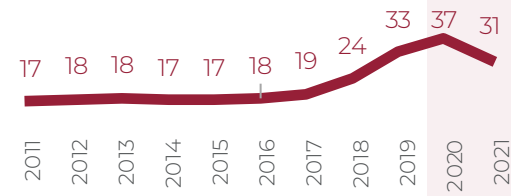
Łódź:

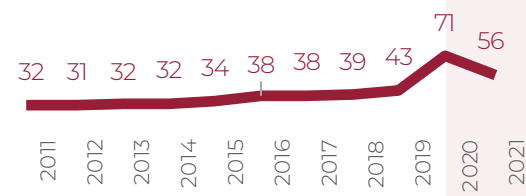
Poznań:

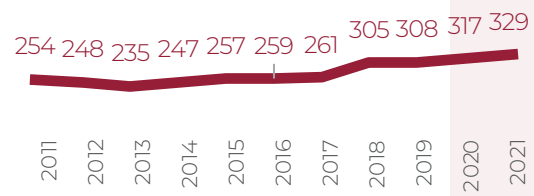
Rzeszów:

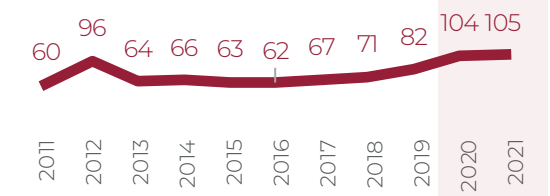
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

(w mln zł)

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

Edukacja

Pandemia COVID-19 postawiła przed samorządami lokalnymi ogromne wyzwanie związane z organizacją edukacji w szkołach i placówkach oświatowych, którymi zarządzają. W przypadku miast na prawach powiatu są to głównie przedszkola, szkoły podstawowe i ponadpodstawowe. W momencie wybuchu pandemii i wprowadzenia pierwszych ograniczeń w funkcjonowaniu systemu oświaty 12 miast UMP stanęło przed wyzwaniem zapewnienia bezpiecznych warunków do kontynuacji nauki dla blisko 900 tys. uczniów i uczennic w tych jednostkach.

Liczba uczniów w miastach UMP w pandemii COVID-19

W momencie wybuchu pandemii COVID-19 w 2020 r. w szkołach i placówkach oświatowych zarządzanych przez samorządy miast UMP uczyło się łącznie blisko 900 tys. dzieci i młodzieży: 161 901 w placówkach wychowania przedszkolnego, 444 151 w szkołach podstawowych i 293 522 w szkołach ponadpodstawowych. W kolejnym roku pandemii 2021 r. liczba uczniów nieco wzrosła i łącznie w miastach UMP wyniosła blisko 910 tys.

900 tys.

niemal tylu uczniów uczęszczało do szkół i placówek oświatowych zarządzanych przez miasta UMP w momencie wybuchu pandemii COVID-19

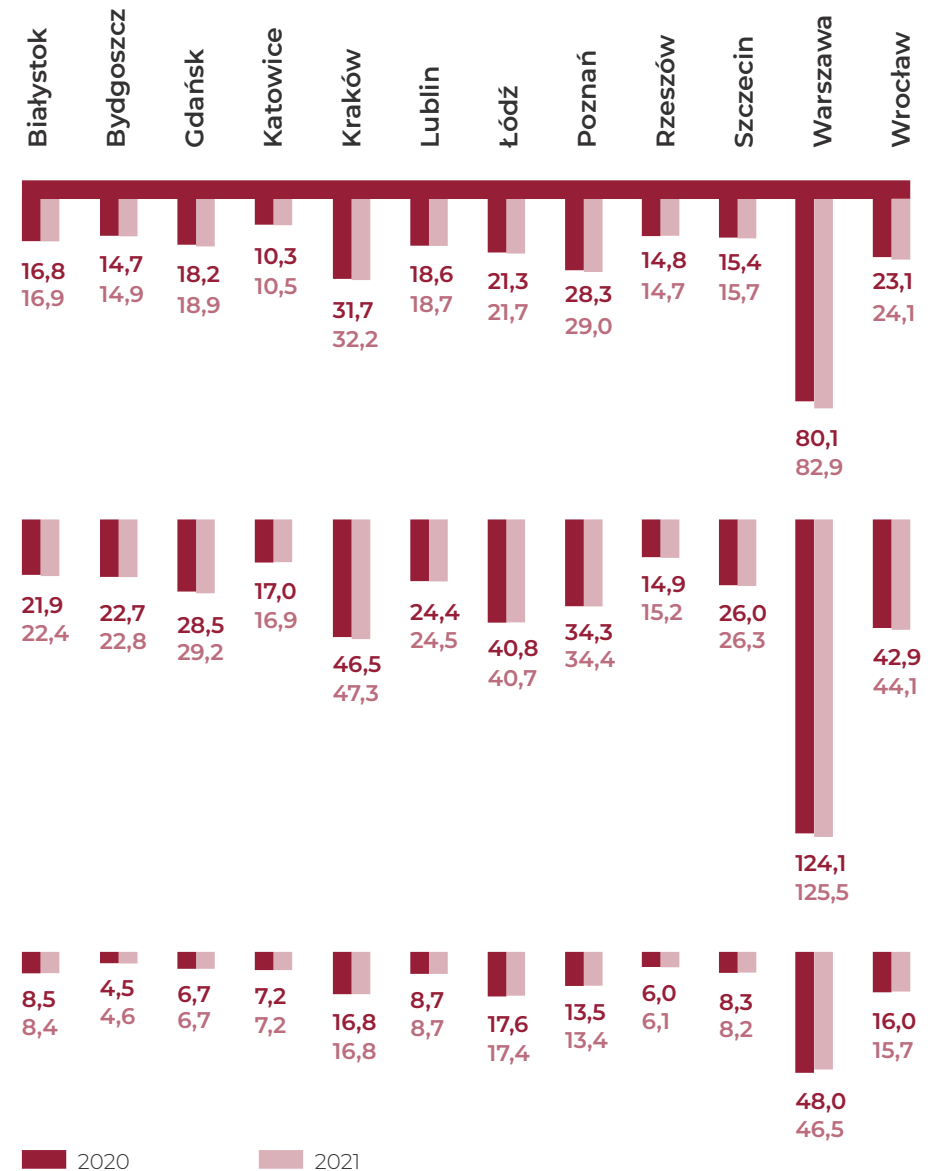
Liczba uczniów w szkołach ponadpodstawowych* prowadzonych przez miasta UMP – bez szkół dla dorosłych (w tys.):

* Do szkół ponadpodstawowych zaliczono: branżowe szkoły I stopnia (bez specjalnych), licea ogólnokształcące dla młodzieży (wraz ze specjalnymi) oraz technika dla młodzieży (wraz ze specjalnymi).

Liczba dzieci uczęszczających do szkół podstawowych prowadzonych przez miasta UMP (w tys.):

Liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli prowadzonych przez miasta UMP (w tys.):

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Edukacja w miastach UMP w czasach pandemii COVID-19

Zdaniem ekspertów

Praktycznie z dnia na dzień samorządy musiały zorganizować odpowiednie warunki nauki nie mając ani wytycznych sanitarnych dla szkół, ani dotyczących postępowania z uczniami, nauczycielami i rodzicami. Czasem jedynym wyjściem było pozyskanie koniecznych zaleceń własnymi siłami poprzez zlecenie ich opracowania ekspertom.

Dużym wyzwaniem było zorganizowanie nauki zdalnej. Z jednej strony konieczne było szybkie zapewnienie odpowiedniego sprzętu, z drugiej szybkiego rozwoju kompetencji związanych z komunikacją internetową. Problemem okazał się brak sprzętu komputerowego u wielu dzieci. Niewystarczającą pomoc z ministerstwa miasta rozwiązywały częściowo poprzez zakup, wypożyczanie lub organizację zbiorów komputerów i przekazywanie

ich uczniom. Tworzono platformy edukacyjne wspomagające naukę oraz komunikację między uczniami i nauczycielami, a także między rodzicami a nauczycielami. Część miast rozpoczęła prace nad tego typu platformami jeszcze przed pandemią, co w pewnym stopniu ułatwiło realizację nauki zdalnej. Jednak infrastruktura to nie wszystko. Poza uczniami, również tysiące nauczycieli musiało bardzo szybko wejść w zupełnie inną formę nauki, w odpowiedzi na co – organizowano dla nich szkolenia, które miały pomóc uzyskać nowe kompetencje.

Eksperci wskazują też, że gdy już udało się względnie opanować sytuację związaną z infrastrukturą i podstawową organizacją szkół i placówek oświatowych, to wciąż wyzwaniem był brak

stabilności i wieczna niepewność dnia następnego. W ich opinii decyzje o obostrzeniach oraz zmianach trybu nauczania (ze zdalnego na stacjonarny czy hybrydowy oraz odwrotnie) na poziomie krajowym były podejmowane w sposób niewłaściwy. Niektóre miasta w obliczu zagrożenia zamykały szkoły wcześniej niż zapadała decyzja rządu. Bezszykownie zwracały również uwagę na konieczność dłuższego zamknięcia szkół np. po wakacjach, tak by osoby wracające do miasta tuż przed początkiem roku szkolnego, nie przyniosły potencjalnego zakażenia do szkół. Eksperti uważają też, że przepisy w tej kwestii wprowadzono za późno – zdarzało się, że samorządy o tym, że muszą zamknąć szkoły lub przestawić je na tryb hybrydowy, dowiadywały się w zasadzie z dnia na dzień.

Z dnia na dzień, zazwyczaj z konferencji prasowej premiera lub ministra zdrowia, dowiadywaliśmy się, że np. zamykane są szkoły. Rozporządzenie, które wprowadzało zmiany pojawiało się w piątek, w sobotę, a w poniedziałek miało wchodzić w życie. Awykonalne.

“

Renata Kaznowska
Zastępca Prezydenta
m.st. Warszawy

Rynek pracy i przedsiębiorczość

Pandemia odcisnęła silne piętno na rynku pracy. W wyniku zamknięcia lub ograniczenia możliwości prowadzenia działalności, znacznie ucierpiały branże takie jak: gastronomia, hotelarstwo, usługi kosmetyczne i fitness. Chwilowy wzrost bezrobocia notowany w 2020 r. ma związek z trudnościami w utrzymaniu zatrudnienia w najbardziej dotkniętych dziedzinach. Tam, gdzie charakter pracy na to pozwalał, wprowadzono pracę zdalną. W przedsiębiorstwach, które nie mogły sobie na to pozwolić, pracodawcy stanęli przed wyzwaniem jak zorganizować pracę by zapewnić bezpieczeństwo pracowników i utrzymać ciągłość produkcji lub świadczenia usług.

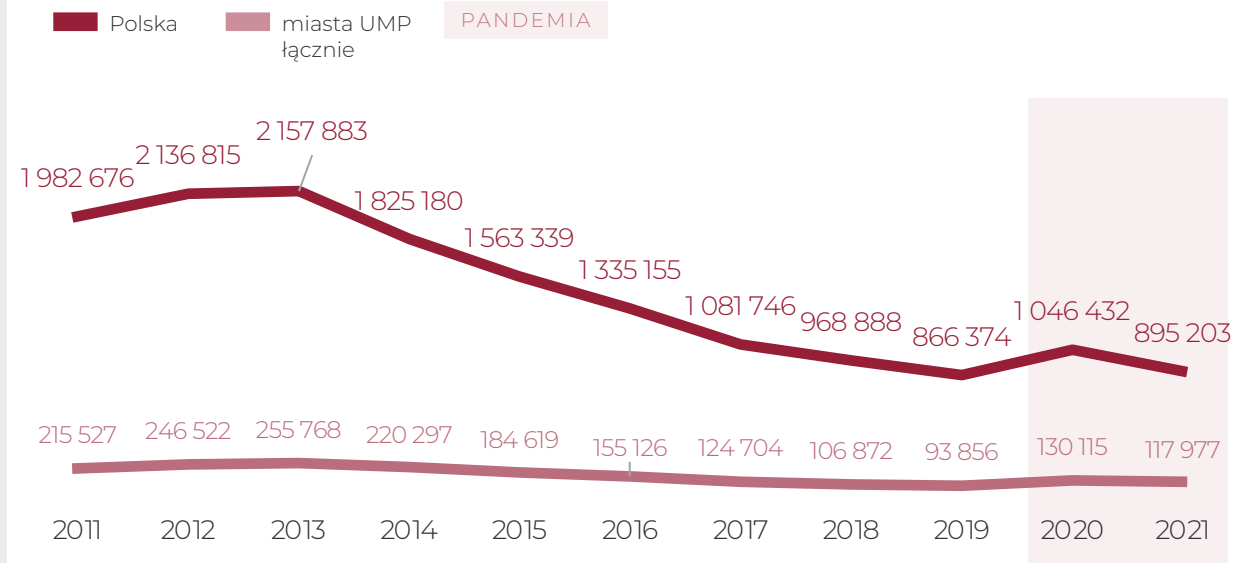
Bezrobotni

W latach 2011–2021 liczba bezrobotnych zarówno w miastach UMP, jak i w Polsce była zróżnicowana – po pierwszych latach wzrostu (szczyt w 2013 r.) między 2014 r. a 2019 r. systematycznie malała liczba osób bez pracy. W 2020 r. w porównaniu do 2019 r. liczba bezrobotnych w miastach UMP wzrosła o 39% a w Polsce o 21%. W 2021 r. sytuacja się poprawiła – liczba osób pozostających bez pracy spadła – w Polsce do poziomu sprzed pandemii, a w miastach UMP do poziomu zbliżonego z 2017 r.

Zdaniem ekspertów

W wyniku pandemii COVID-19 w większym stopniu ucierpiał rynek pracy w dużych miastach niż w całej Polsce. Jest to ściśle związane z przewagą występujących w metropoliach podmiotów z branż, które opierają się na osobistym kontakcie z klientem (gastronomia, branża kosmetyczna, hotelarska, fitness, itd.). Właśnie te branże najbardziej dotknęły ograniczenia zapobiegające rozwojowi pandemii. W skali kraju udział tych podmiotów nie jest tak wysoki, jak w miastach, stąd mniejszy wzrost bezrobocia.

Liczba osób bezrobotnych w 12 miastach UMP i w Polsce:

W porównaniu do poprzedniego roku, na koniec 2020 r. osób bezrobotnych było:

130 tys.

+39%

w miastach UMP

1,05 mln

+21%

w Polsce

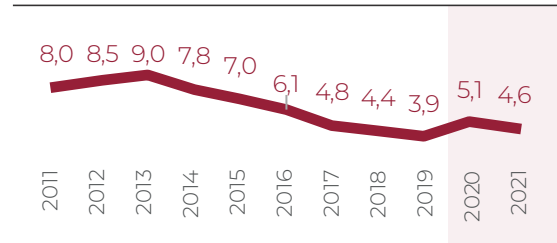
Bezrobotni w miastach UMP – udział osób bezrobotnych wśród ludności w wieku produkcyjnym

(w %)

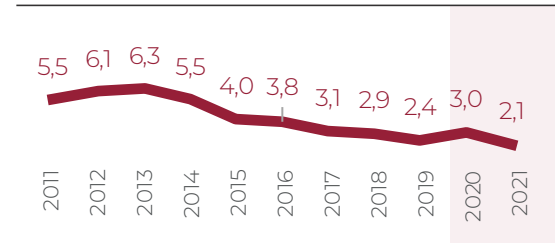
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS
Wiek produkcyjny: 18–59 dla kobiet i 18–64 dla mężczyzn

PANDEMIA

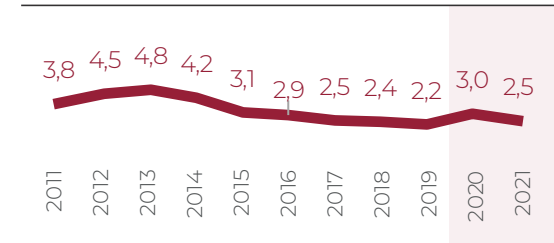
Białystok:

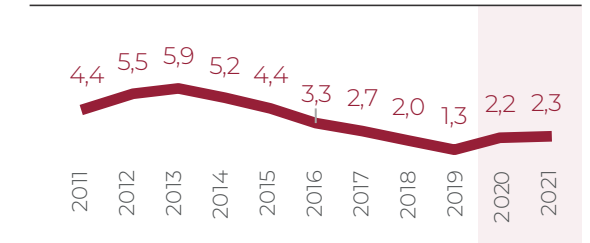
Bydgoszcz:

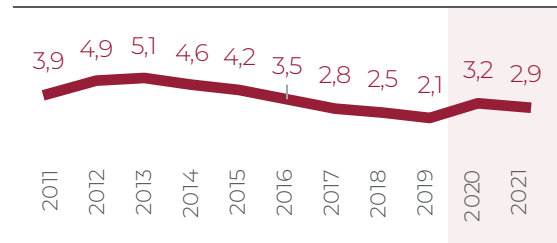
Gdańsk:

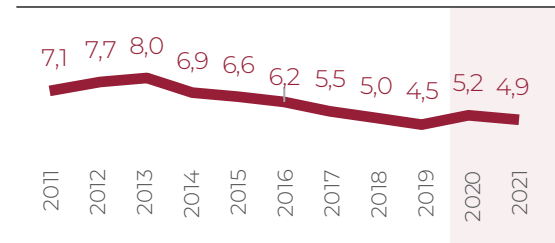
Katowice:

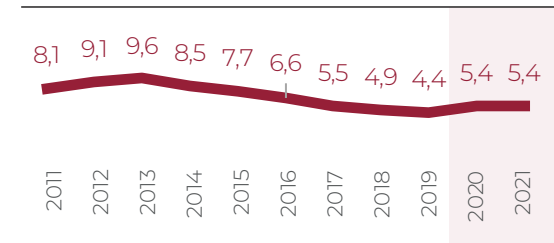
Kraków:

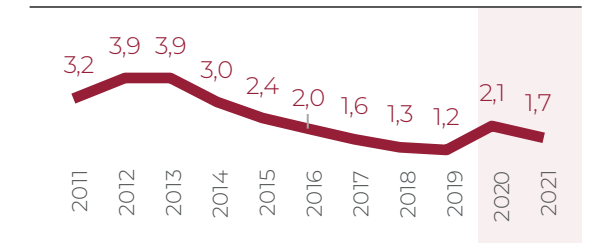
Lublin:

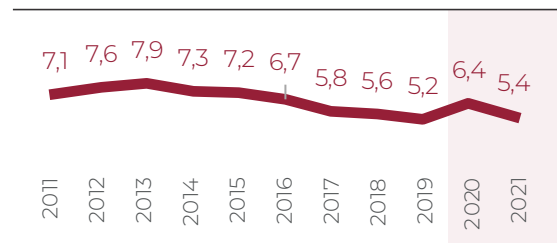
Łódź:

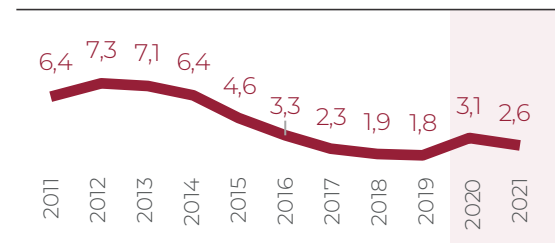
Poznań:

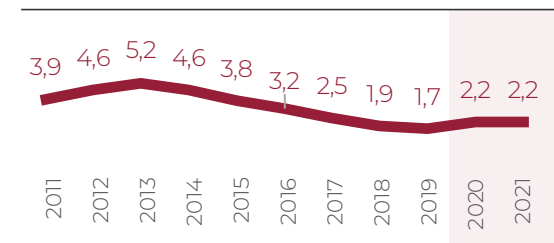
Rzeszów:

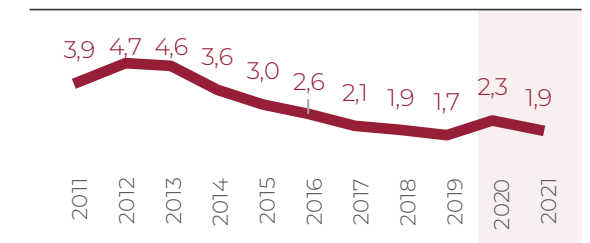
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

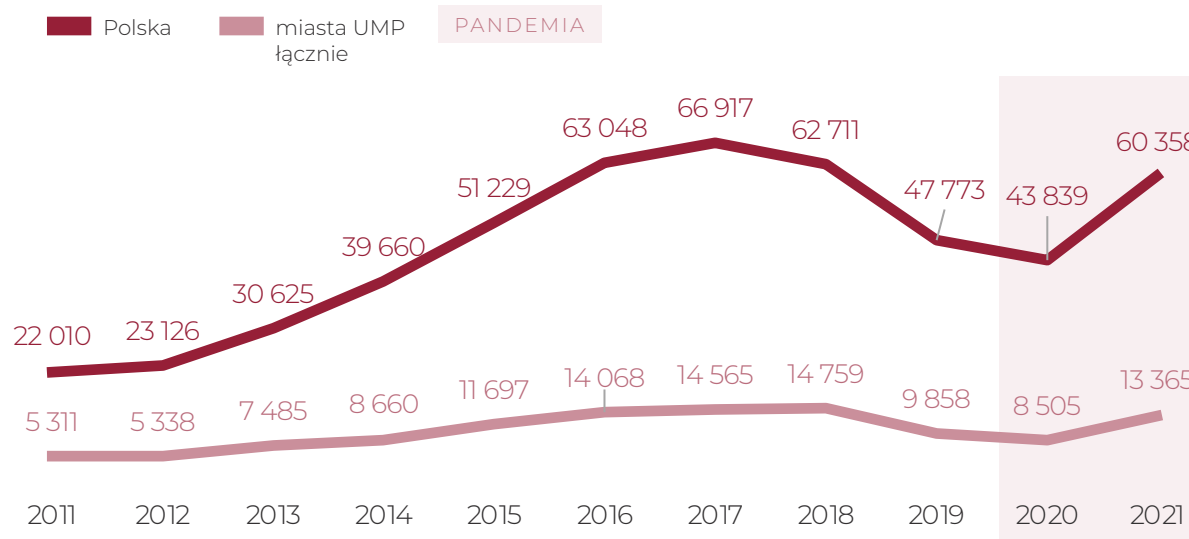

Oferty pracy

W latach 2011–2021 liczba ofert pracy zarówno w miastach UMP, jak i w Polsce była zróżnicowana – po pierwszych latach wzrostu (szczyt w miastach UMP w 2018 r., a w Polsce w 2017 r.) zaobserwowano stopniowe ich zmniejszenie. W 2020 r. tendencja spadkowa w liczbie ofert pracy osiągnęła kulminacyjną wartość – w urzędach pracy było dostępnych 8,5 tys. ofert (spadek o 42% w porównaniu z 2018 r.). W 2021 r. nastąpiło wyraźne odbicie tej sytuacji – liczba ofert zarówno w miastach UMP jak i w Polsce zbliżyła się do poziomu z szczytowego okresu przypadającego na lata 2017–2018.

Oferty pracy w 12 miastach UMP i w całej Polsce:

Urzędy pracy w miastach UMP dysponowały ofertami pracy:

9,9 tys.	w 2019 r.
8,5 tys.	w 2020 r.
13 tys.	w 2021 r.

Duży popyt na pracę w 2021 r. związany jest z charakterem koniunktury gospodarczej, która była dość dobra. Ponadto przedsiębiorcy nauczyli się funkcjonować w warunkach pandemii, obostrzenia nie były tak dokuczliwe do prowadzenia działalności gospodarczej, nie było lockdownu takiego jaki obserwowaliśmy w 2020 r. Niektóre segmenty rynku pracy stawały się rynkami pracowników, występowały problemy z naborem kadry. Pracodawcy w takiej sytuacji swoje oferty częściej zaczęli zgłaszać do urzędów pracy.

dr Iwona Kukulak-Dolata
Instytut Pracy i Spraw
Socjalnych

Źródło: Infor.pl – artykuł opublikowano w portalu w dniu 08.04.22 – <https://kadry.infor.pl/wiadomosci/5450159,Urzad-pracywzrost-ofert.html> (ostatni dostęp on line : 07.03.23)

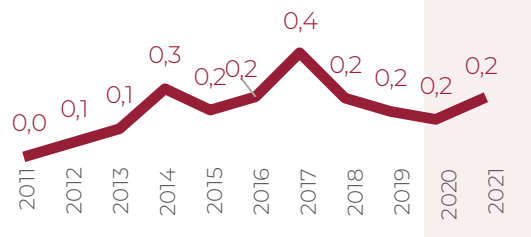
Oferty pracy w miastach UMP

(w tys.)

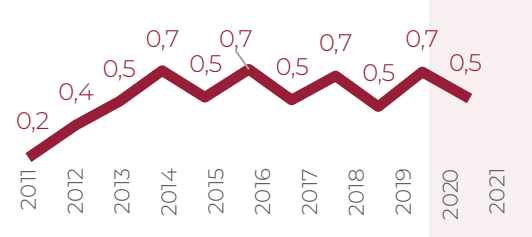
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

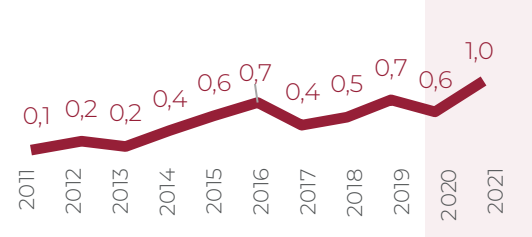
Białystok:

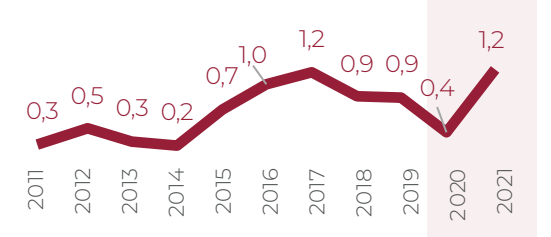
Bydgoszcz:

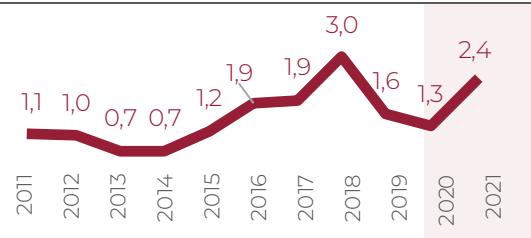
Gdańsk:

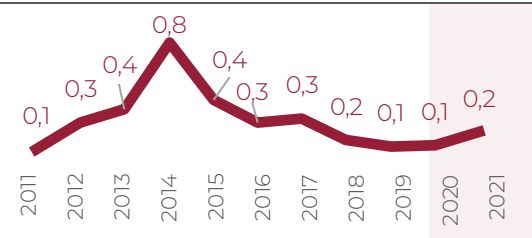
Katowice:

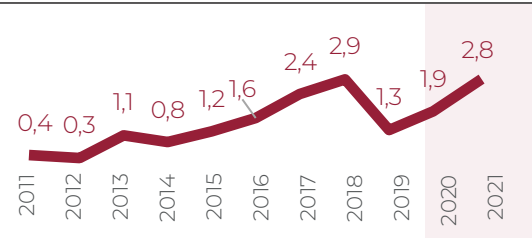
Kraków:

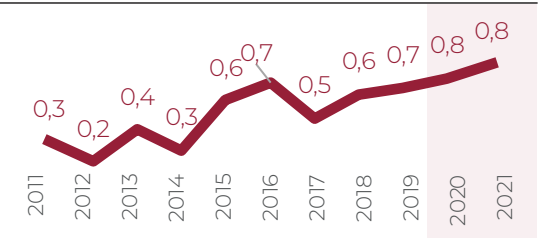
Lublin:

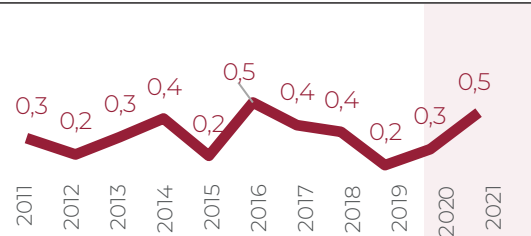
Łódź:

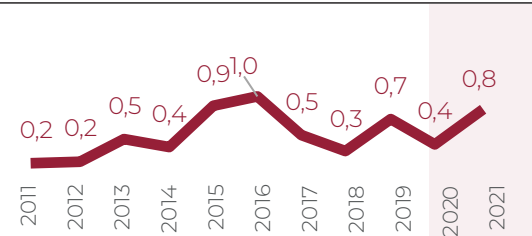
Poznań:

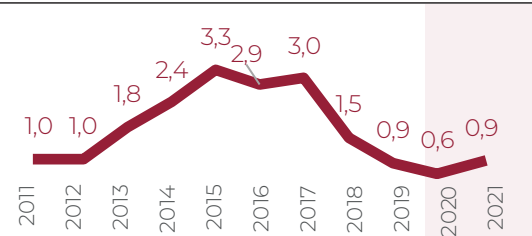
Rzeszów:

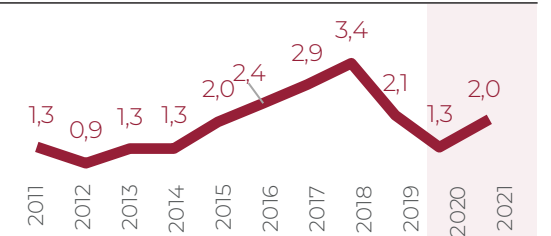
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

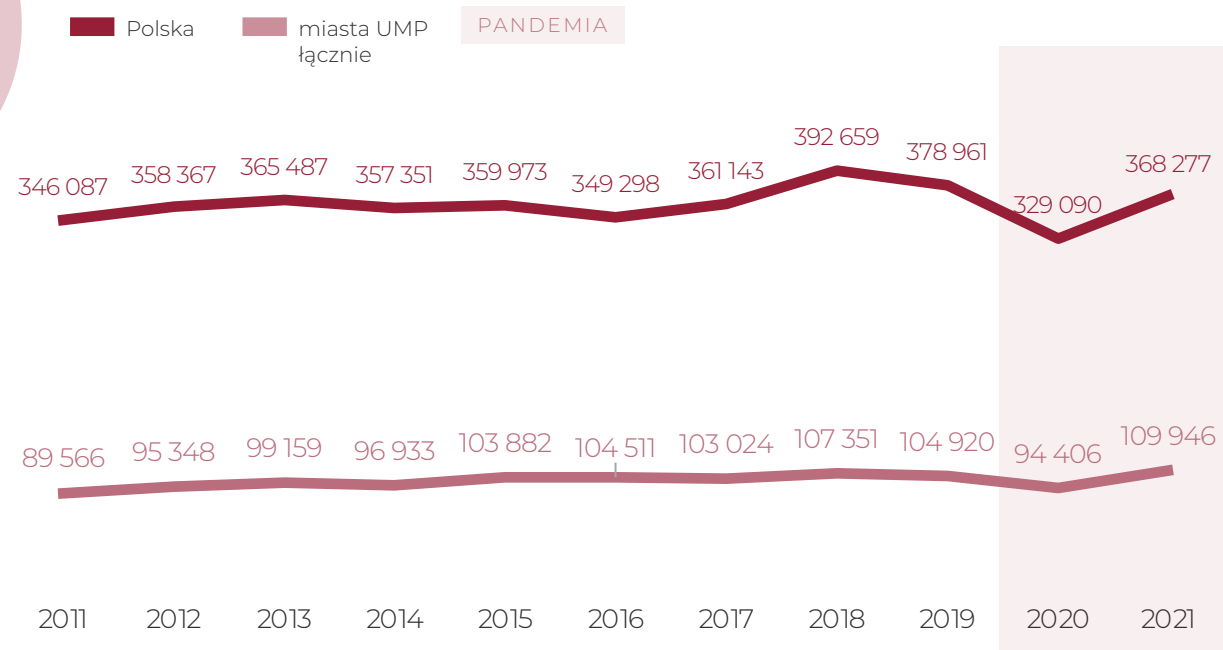

Nowe podmioty gospodarcze

W latach 2011–2018 w miastach UMP stopniowo zwiększała się liczba nowych podmiotów gospodarczych, z kolei w Polsce do 2016 r. utrzymywała się na zbliżonym poziomie i przez kolejne dwa lata zaczęła wyraźnie rosnąć. Najwięcej nowych podmiotów zarówno w miastach UMP jak i w całym kraju zarejestrowało się w 2018 r. (w Polsce 393 tys., w miastach UMP 107 tys.). Od tego roku ich liczba zaczęła spadać, a w 2020 r., wraz z wybuchem pandemii było ich najmniej w analizowanym okresie. W 2021 r. liczba nowo rejestrujących się podmiotów wróciła do poziomu z 2018 r. – w miastach UMP i poziomie z 2017 r. w całej Polsce. W sześciu miastach UMP (Gdańsk, Katowice, Kraków, Rzeszów, Warszawa i Wrocław) w 2021 r. zanotowano rekordową liczbę nowych podmiotów gospodarczych w analizowanym okresie.

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w 12 miastach UMP i w Polsce:

W 2020 r. zarejestrowano najmniej nowych podmiotów gospodarczych w całej dekadzie:

94 tys.
w miastach UMP

329 tys.
w Polsce

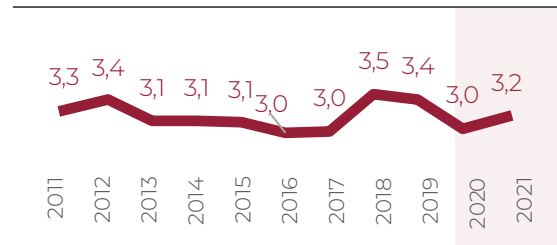
Nowe podmioty gospodarcze w miastach UMP

(w tys.)

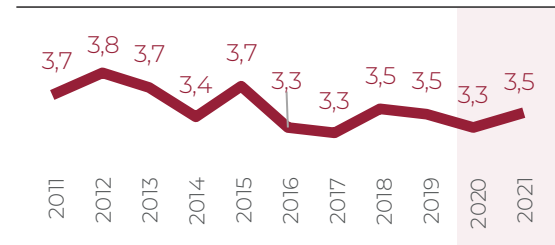
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

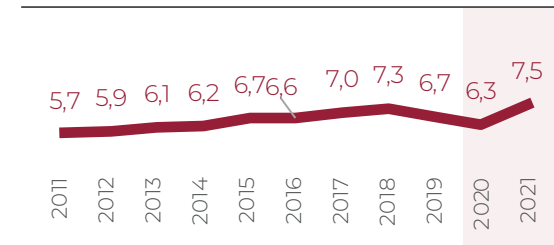
Białystok:

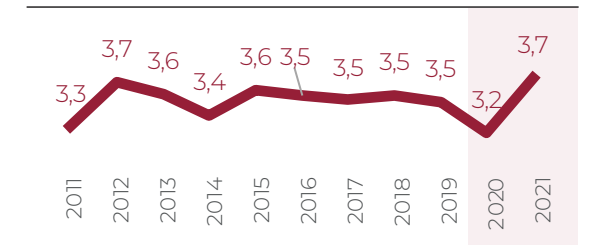
Bydgoszcz:

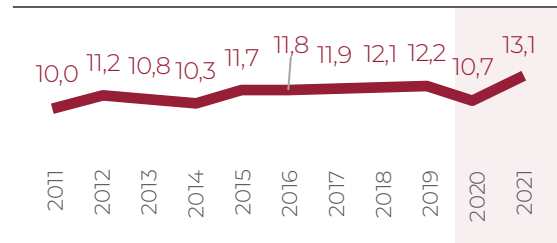
Gdańsk:

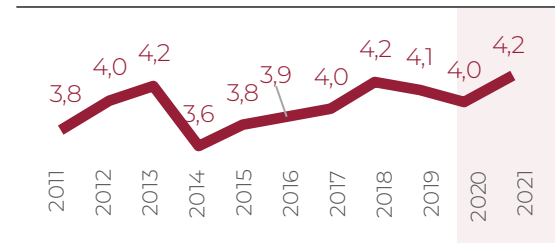
Katowice:

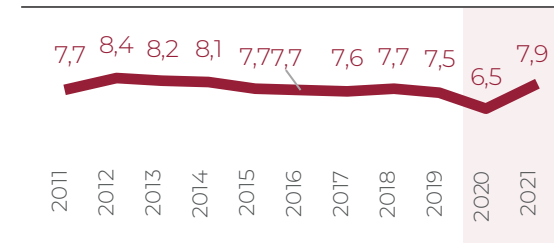
Kraków:

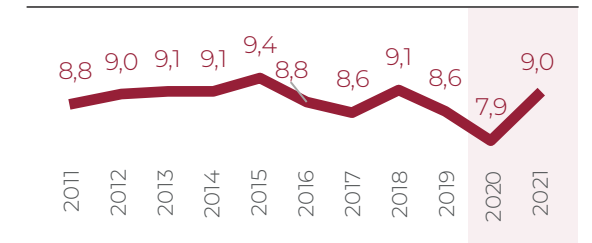
Lublin:

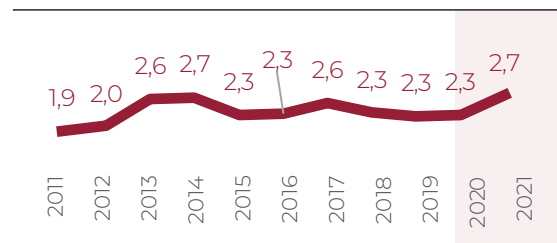
Łódź:

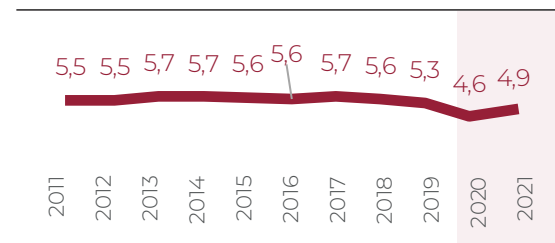
Poznań:

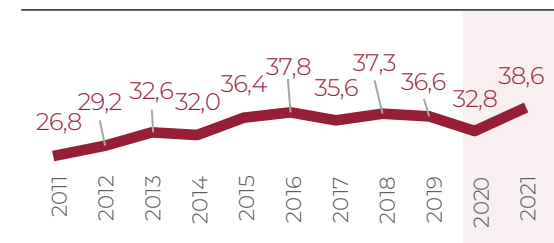
Rzeszów:

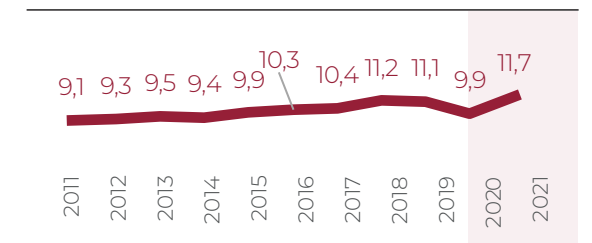
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Zdaniem ekspertów

Za sprawą popularyzacji pracy zdalnej oraz koniecznością ograniczenia mobilności rozwinęły się branże takie jak IT, logistyka i dostawy, leasingowa oraz handel internetowy. W efekcie pojawiła się luka podażowa na przestrzenie magazynowe i centra logistyczne – w tym kontekście zasadne jest stawianie pytań o przyszłość miast jako ośrodków skupiających handel i usługi.

W związku z wprowadzeniem pracy zdalnej pracodawcy musieli bardzo szybko przestawić myślenie o pracy z godzinowego na zadaniowy tryb pracy. Uświadomili sobie, że pracownik może być tak samo lub bardziej efektywny pracując zdalnie z domu, przy mniejszej kontroli pracodawcy. Kwestia efektywności i wydajności pracowników zdalnych jest dyskusyjna – z jednej strony w wielu przypadkach efektywność pracowników się zwiększyła, z drugiej dla części pracowników pandemiczny przymus pracy zdalnej był trudną

sytuacją – związaną m.in. z koniecznością organizacji przestrzeni domowej – ci pracownicy z radością, po pandemii wrócili do pracy stacjonarnej. Badacze społeczni podkreślają, że praca zdalna spowodowała zanik relacji i więzi społecznych w organizacjach – nierzadko zdarza się, że pracownicy tej samej korporacji nie znają się osobiście.

Zdaniem ekspertów rządowe wsparcie z tarcz antykrzysowych oraz umorzenia lub odroczenia niektórych płatności – np. składek na ZUS, było ogromnym zastrzykiem finansowym, który się sprawdził i pozwolił przedsiębiorcom przetrwać i utrzymać zatrudnienie. Ekspersi spierają się nt. kwestii związanych z „celnością” kierowanego wsparcia – ich zdaniem, niektóre przedsiębiorstwa nie wymagały, aż tak dużych transferów pomocowych. Niemniej są zgodni, że bez tarcz mielibyśmy znacznie większe i długotrwałe bezrobocie.

Generalnie jako całość, polski rynek pracy wyszedł z pandemii obronną ręką. Na początku 2022 r. byliśmy pod tym względem w jednej z lepszych sytuacji w Europie. W dużej mierze dlatego, że pracodawcy byli w stanie utrzymywać zatrudnienie – „chomikowano” pracowników, ponieważ zatrudnienie i wdrożenie nowego pracownika jest bardziej kosztowne niż jego utrzymanie. Z tego powodu polskie przedsiębiorstwa mogły w łatwy i szybki sposób wrócić do działalności w pełnej skali, po zniesieniu pandemicznych ograniczeń.

Należy jednak zauważyć, że wprowadzenie rządowych pakietów pomocowych miało też negatywne konsekwencje dla budżetu państwa. Obecnie są one jednym z czynników składających się na wysoki poziom inflacji.

Polski przedsiębiorca, w ciągu kilku tygodni musiał się przestawić z godzinowego systemu pracy na system zadaniowy. Wydaje się, że częściowo zyskaliśmy, ponieważ pracodawcy zobaczyli, że jesteśmy w stanie wykonywać pracę bez ciągłego nadzoru, że nie spada nasza wydajność.

Mariusz Zielonka
ekspert ekonomiczny
Konfederacji Lewiatan

Miejskie wsparcie dla przedsiębiorców podczas pandemii

Działania podejmowane przez miasta UMP dotyczyły branż, które najmocniej ucierpiały z powodu zamknięcia lub ograniczenia działalności – m.in. gastronomia, branża kosmetyczna, siłownie i kluby fitness oraz instytucje kultury. Z większości poniższych instrumentów pomocowych mogły skorzystać również organizacje pozarządowe.

W latach 2020–2021 w części miast UMP podjęto decyzję o zorganizowaniu miejskich form wsparcia przedsiębiorców, których działalność została ograniczona lub zawieszona w związku z prowadzeniem

panicznych obostrzeń. W 8 z miast UMP (Białystok, Bydgoszcz, Kraków, Łódź, Poznań, Rzeszów, Szczecin i Warszawa) zdecydowano się na okresowe obniżenie czynszu w lokalach miejskich – zasady udzielania wsparcia oraz jego wysokość i długość obowiązywania, nieco różniły się w każdym z miast oraz były dostosowywane na bieżąco – w zależności od obowiązujących ograniczeń. W pierwszych dwóch latach pandemii w miastach UMP z tej formy wsparcia skorzystało łącznie 15 737 przedsiębiorców* – 10 011 w 2020 r. oraz 5726 w 2021 r.

Źródło: raport: „Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych: Każdemu według potrzeb czy według barw politycznych”, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa, 2020 r.

To w większych miastach skumulowały się najpoważniejsze problemy gospodarcze wynikające z pandemii, powodując tam szczególną potrzebę wsparcia ze strony władz lokalnych. Przykładowo, brak obniżki czynszów w miejskich lokalach usługowych mogłoby okazać się gwoździem do trumny dla wielu przedsiębiorców.

“

Dawid Sześciło, Adela Gąsiorowska Radosław Łapszyński, Stanisław Zakroczymski
eksperti Fundacji im. Stefana Batorego

W latach 2020–2021 miastach UMP z czasowej obniżki czynszu w lokalach miejskich skorzystało 15 737 przedsiębiorców*:

10 011
w 2020 r.

5726
w 2021 r.

* Źródło: Dane z urzędów miejskich miast UMP. W przypadku miasta Łódź podano liczbę pozytywnie rozpatrzonych wniosków o czasową obniżkę czynszu – jeden przedsiębiorca mógł złożyć więcej niż 1 wniosek – z tego powodu faktyczna liczba przedsiębiorców otrzymujących wsparcie mogła być mniejsza.

Formy wsparcia przedsiębiorców udzielane przez poszczególne miasta UMP:

- odroczenie lub umorzenie opłat z tytułu podatku od nieruchomości
- odroczenie lub umorzenie opłat związanych z zezwoleniami na sprzedaż alkoholu
- obniżenie lub umorzenie opłat związanych z użytkowaniem gruntów miejskich – m.in. opłat za ogródki restauracyjne
- umorzenie opłaty targowej
- umorzenie lub obniżenie części opłat związanych z użytkowaniem lokalu miejskiego – m.in. opłaty za odbiór odpadów komunalnych

- udzielanie preferencyjnych pożyczek
- organizowanie konkursów, dotacji i stypendiów dla instytucji kultury
- organizowanie akcji informacyjnych, promujących usługi lokalnych przedsiębiorców
- organizowanie szkoleń i udzielanie bezpłatnych porad dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej oraz możliwości i źródeł pozyskiwania dotacji

Wsparcie przedsiębiorców w ramach rządowego funduszu przeciwdziałania COVID-19

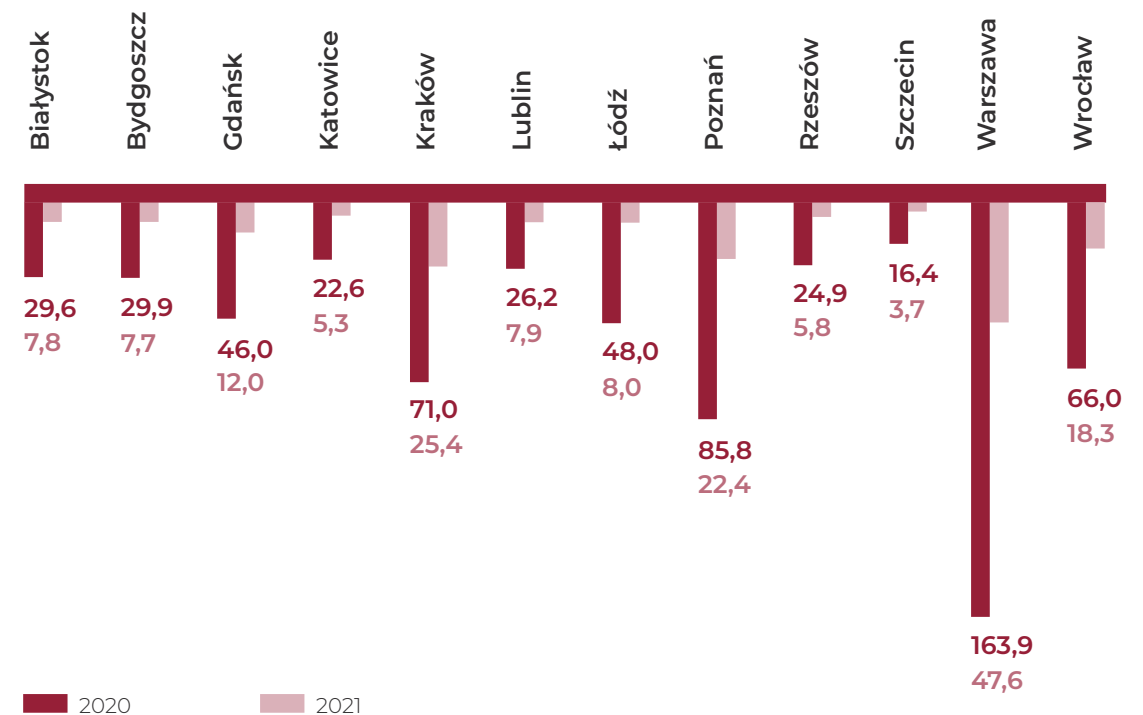
W związku z przeciwdziałaniem COVID-19 w Polsce wprowadzono wiele rozwiązań mających wspomóc przedsiębiorców w sytuacji kryzysowej. Jednym z nich był rządowy fundusz przeciwdziałania COVID-19. Za jego obsługę i dystrybucję były odpowiedzialne samorządy.

W ramach wsparcia przedsiębiorców z rządowego funduszu przeciwdziałania COVID-19 w miasta UMP, w ciągu 2 lat pandemii pozytywnie rozpatrzono 802 273 wnioski – ponad 630 tys. w 2020 r. i ponad 172 tys. w roku 2021 r. Warto podkreślić fakt, że znacznie więcej przedsiębiorców skorzystało ze wsparcia w 2020 r. niż w 2021 r.

W ciągu 2 lat pandemii urzędnicy miast UMP pozytywnie rozpatrzyli łącznie ponad 802 tys. wniosków przedsiębiorców w ramach rządowego funduszu przeciwdziałania COVID-19:

630 tys. w 2020 r. | **172 tys.** w 2021 r.

Liczba pozytywnie rozpatrzonych wniosków o wsparcie przedsiębiorców w latach 2020–2021 (w tys.):

Wsparcie przedsiębiorców w ramach tarcz Polskiego Funduszu Rozwoju*

W ramach wsparcia finansowego Polskiego Funduszu Rozwoju, przeznaczonego dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, w całej Polsce rozdysponowano 68 mld zł. Do firm w miastach UMP trafiło 28% tej kwoty (19,2 mld). W całej Polsce z subwencji skorzystało blisko 396 tys. firm z czego 24% w miastach UMP (96,5 tys.)

Średnia liczba osób zatrudnionych w firmach, które otrzymały państwową pomoc wynosi 8 w miastach UMP i 9 w całej Polsce. Średnie wysokość wsparcia dla jednego przedsiębiorstwa to 199 tys. zł w miastach UMP oraz 172 tys. zł w Polsce.

W ramach tarcz PFR w miastach UMP, wsparcie otrzymało **96,5 tys.** firm, co stanowi ponad **24%** wszystkich przedsiębiorstw objętych wsparciem w Polsce. Do firm w miastach UMP trafiło ponad **19 mld zł** – **28%** funduszy rozdysponowanych w ramach wsparcia PFR.

Liczba mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (zatrudniających do 249 pracowników), które otrzymały wsparcie w ramach tarcz PFR:

Suma rozdysponowanych środków w ramach tarcz PFR (w mld):

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS oraz Polski Fundusz Rozwoju

*dane łączne dla tarcz PFR 1.0 i PFR 2.0

Budownictwo mieszkaniowe i biurowe

Na rynku budownictwa mieszkaniowego w dużych miastach od dawna widoczne jest zjawisko suburbanizacji. Mieszkańcy miast coraz częściej decydują się na osiedlenie w strefie podmiejskiej. Pandemia zintensyfikowała zauważalne od lat procesy tego typu migracji. Jednak w niespotkanej wcześniej skali nasiliły się migracje dalsze. Wśród bardziej zamożnych grup mieszkańców nasiliło się zjawisko posiadania „drugiego domu” lub działki z dala od miasta, z której można nadal pracować. Dodatkowo pandemia skłania do refleksji nad ilością przestrzeni biurowej w miastach, która w pewnym stopniu – ze względu na pracę zdalną – zaczyna tracić znaczenie.

Wydane pozwolenia na budowę

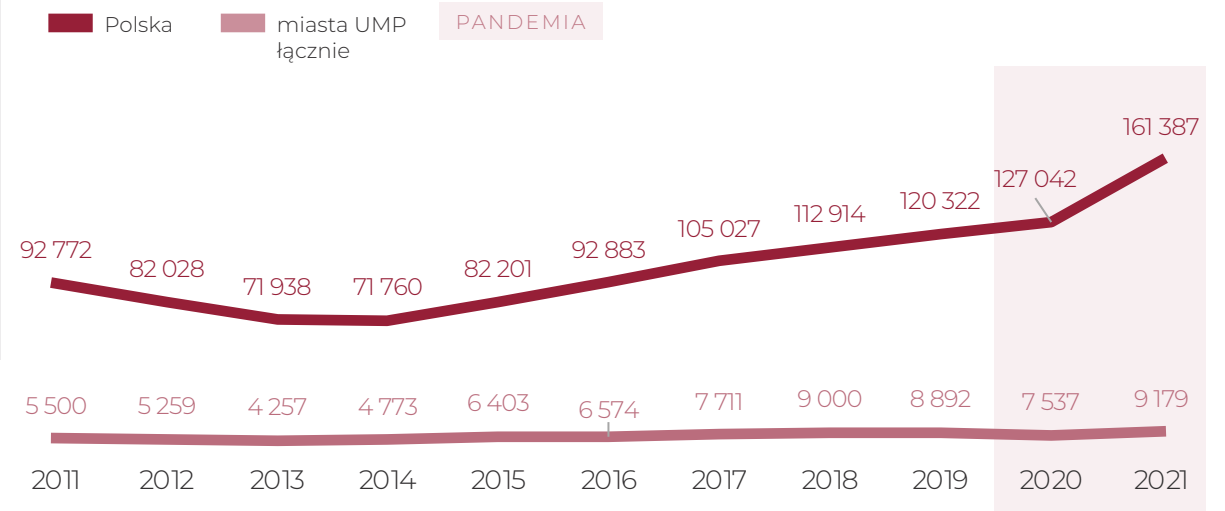
W latach 2011–2021 zarówno w miastach UMP, jak i całej Polsce liczba wydanych pozwoleń na budowę była zróżnicowana, w latach 2011–2013 rok do roku zmniejszała się, by osiągnąć dołek na poziomie 72 tys. pozwoleń w Polsce i 4,3 tys. w UMP. W latach 2014–2019 z każdym rokiem w miastach UMP i w całej Polsce wydawano więcej pozwoleń na budowę. Zmianę przyniósł rok 2020, w miastach UMP zanotowano ponad 15% spadek (rok do roku) liczby wydanych pozwoleń – przy stałym wzroście w skali Polski. W 2021 r. zauważono powrót do trendu z lat poprzednich, w tym roku w miastach UMP wydano najwięcej pozwoleń na budowę od 2011 r. Poza miastami UMP, pandemia COVID-19 nie wpłynęła negatywnie na chęć inicjowania inwestycji budowlanych, w latach 2020–2021 stale notowano wzrost liczby wydanych pozwoleń na budowę w Polsce.

Zdaniem ekspertów

Widoczny, utrzymujący się wysoki poziom występowania i procedowania pozwoleń na budowę wynika z potrzeby innego lokowania pracy i przygotowywania się na przyszłość, jak również dbałości o to, żeby aktywa, które posiadają firmy, były możliwie jak najbardziej płynne. Zauważalne jest ogromne skupienie uwagi na procesie uzyskiwania pozwoleń. Natomiast w zakresie prowadzenia właściwych inwestycji, które wymagają uruchamiania znacznie większych środków widoczne jest pewne wstrzymanie i obserwacja tego, co się będzie działo.

Liczba wydanych pozwoleń na budowę (nowe budynki mieszkalne) w 12 miastach UMP i w Polsce:

W 2021 r. zarówno w miastach UMP, jak i całej Polsce wydano najwięcej pozwoleń na budowę od 2011 r. W 2020 r. w miastach UMP liczba wydanych pozwoleń na budowę spadła o 15% w porównaniu z rokiem poprzednim.

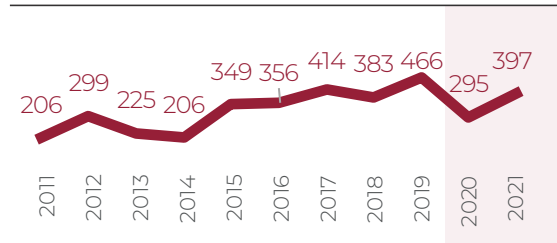

Liczba wydanych pozwoleń na budowę budynków mieszkalnych w miastach UMP

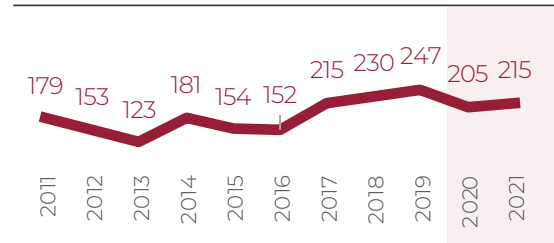
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

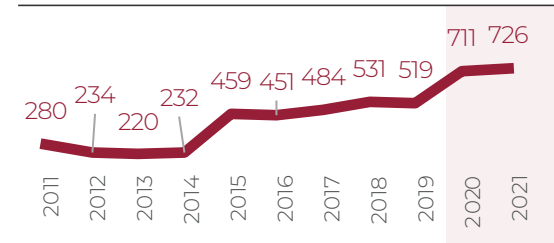
Białystok:

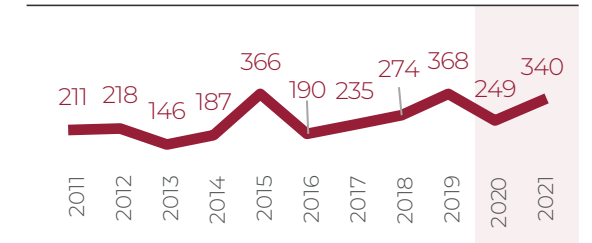
Bydgoszcz:

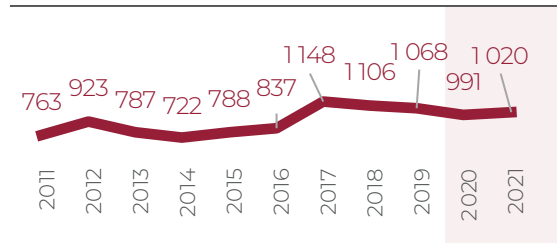
Gdańsk:

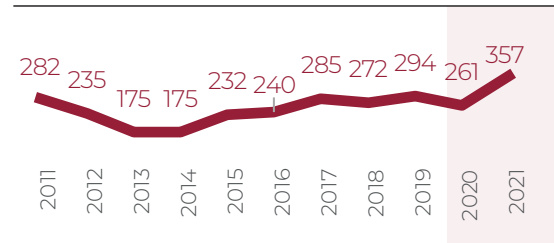
Katowice:

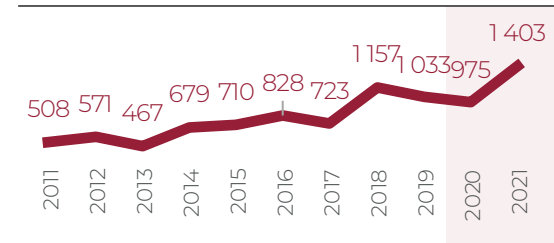
Kraków:

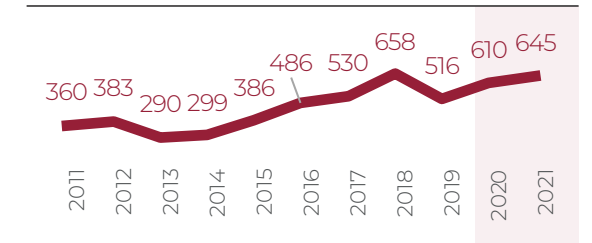
Lublin:

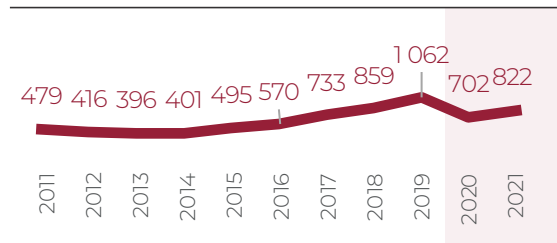
Łódź:

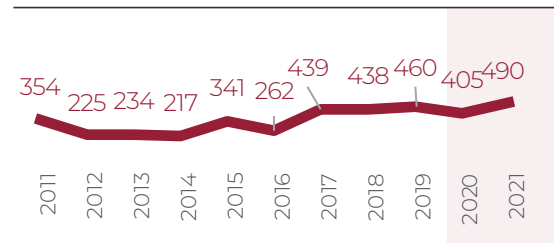
Poznań:

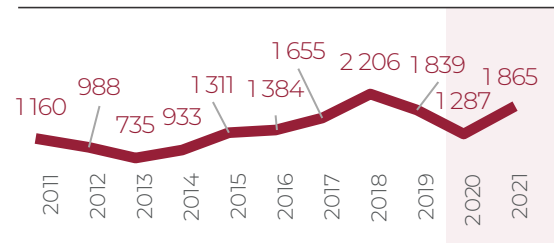
Rzeszów:

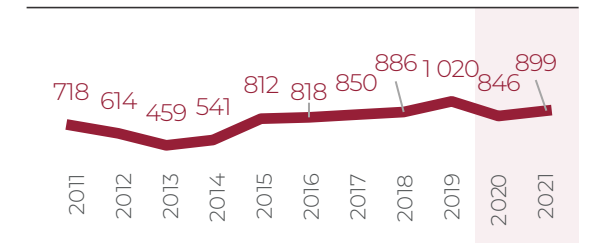
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Zdaniem ekspertów

W pierwszym okresie pandemii w związku z koniecznością społecznej izolacji, przejścia systemu edukacji oraz wielu firm na tryb pracy zdalnej, zaczęliśmy znacznie więcej czasu spędzać w domu, co szybko przełożyło się na zmiany preferencji i wyborów mieszkaniowych. Mieszkańcy miast docenili wartość terenów zielonych, otwartych, mniej zurbanizowanych, posiadania domu czy mieszkania z ogródkiem. Jednocześnie przeniesienie aktywności tradycyjnie wykonywanych poza domem do przestrzeni domowej zaowocowało wzrostem zainteresowania większymi mieszkaniami, w których łatwiej zorganizować przestrzeń do pracy lub nauki.

Innym obserwowanym zjawiskiem związanym z przestrzenią mieszkalną w pandemii był boom remontowy, dłużej przebywaliśmy w domowym zaciszu i z czasem uznawaliśmy, że

musimy poprawić naszą przestrzeń lub dostosować ją do warunków pracy i edukacji zdalnej. Zdaniem autorów raportu: „Zwyczajnie remontowe Polaków. Czy produkty do remontu i wykończenia wnętrz kupujemy online?”, który został przygotowany na zlecenie sieci Bricomarché przez Havas Media we wrześniu 2020 roku – „73% Polaków zdecydowało się na przeprowadzenie prac remontowych w ciągu ostatnich 12 miesięcy, a ponad połowa z pozostałych 27% planuje podjąć takie działania w najbliższym roku.”

Próbując zidentyfikować długofalowy wpływ pandemii na rynek mieszkaniowy należy pamiętać o tym, że ten rynek jest silnie związany z rynkiem finansowym, sytuacją gospodarczą oraz geopolityczną. Zatem na dzisiejszą sytuację na rynku mieszkaniowym wpływają nie tylko pandemiczne zmiany społeczne, takie jak preferencje mieszkaniowe, ale również

znacznie mniejsza niż przed i w okresie pandemii zdolność kredytowa Polaków, jak i napływ uchodźców z Ukrainy.

Jako społeczeństwo wychodząc z kryzysu pandemicznego weszliśmy w dwie kolejne sytuacje kryzysowe, które nakładając się na siebie, bardzo silnie uderzyły w rynek mieszkaniowy – wobec lockdownów, a potem odpływu pracowników budowlanych pochodzących z Ukrainy wielu developerów wstrzymało lub ograniczyło rozpoczęcie nowych inwestycji mieszkaniowych – stąd widoczny spadek mieszkań oddawanych do użytku.

Wobec spadku liczby zaciąganych kredytów hipotecznych, widoczny jest trend zwiększenia sprzedaży mieszkań (przeznaczonych na wynajem) funduszom inwestycyjnym przy jednoczesnym spadku sprzedaży mieszkań odbiorcom indywidualnym.

Jednocześnie firmy z tej branży, aby zabezpieczyć kapitał i przygotować się na proces po pandemicznej normalizacji, skupiły się na procedowaniu i uzyskiwaniu pozwoleń na budowę – z jednej strony, aby podnieść wartość swojego zasobu gruntów, z drugiej zaś strony – utrzymać zatrudnienie i rozwój. Z tego powodu w okresie pandemii widoczny był wzrost wydawanych pozwoleń na budowę.

Wobec tych przemian, należy stawiać pytanie o rolę miast i podejmowanych przez nie lokalnych polityk, służących powstrzymaniu odpływu mieszkańców z metropolii. W przyszłości, okaże się czy władze miast potrafią tworzyć przestrzeń miejską dostosowaną do potrzeb mieszkańców, potrzeb, które podczas pandemii uległy częściowej redefinicji.

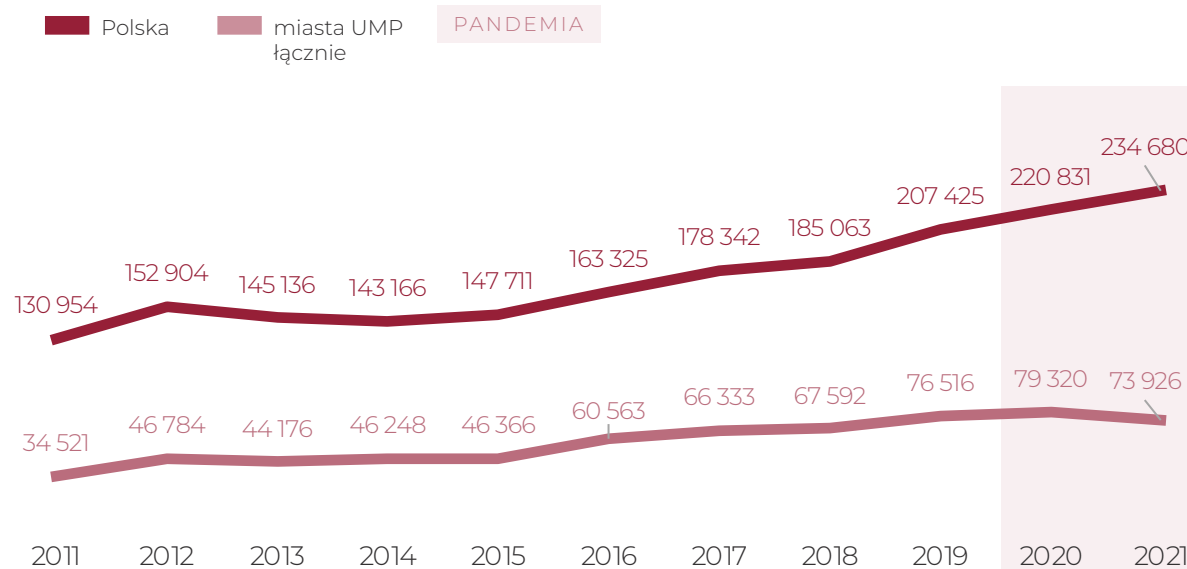

Mieszkania oddane do użytkowania

W latach 2011-2020 zarówno w miastach UMP, jak i w całej Polsce niemal każdego roku zwiększała się liczba mieszkań oddanych do użytku. Wybuch pandemii COVID-19 zmienił sytuację na rynku mieszkaniowym w miastach UMP, wprawdzie w 2020 r. oddano najwięcej mieszkań do użytku w analizowanym okresie, jednak zastój na budowach wymuszony lockdownem spowodował, że w 2021 r. w miastach UMP oddano do użytku mniej mieszkań niż w 2019 r. (przed pandemią). W perspektywie całej Polski pandemia nie wpłynęła negatywnie na liczbę oddanych do użytku mieszkań, liczba ta pomimo pandemii sukcesywnie rosła i osiągnęła szczyt w 2021 r. na poziomie 235 tys. mieszkań. Wśród miast UMP w Bydgoszczy, Katowicach, Krakowie, Łodzi, Rzeszowie i Warszawie, w 2021 r. zanotowano nieznaczny spadek liczby oddawanych do użytku mieszkań – w porównaniu z rekordowym rokiem 2020.

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Liczba mieszkań oddanych do użytku wg stanu na 31 grudnia w 12 miastach UMP i w Polsce:

W miastach UMP w ostatniej dekadzie najwięcej mieszkań oddano do użytku w 2020 r. W 2021 r. było ich nieco mniej niż rok oraz dwa lata wcześniej, czyli przed pandemią. W całej Polsce pandemia nie zahamowała wzrostu liczby nowo wybudowanych mieszkań.

Pandemia determinowała u wielu osób potrzebę zmiany mieszkania na większe, zakup mieszkania z balkonem, działki budowlanej albo domu. Wielu Polaków uznało, że bezpieczniej jest mieszkać lub wypoczywać w domu z działką niż w mieszkaniu w bloku. Ponadto upowszechniła się praca zdalna. Dom zapewnia bez porównania większy komfort.

Marek Wielgo
ekspert portalu
GetHome.pl

Źródło: <https://www.mieszkanie-i-wspolnota.pl/artikel/wplyw-pandemii-covid-19-na-preferencje-mieszkaniowe-polakow-fakty-i-mity>

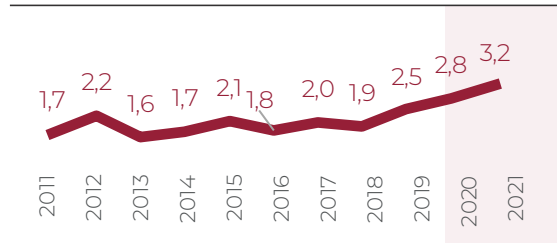
Mieszkania oddane do użytkowania w miastach UMP

(w tys.)

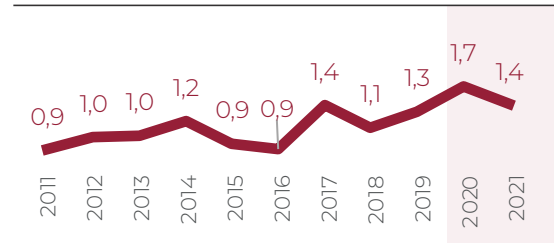
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

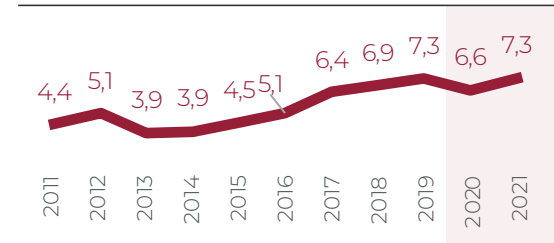
Białystok:

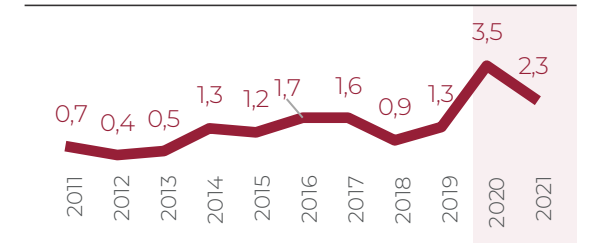
Bydgoszcz:

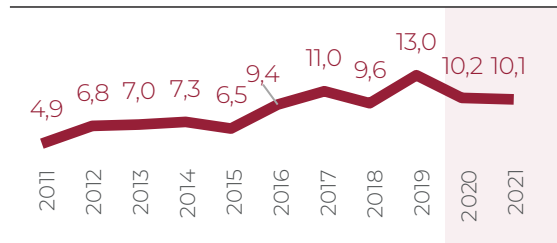
Gdańsk:

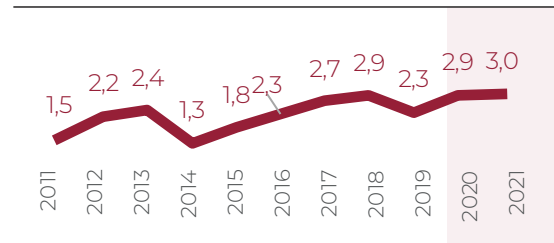
Katowice:

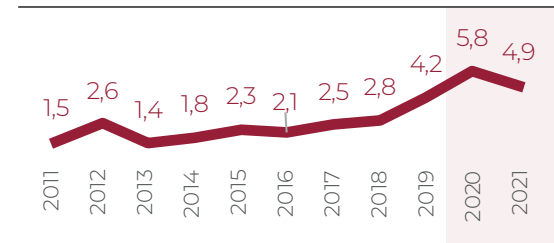
Kraków:

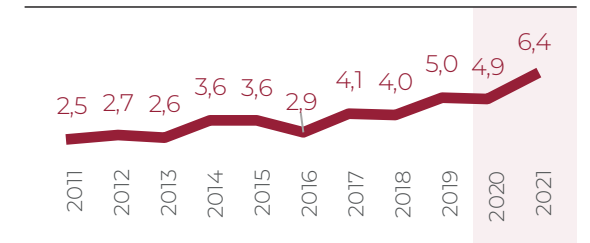
Lublin:

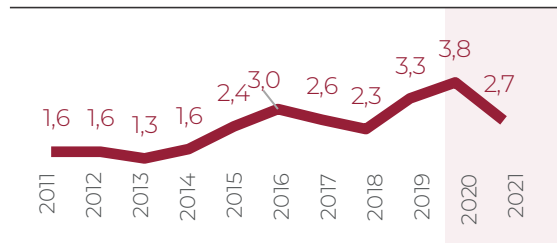
Łódź:

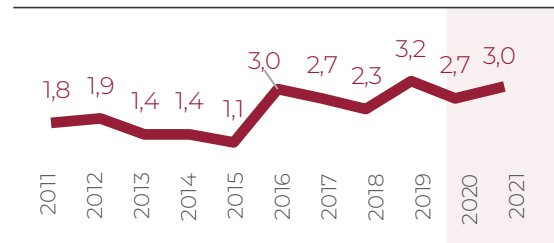
Poznań:

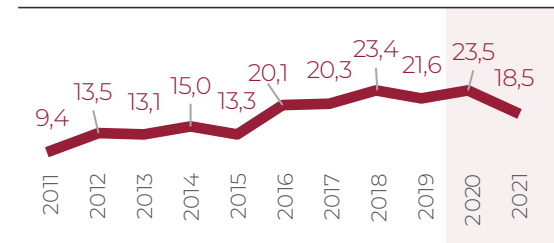
Rzeszów:

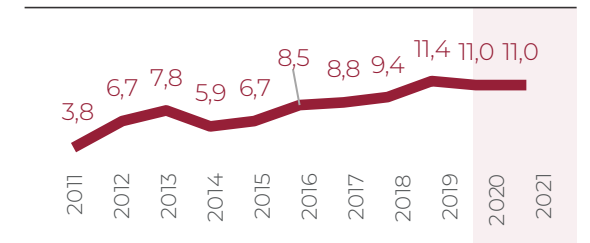
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

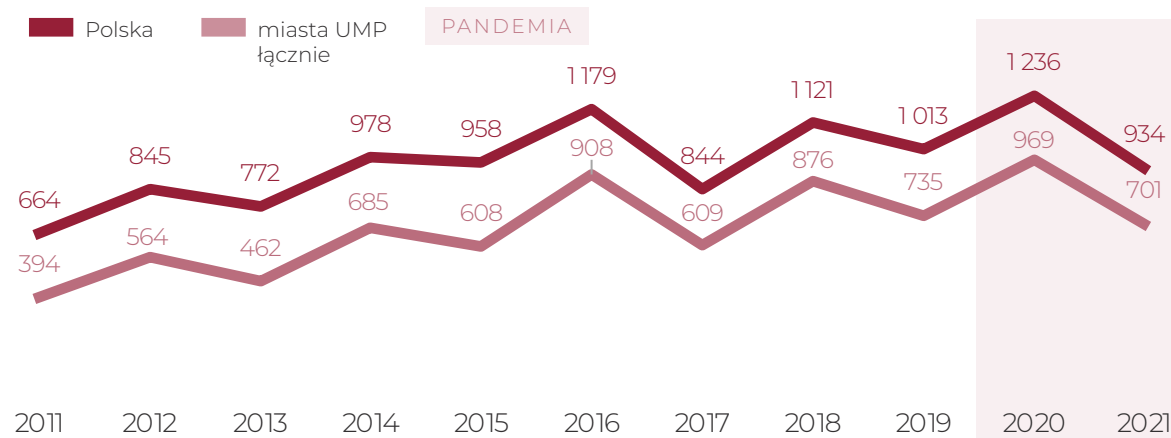

Budynki biurowe oddane do użytkowania

W latach 2011- 2021 rozwój rynku budowlanego budynków biurowych był zróżnicowany, zarówno w miastach UMP, jak i całej Polsce zanotowano tendencję wzrostową powierzchni budynków biurowych oddawanych do użytku w ciągu roku. Zaobserwowane, cykliczne (co 2 lata) spadki liczby m² powierzchni biurowej oddawanej do użytku, mogą wynikać z cyklu technologicznego budowy budynków biurowych (długi proces od rozpoczęcia inwestycji do oddania budynku). Wspomniane spadki, nie zmieniają jednak, ogólnego trendu przyrostu powierzchni biurowych w Polsce i w miastach UMP. W 2020 r. oddano do użytku rekordową liczbę m² powierzchni biurowej, zarówno w miastach UMP, jak i całej Polsce. W roku 2021 nastąpił wyraźny spadek tej wartości, do poziomu odnotowanego w 2014 r. W analizowanym okresie, w miastach UMP rocznie oddawano do użytku średnio 71% powierzchni biurowej w całej Polsce.

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Powierzchnia budynków biurowych oddanych do użytku w miastach UMP (łącznie) i Polsce (w tys. m²):

W 2020 r. zarówno w miastach UMP, jak i w całej Polsce oddano do użytku rekordową liczbę m² powierzchni biurowej. W 2021 r. zanotowano wyraźny spadek analizowanej wartości – do poziomu z 2014 r. W przedstawionym dziesięcioleciu w miastach UMP rocznie oddawano do użytku od 60 do 80% powierzchni biurowej w całej Polsce.

Dziś jest mniejszy popyt na biura, ale jest spowodowany głównie tym, że podczas pandemii firmom było ciężko podjąć decyzje, co dalej robić z biurami. Obecnie firmy wznawiają procesy dotyczące wynajmu biur, a część firm nadal opracowuje modele hybrydowe i zastanawia się, w jakiej formule je wprowadzić.

Mikołaj Laskowski
BNP Paribas
Real Estate Poland

Źródło: <https://pap-mediroom.pl/biznes-i-finanse/pandemia-zmieniła-rynek-powierzchni-biurowych-ale-go-nie-zalamala>

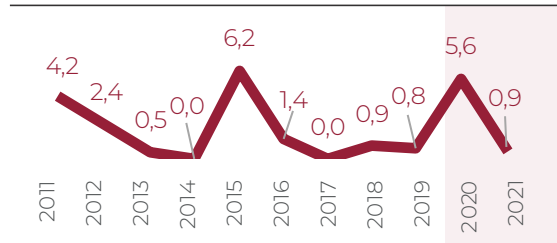
Powierzchnia biurowa oddana do użytku w miastach UMP

(w tys. m²)

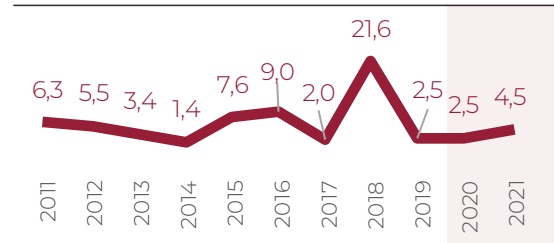
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

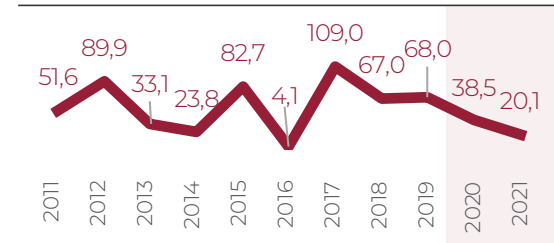
Białystok:

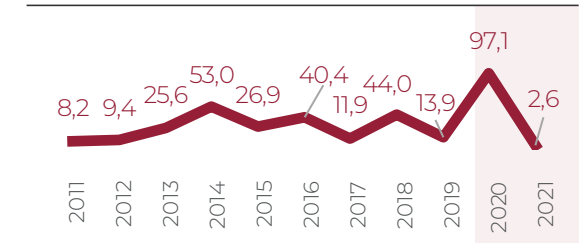
Bydgoszcz:

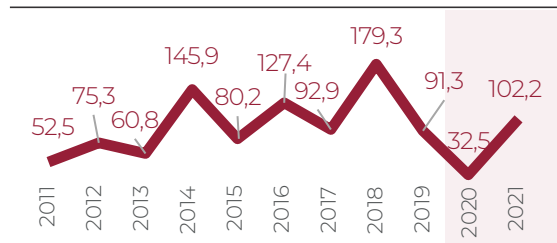
Gdańsk:

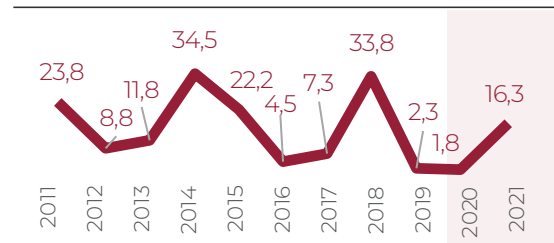
Katowice:

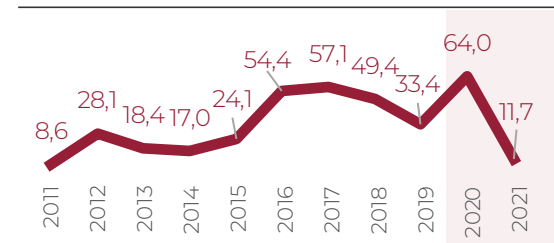
Kraków:

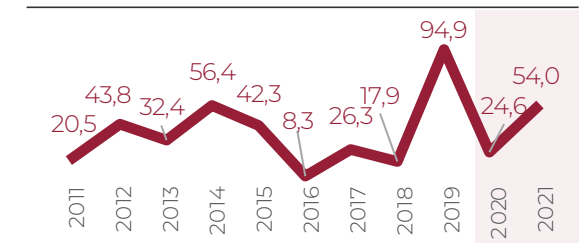
Lublin:

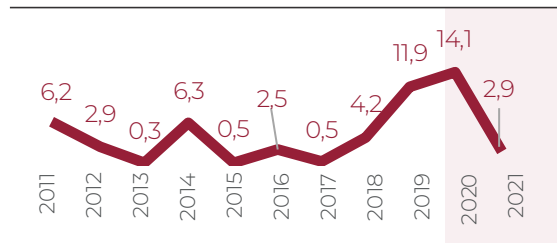
Łódź:

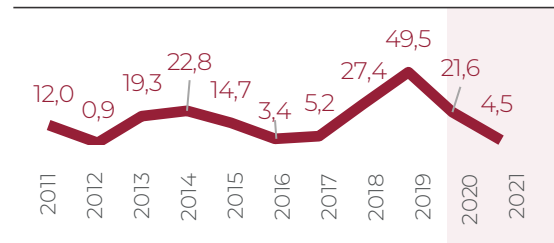
Poznań:

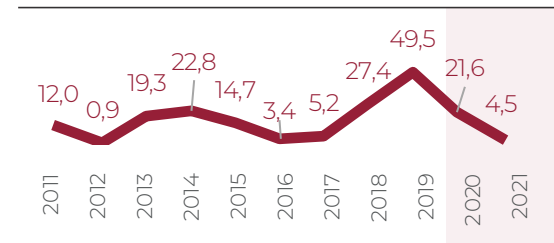
Rzeszów:

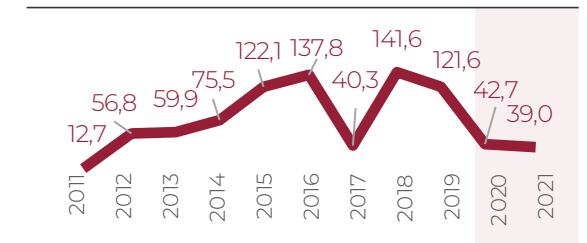
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Zdaniem ekspertów

Zjawisko „wyludniania” się budynków biurowych zaczęto obserwować na 2–3 miesiące przed wybuchem pandemii w Polsce – centrale zagranicznych firm informowały swoje oddziały o tym, jak wygląda sytuacja epidemiczna na zachodzie Europy. W firmach przygotowywano się na scenariusz przechodzenia na zdalny tryb pracy.

To zjawisko skłania do refleksji nad słusznością i konsekwencjami prowadzenia polityki miast zorientowanej na oddawanie przestrzeni w miastach pod zabudowę biurową. W sytuacji kryzysowej, takiej jak pandemia – całe kwartały miast zabudowane budynkami biurowymi wyludniają się, a brak pracowników w biurach silnie oddziałuje na sytuację ekonomiczną okolicznej tkanki handlowo-usługowej.

Obecnie, mimo utrzymania w wielu przedsiębiorstwach możliwości pracy zdalnej, zauważono stopniowy powrót firm do wykorzystywania przestrzeni

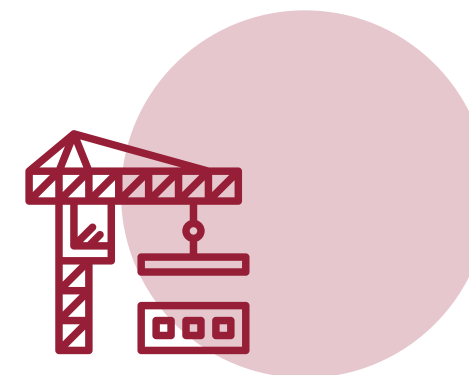
biurowych, jednak w mniejszej skali niż przed pandemią. W biurach pracuje mniej osób niż przed pandemią, m.in. z powodu redukcji zatrudnienia w wielu firmach podczas pandemii, również dlatego, że część pracowników pracuje zdalnie. Jednocześnie firmy wciąż potrzebują dostępu do tych przestrzeni z uwagi na charakter pracy – konieczność organizacji spotkań, szkoleń czy konferencji oraz aby utrzymywać relacje społeczne pomiędzy pracownikami, które zostały ograniczone i ucierpiały w wyniku pandemii. Nie bez znaczenia pozostaje kwestia prestiżu – wielu firmom „wypada” posiadać biura w danej lokalizacji.

Wobec niepewności na rynku nieruchomości oraz popularyzacji pracy zdalnej, deweloperzy specjalizujący się w budowaniu biurowców wstrzymali wiele procesów inwestycyjnych. Zdaniem ekspertów poskutkowało to powstaniem luki podażowej – obecnie w dużych miastach brakuje przestrzeni biurowych.

Szybkość przejścia z pracy stacjonarnej na zdalną, ale też na hybrydową pokazało pracodawcy, że może ograniczyć koszty działalności. Firmy nadal potrzebują przestrzeni biurowej, ale w znacznym stopniu ograniczyły tę przestrzeń redukując koszty, jednocześnie pozwalając pracownikom na pojawianie się w biurach i mimo wszystko wykonywanie tej pracy w formie hybrydowo-stacjonarnej.

“

Mariusz Zielonka
ekspert ekonomiczny
Konfederacji Lewiatan

Kultura i sport

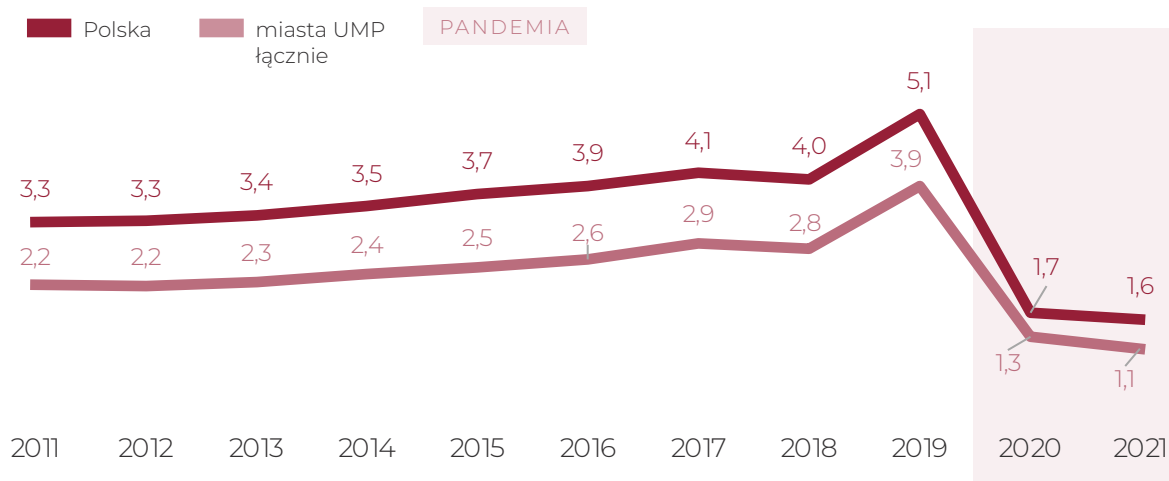
Obostrzenia COVID-19 to również ograniczenie dostępu do usług kulturalnych i rekreacyjno-sportowych. Konieczne – ze względów bezpieczeństwa – zamknięcie teatrów, kin, muzeów, obiektów sportowych w pewnym stopniu wpłynęło na zmianę sposobu realizacji tego typu aktywności. Nie we wszystkich dziedzinach poziom korzystania z kultury wrócił do czasów z przed pandemii.

Widzowie w teatrach dramatycznych

Od 2011 do 2019 r., zarówno w miastach UMP jak i całej Polsce niemal co roku rosła liczba widzów w teatrach dramatycznych. Rok 2019 to szczyt popularności teatrów dramatycznych w analizowanym okresie. Wówczas w całej Polsce spektakle w teatrach dramatycznych obejrzało ponad 5 mln. widzów z czego 76% w teatrach znajdujących się w miastach UMP (3,9 mln. widzów). Wybuch pandemii COVID-19 spowodował spadek liczby widzów w teatrach dramatycznych w 2020 r. o 65 % zarówno w miastach UMP, jak i całej Polsce. W 2021 r. liczba widzów w teatrach wciąż spadała – w porównaniu do 2019 r. o 68% w Polsce i o 71% w miastach UMP.

Liczba widzów w teatrach dramatycznych w 12 miastach UMP i w Polsce (w mln osób):

W ostatnim 10-leciu najmniej osób odwiedziło teatry dramatyczne w 2021 r. (nawet mniej niż w 2020 r.). W porównaniu do 2019 r. liczba widzów spadała o:

-71%
w miastach UMP

-68%
w Polsce

W okresie pandemii bardzo mocno kładliśmy nacisk, żeby kultura odbywała się w sieci, mieliśmy nasze festiwale w streamingu, w sieci, żeby coś się w ogóle działo. Dbaliśmy również o NGO'sy w sferze kultury bo to jest bardzo ważne, żeby też robić szkolenia, warsztaty – jak tworzyć kulturę w sieci.

“

Jędrzej Solarski
Drugi Zastępca Prezydenta
Miasta Poznania

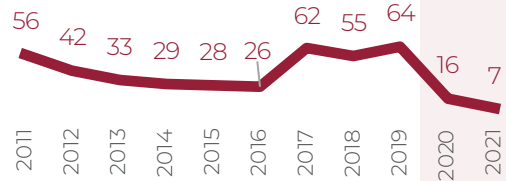
Widzowie w teatrach dramatycznych

(w tys. osób)

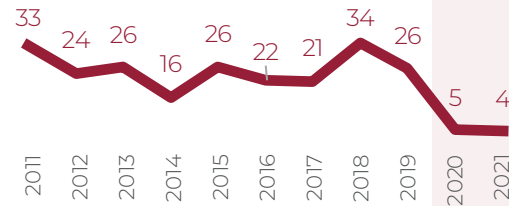
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

Białystok:

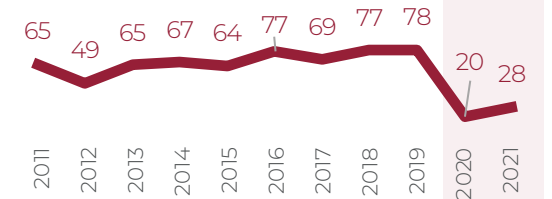
Bydgoszcz:

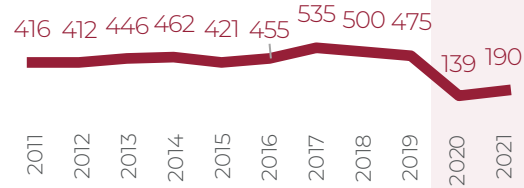
Gdańsk:

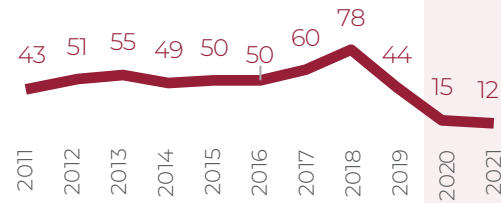
Katowice:

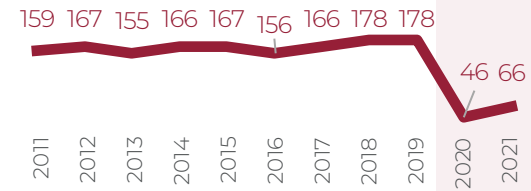
Kraków:

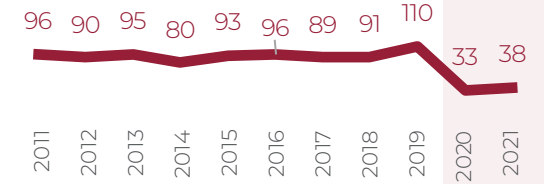
Lublin:

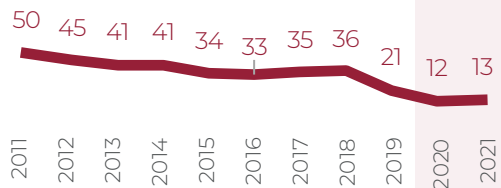
Łódź:

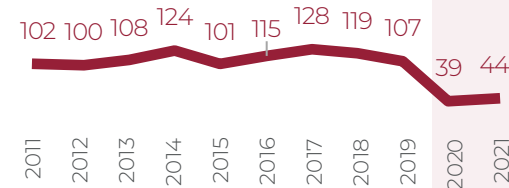
Poznań:

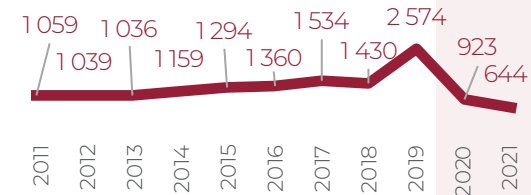
Rzeszów:

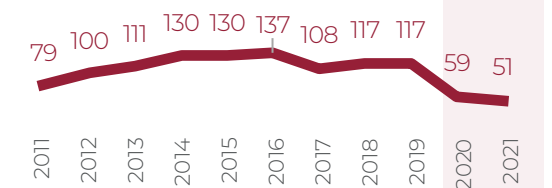
Szczecin:

Warszawa:

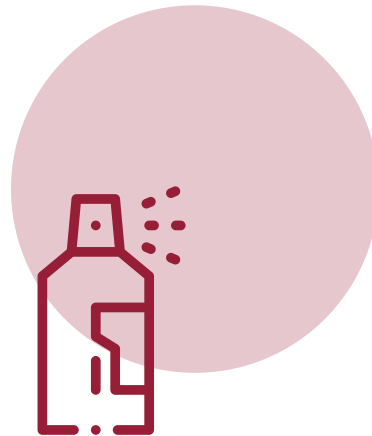
Wrocław:

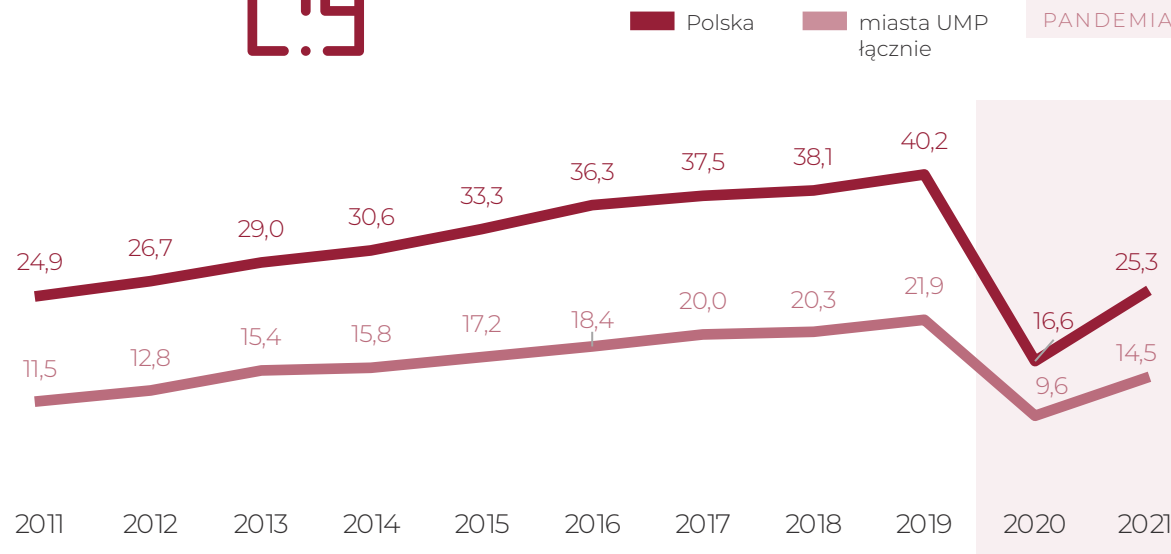

Odwiedzający muzea

W latach 2011–2019 liczba osób odwiedzających muzea systematycznie wzrastała – zarówno w Polsce jak i miastach UMP. W 2019 r. zanotowano szczyt liczby osób odwiedzających muzea – w całej Polsce wystawy w muzeach zwiedziło ponad 40 mln osób z czego 54% odwiedziło muzea w miastach UMP. W 2020 r. zarejestrowano najniższą liczbę osób odwiedzających muzea w analizowanym okresie. (16,6 mln w Polsce, 9,6 mln w miastach UMP). Stopniowe luzowanie obostrzeń sprawiło, że w 2021 r. liczba osób odwiedzających muzea wzrosła o nieco ponad 50% w porównaniu do roku 2020 (zarówno w Polsce, jak i w miastach UMP), osiągając poziom zbliżony do notowanego w latach 2011–2013.

Liczba osób odwiedzających muzea wg stanu na 31 grudnia w 12 miastach UMP i w Polsce (w mln osób):

W 2020 r. w porównaniu do roku poprzedniego liczba zwiedzających muzea spadła o:

-56%
w miastach UMP

-59%
w Polsce

W 2021 r. spadek w porównaniu do 2019 r. w miastach UMP wyniósł:

-34%

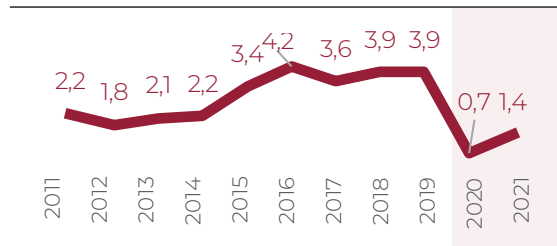
Odwiedzający muzea na 10 tys. mieszkańców

(w tys. osób)

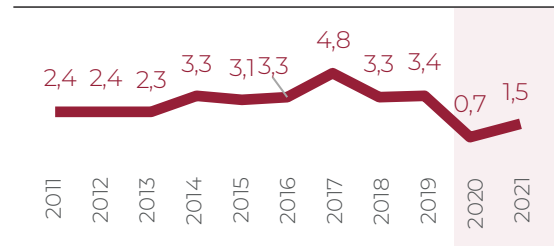
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

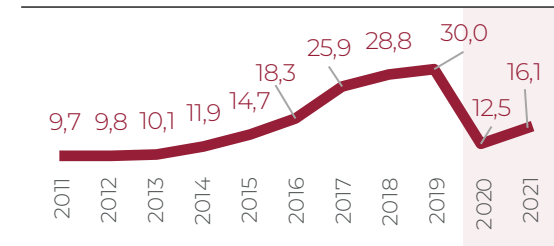
Białystok:

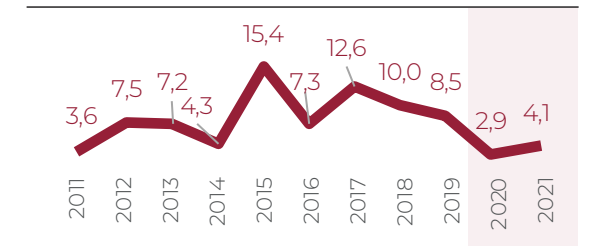
Bydgoszcz:

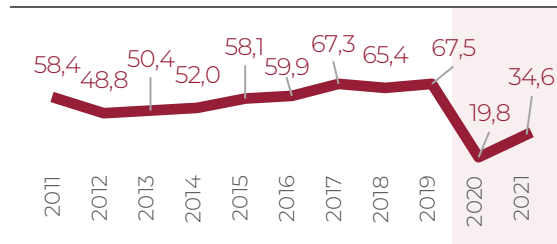
Gdańsk:

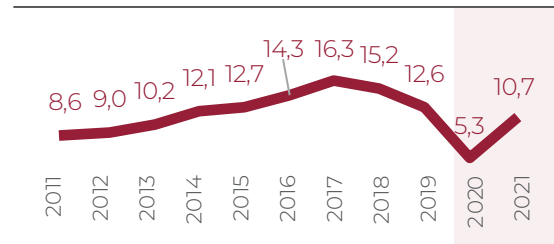
Katowice:

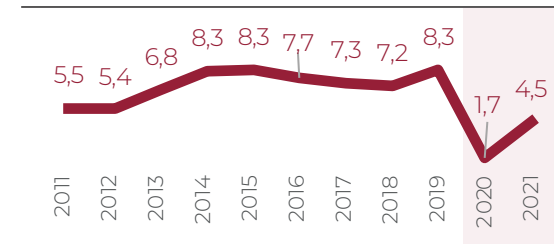
Kraków:

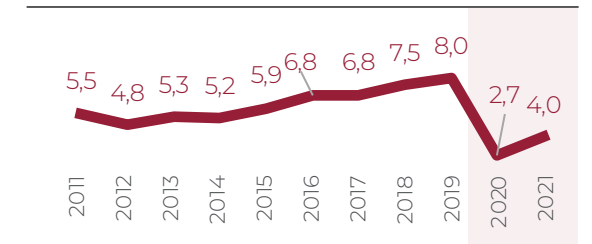
Lublin:

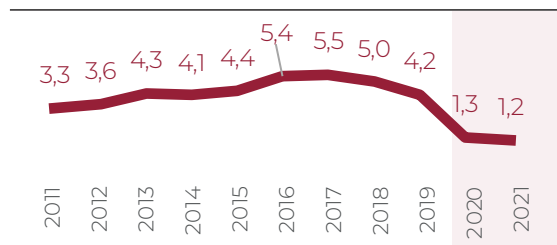
Łódź:

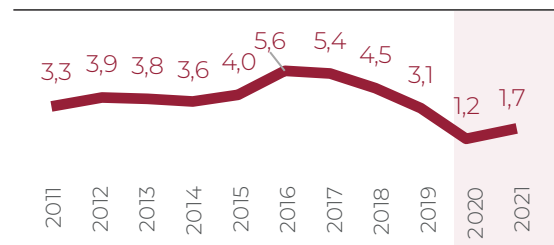
Poznań:

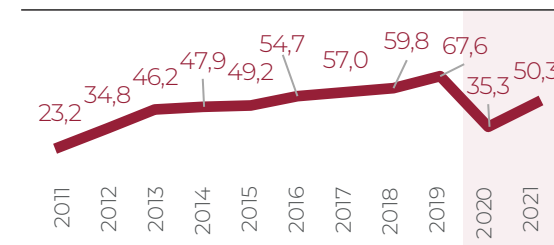
Rzeszów:

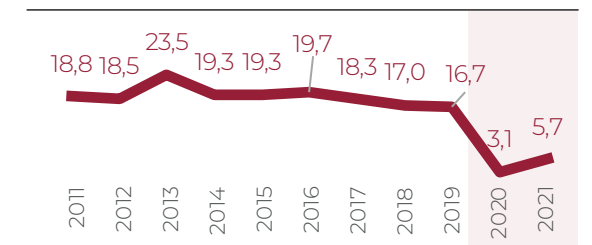
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Zdaniem ekspertów

Wobec zawieszenia lub ograniczenia działalności instytucji kultury, miasta podejmowały wiele inicjatyw m.in.: do miejskich instytucji kultury oraz organizacji pozarządowych kierowano środki finansowe pozwalające na utrzymanie zatrudnienia oraz umożliwiające tworzenie i prezentowanie kultury za pośrednictwem sieci. Organizowano szkolenia i webinaria dedykowane artystom i pracownikom tych instytucji, dotyczące tego, w jaki sposób tworzyć kulturę w Internecie.

Oprócz przeniesienia działalności kulturalnej do sieci, wielu artystów i instytucji prezentowało swoje dzieła i projekty w przestrzeni publicznej np. w formie wystaw plenerowych czy działań o charakterze perforamtywnym. Z perspektywy post pandemicznej

możemy stwierdzić, że te działania wpłynęły na zmianę praktyk społecznych dotyczących uczestnictwa w kulturze.

Z jednej strony, zdaniem ekspertów liczba osób odwiedzających teatry, galerie i muzea wróciła do przed pandemicznej „normalności” – gdy minął lęk wobec przebywania w dużych skupiskach ludzkich, chętnie ruszyliśmy do instytucji kultury. Z drugiej strony „wyjście kultury” poza mury instytucji, spowodowało, że spory obszar kultury odbywa się nieformalnie, poza głównym nurtem. Ta zmiana zwiększyła dostępność i możliwość obcowania z kulturą przez mieszkańców, jednak w związku z pozainstytucjonalnym charakterem, jej skala wymyka się metodom statystycznym.

Obecnie (w obszarze kultury) bardzo dużo się dzieje w takiej sferze nieformalnej, oddolnie, w nurcie poza main-streamem, poza oficjalnymi instytucjami, i to jest obszar, który wymyka się statystykom.

“

dr hab. Marta Smagacz-
-Poziemska
prof. Uniwersytetu
Jagiellońskiego,
Instytut Socjologii

Widzowie w kinach

W latach 2011- 2019 zarówno w miastach UMP, jak i całej Polsce liczba widzów w kinach była zróżnicowana. W pierwszych trzech latach analizowanego okresu liczba widzów spadała. Od 2014 r. do 2019 r. liczba widzów sukcesywnie zwiększała się i osiągnęła szczyt na poziomie 61,7 mln (w 2019 r.). widzów w całej Polsce i 30 mln w miastach UMP. Lockdown oraz wprowadzenie obostrzeń pozwalających na wypełnienie tylko części miejsc w salach kinowych poskutkowało gwałtownym spadkiem liczby widzów w kinach. W 2020 r. w porównaniu do roku poprzedniego liczba widzów w kinach spadła o 68%, a w miastach UMP o 70%. Stopniowe luzowanie obostrzeń w 2021 r. pozytywnie wpłynęło na liczbę widzów w kinach, jednak nie wróciła ona do poziomu sprzed pandemii.

Jak już [ktoś] kupił duży ekran i wykupił sobie abonament, którego wcześniej nie używał, to teraz do kina nie idzie nie dlatego, że nie lubi kina, tylko po prostu ma łatwiej, taniej i bliżej film w dobrej jakości w domu.

dr hab. Marta Smagacz-
-Poziemska
prof. Uniwersytetu
Jagiellońskiego,
Instytut Socjologii

Liczba widzów w kinach w 12 miastach UMP i w Polsce (w mln osób):

■ Polska
 ■ miasta UMP łącznie
 PANDEMIA

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2020 r. w porównaniu do roku poprzedniego liczba widzów w kinach spadła o:

-70%
w miastach UMP

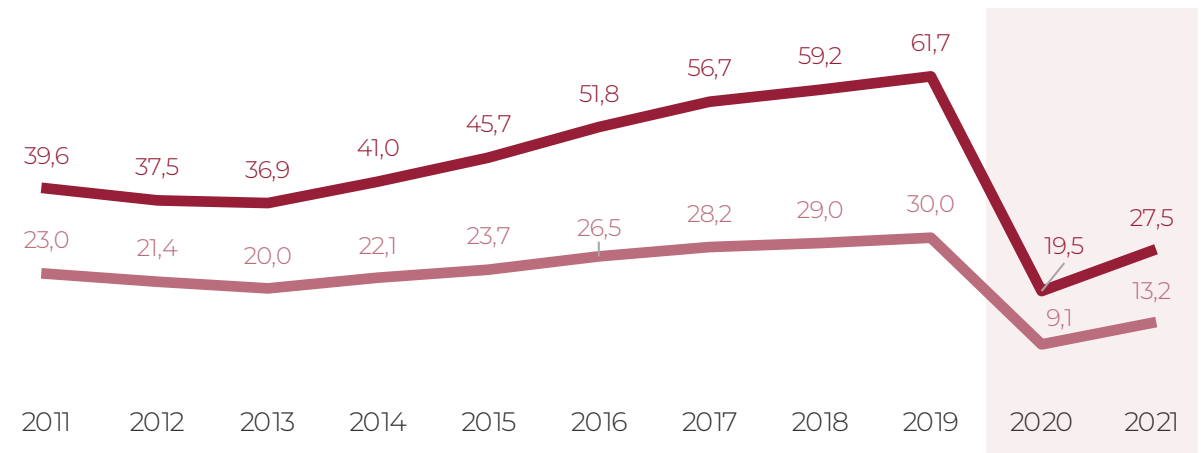
-68%
w Polsce

W 2021 r. spadek w porównaniu do 2019 r. w miastach UMP wyniósł:

-56%

Zdaniem ekspertów

Utrzymująca się, mniejsza niż przed pandemią liczba widzów w kinach, jest najbardziej widoczną i dotkliwą dla branży, konsekwencją pandemii w obszarze kultury. W tym wymiarze, nader istotne są zmiany praktyk społecznych – podczas pandemii wiele osób zainwestowało w sprzęt elektroniczny oraz abonamenty platform telewizyjnych i streamin-gach, co przełożyło się na ich dzisiejsze wybory.

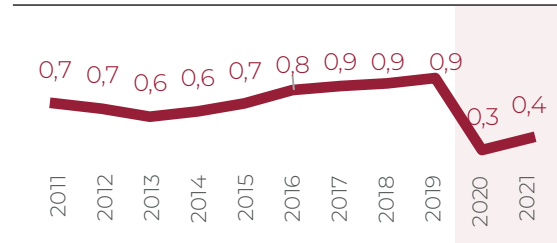
Widzowie w kinach w miastach UMP

(w mln osób)

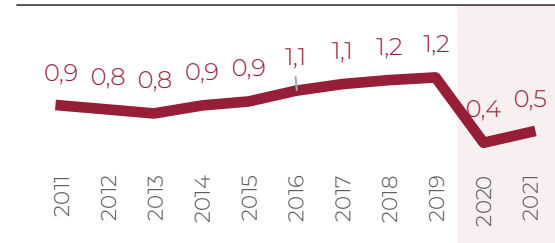
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

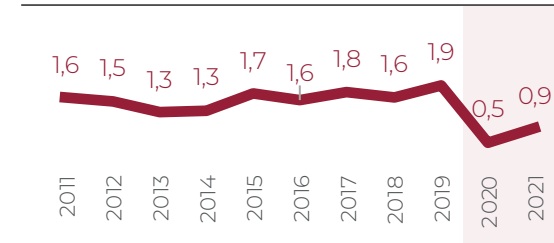
Białystok:

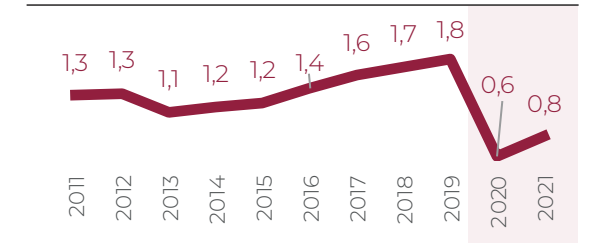
Bydgoszcz:

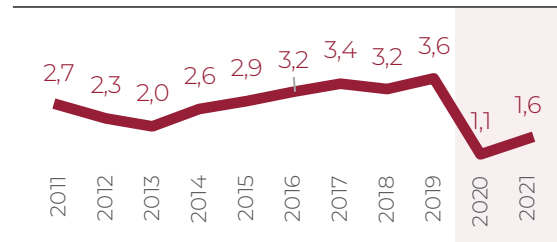
Gdańsk:

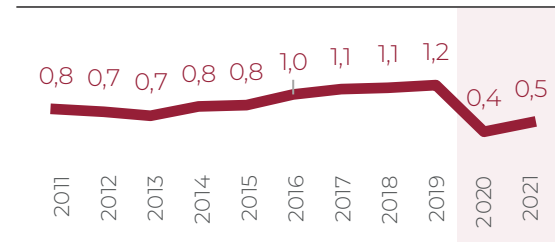
Katowice:

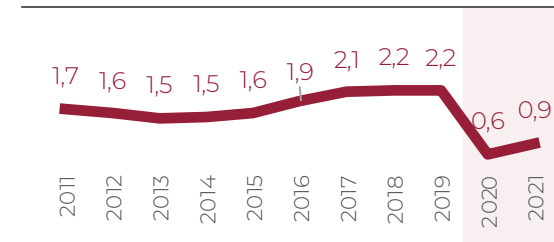
Kraków:

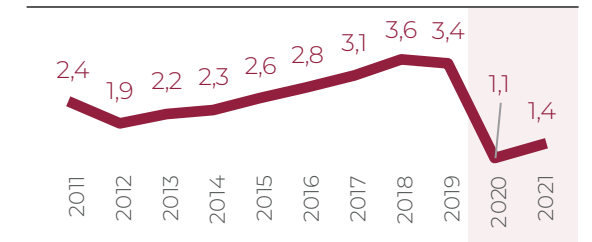
Lublin:

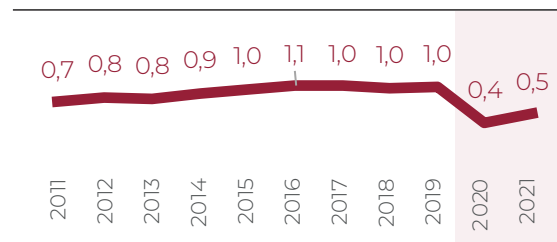
Łódź:

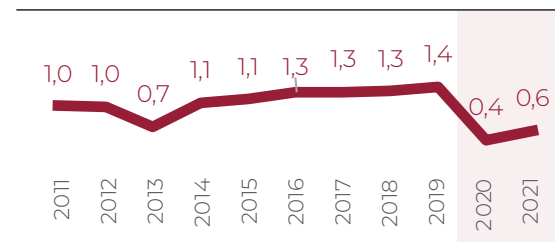
Poznań:

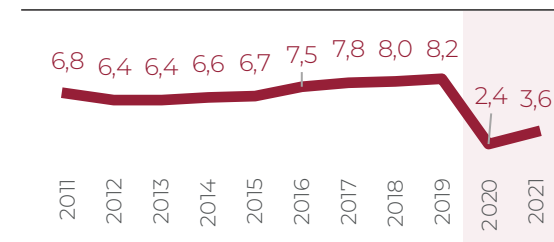
Rzeszów:

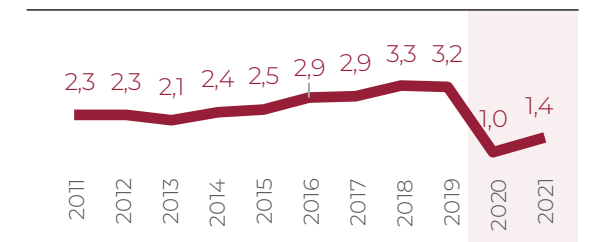
Szczecin:

Warszawa:

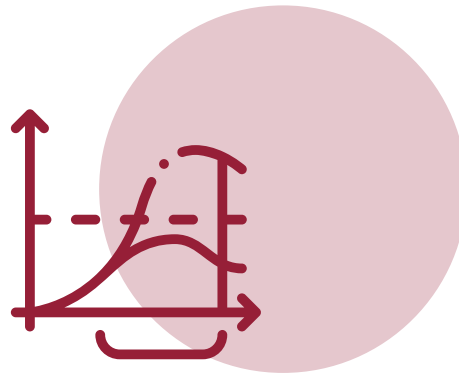

Wrocław:

Imprezy kulturalno-sportowe

W latach 2013-2018 w miastach UMP i w całym kraju z każdym rokiem organizowano coraz więcej imprez artystyczno-rozrywkowych i sportowych. W 2019 r. było ich nieco mniej a w 2020 r. w związku z nałożonym lockdownem i nakazem ograniczania kontaktów i przebywania w większych skupiskach ludzi, drastycznie spadła liczba tego typu eventów. W porównaniu do 2019 r. w miastach UMP zaobserwowano spadek o 67%, a w całej Polsce o 77% imprez. W 2021 r. zorganizowano nieco więcej imprez niż w pierwszym roku pandemii, jednak nadal mniej niż w latach poprzedzających jej wybuch.

Liczba imprez artystyczno-rozrywkowych i sportowych organizowanych w 12 miastach UMP i w Polsce:

■ Polska
 ■ miasta UMP łącznie
 PANDEMIA

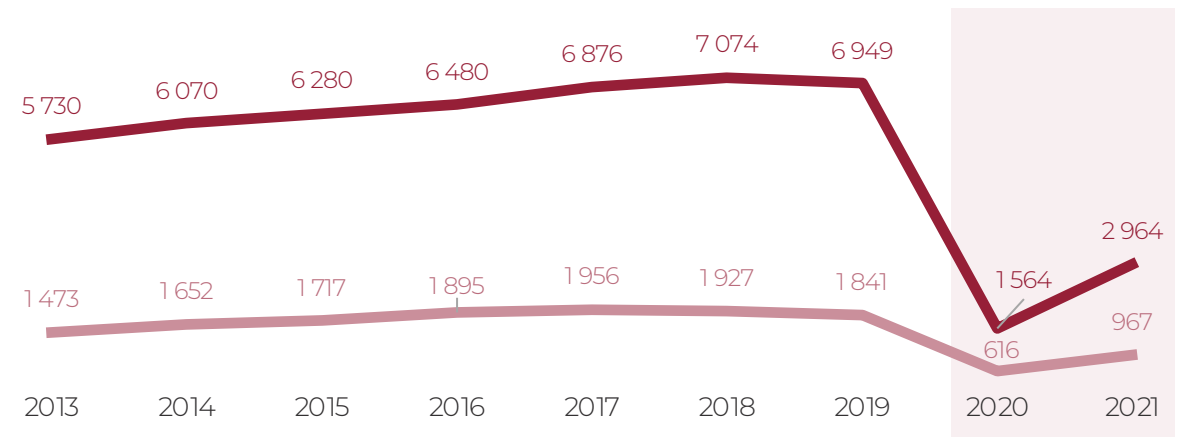
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2020 r. w porównaniu do roku poprzedniego liczba imprez kulturalno-sportowych spadła o:

-67% w miastach UMP	-77% w Polsce
-------------------------------	-------------------------

Zdaniem ekspertów

W 2022 r. wciąż odbywało się mniej imprez masowych niż przed pandemią, zarówno kulturalno-rozrywkowych, jak i sportowych. Rok 2023 pokaże, czy w tym aspekcie miasta wróciły do normalności.

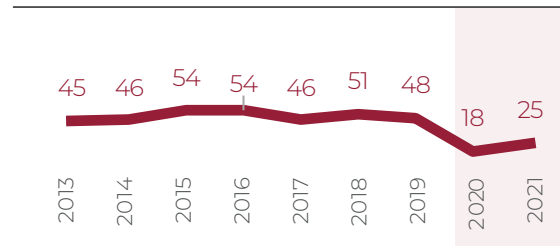
Imprezy kulturalno-sportowe w miastach UMP

(w tys. osób)

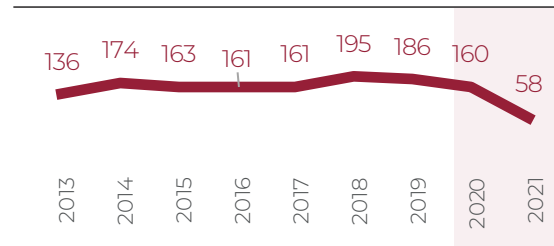
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

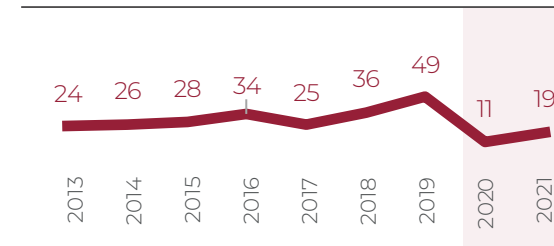
Białystok:

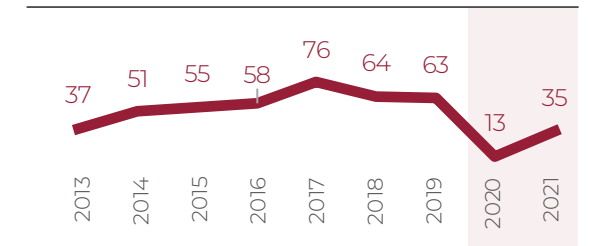
Bydgoszcz:

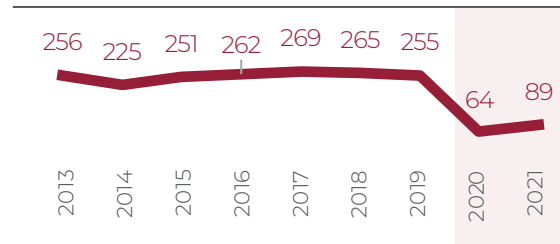
Gdańsk:

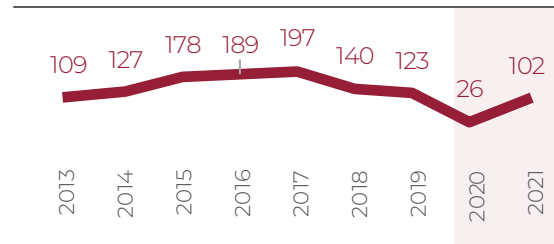
Katowice:

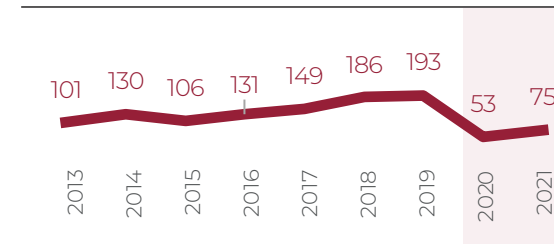
Kraków:

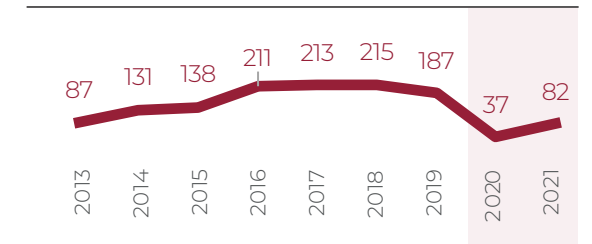
Lublin:

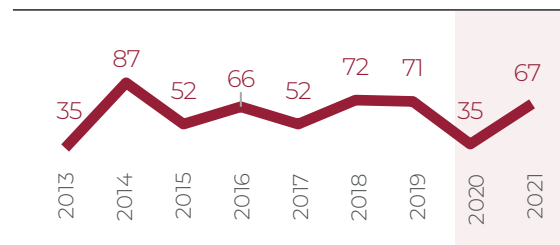
Łódź:

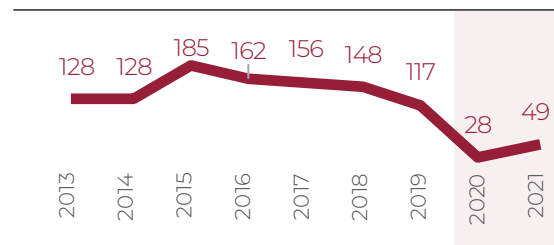
Poznań:

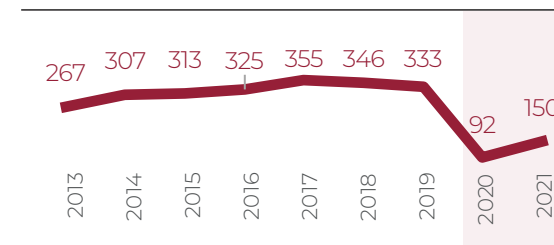
Rzeszów:

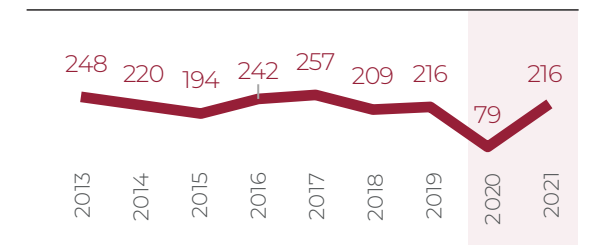
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Sport

Liczba obiektów sportowych* w miastach UMP w 2018 r.:

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

* do obiektów sportowych zaliczono: stadiony, boiska: piłkarskie, do koszykówki, do piłki siatkowej, do piłki ręcznej oraz wielozadaniowe, hale sportowe o wymiarach od 36x19 m, korty tenisowe (kryte i otwarte), pływalnie kryte, strzelnice, lodowiska sztucznie mrożone oraz siłownie zewnętrzne – plenerowe.

Zdaniem ekspertów

Podczas pandemii w związku z zamknięciem ośrodków sportowych zaobserwowano wzrost liczby osób uprawiających sport poza wyspecjalizowanymi ośrodkami i klubami sportowymi. Mieszkańcy miast częściej niż przed pandemią biegają, jeżdżą na rowerze, uprawiają jogging czy nordic walking. Obecnie miejskie ośrodki i kluby sportowe wróciły do działalności w skali sprzed pandemii, ponadto miasta UMP prowadzą programy aktywizujące i zachęcające do uprawiania sportu, kierowane do dzieci, młodzieży oraz seniorów. Nie bez znaczenia są również, współorganizowane przez miasta, imprezy sportowe – np. miejskie maratony służące popularyzacji aktywności sportowej. Wydaje się, że doświadczenie pandemii uświadomiło wielu mieszkańcom miast, jak ważna, dla zdrowia i budowania odporności, jest aktywność fizyczna.

W tym momencie to wszystko zaczyna powoli wracać do poziomu sprzed pandemii, co oczywiście bardzo cieszy. My też uruchamiamy bardzo wiele programów zachęcających mieszkańców do tej akcji, do aktywności. Mamy programy Aktywny Senior dedykowany seniorom, cieszący się ogromną popularnością. Aktywny Uczeń – dedykowany dla uczniów z bardzo różnych grup wiekowych.

Renata Kaznowska
Zastępca Prezydenta
m.st. Warszawy

Badania, które wykorzystują dane z aplikacji na urządzeniach mobilnych, pokazują ogromną popularność joggingu. Jogging zmienił funkcje pewnych przestrzeni w mieście, dał podstawę dla nowych społeczności, również w skali lokalnej, przełamał granice między aktywnością indywidualną i grupową.

dr hab. Marta Smagacz-
-Poziemska
prof. Uniwersytetu
Jagiellońskiego,
Instytut Socjologii

Turystyka

W wyniku wprowadzonych ograniczeń działalności branż związanych z turystyką oraz zawieszeniem możliwości podróżowania w trakcie pandemii, wyraźnie zmniejszyła się liczba turystów zagranicznych oraz stopień wykorzystania miejsc w obiektach noclegowych.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych

W latach 2011–2019 sukcesywnie zwiększał się stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach zakwaterowania turystycznego zarówno w miastach UMP, jak i w Polsce. W 2020 r. z uwagi na ograniczenia w możliwości przemieszczania się, nastąpiło wyraźne zmniejszenie tego wskaźnika – w miastach UMP wystąpił spadek z 44,9% do 24,5% a w Polsce z 40,6% do 26,8%. W 2021 r. stopień wykorzystania miejsc noclegowych, zarówno w Polsce jak i miastach UMP, nieco się zwiększył w porównaniu do 2020 r., jednak wciąż był niższy niż w pozostałych analizowanych latach (2011–2021).

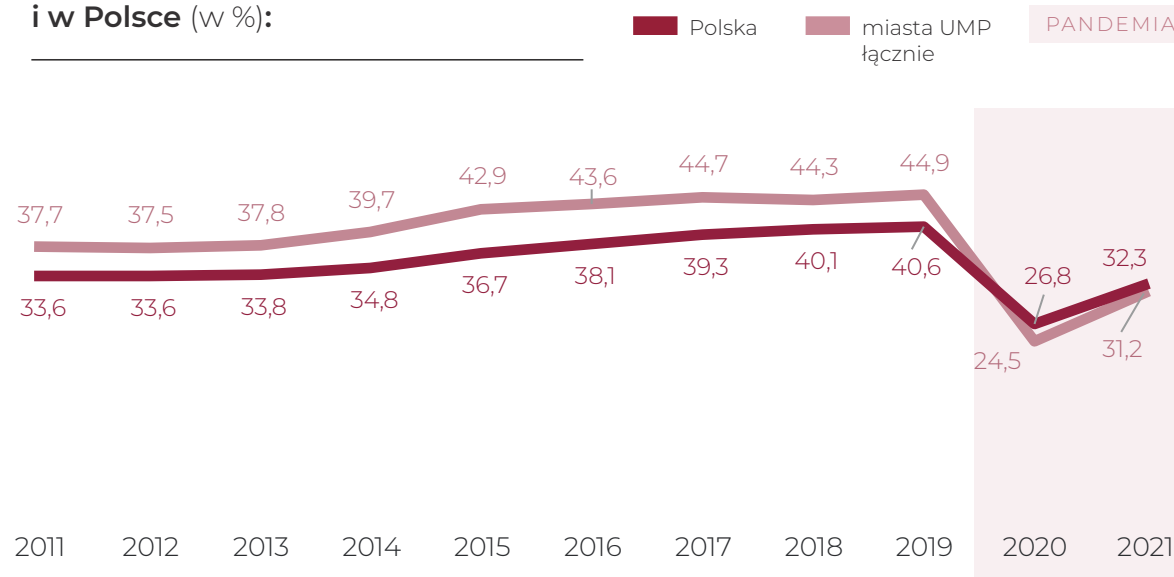

W 2020 r. w porównaniu do roku poprzedniego zmniejszył się stopień wykorzystania miejsc noclegowych – spadł o:

-20%
w miastach UMP

-14%
w Polsce

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w 12 miastach UMP i w Polsce (w %):

Zdaniem ekspertów

Pełniejszy obraz stanu branży turystycznej pokazują statystyki o stopniu wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach zakwaterowania. W tych danych ujęci są również turyści z Polski. O ile turystyka zagraniczna została bardzo mocno ograniczona, to turystyka krajowa również, ale nie w tak dużym stopniu. Po rekordowo niskim 2020 r., od 2021 r. widoczne jest już pewne ożywienie w branży, które będzie w pełni widoczne w danych za 2022 r.

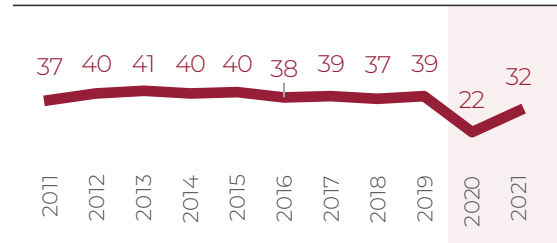
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w miastach UMP

(w %)

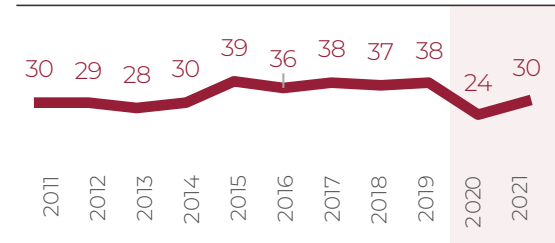
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

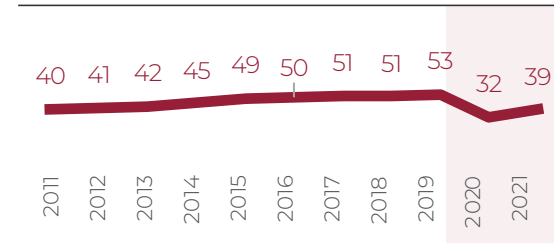
Białystok:

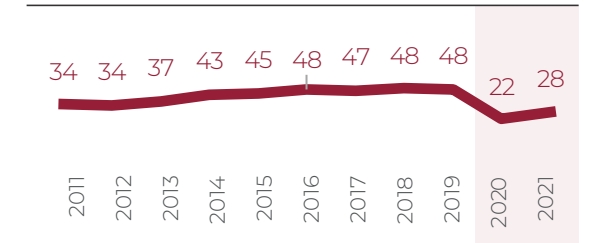
Bydgoszcz:

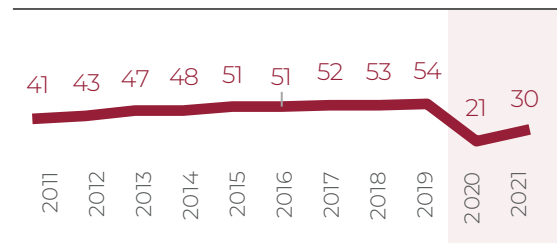
Gdańsk:

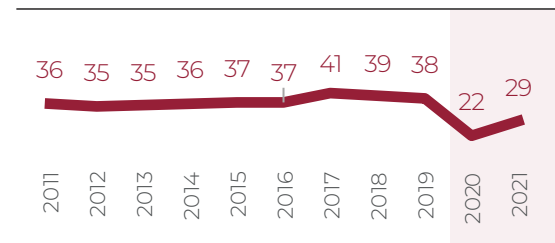
Katowice:

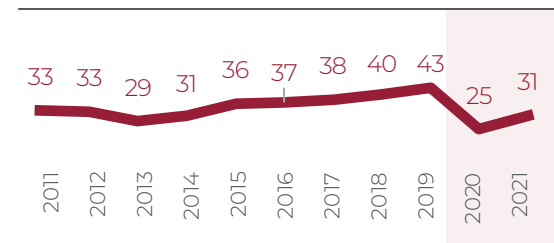
Kraków:

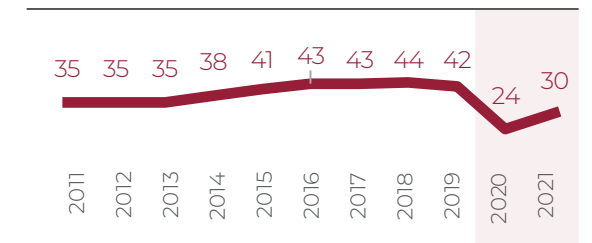
Lublin:

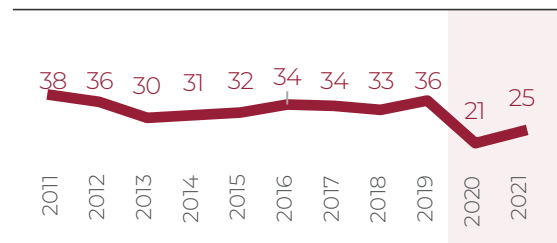
Łódź:

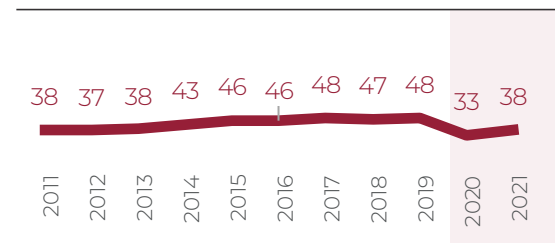
Poznań:

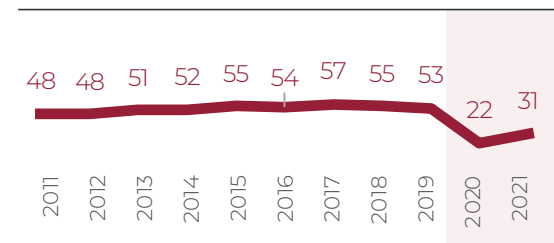
Rzeszów:

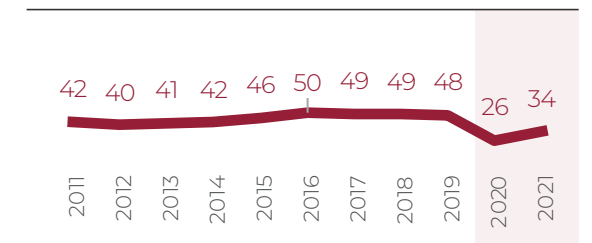
Szczecin:

Warszawa:

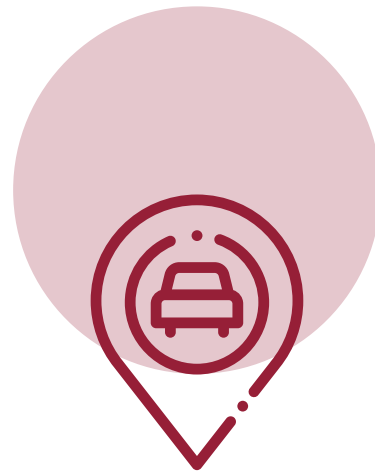

Wrocław:

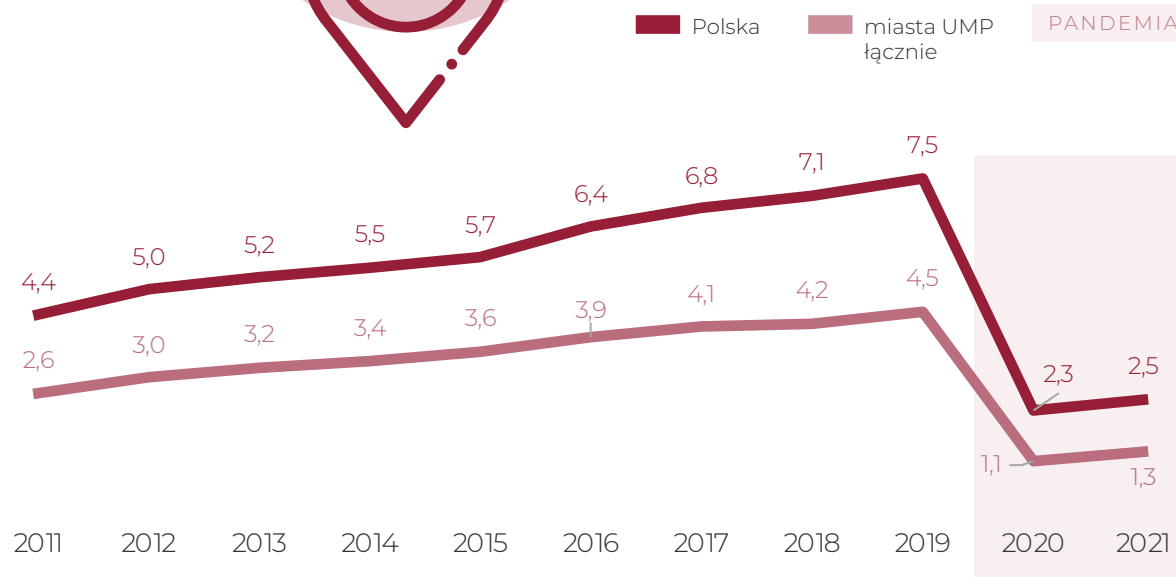

Turyści zagraniczni w obiektach noclegowych

W latach 2011-2019 z każdym rokiem coraz więcej turystów z innych krajów odwiedzało Polskę (w tym miasta UMP). Po rekordowym 2019 r. z liczbą 7,5 mln turystów zagranicznych w Polsce i 4,5 mln w miastach UMP w 2020 r. odnotowano drastyczny spadek odwiedzających na skutek wprowadzanych ograniczeń w przemieszczaniu się związanych z pandemią COVID-19. W 2020 r. w całym kraju liczba turystów zagranicznych w porównaniu do 2019 r. zmniejszyła się o 70% a w miastach UMP o 75%. W 2021 r. nieco więcej niż rok wcześniej turystów z innych krajów odwiedziło Polskę (2,5 mln turystów), w tym miasta UMP (1,3 mln turystów), ale nadal mniej niż w poprzednich latach (2011-2019).

Liczba turystów zagranicznych w obiektach noclegowych w 12 miastach UMP i w Polsce (w mln osób):

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2020 r. w porównaniu do roku poprzedniego liczba turystów zagranicznych korzystających z obiektów noclegowych spadła o:

-75%
w miastach UMP

-70%
w Polsce

Zdaniem ekspertów

Statystyki z obiektów noclegowych o noclegach udzielonych turystom z zagranicy w najpełniejszy sposób odzwierciedlają konsekwencje związane z zamknięciem granic oraz ograniczeń nałożonych na branżę turystyczno-noclegową. Poprawa sytuacji powinna być widoczna dopiero w statystykach za 2022 r.

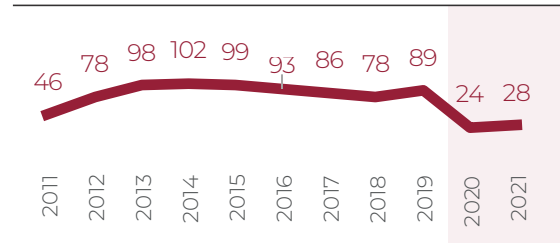
Turyści zagraniczni w obiektach noclegowych w miastach UMP

(w tys. osób)

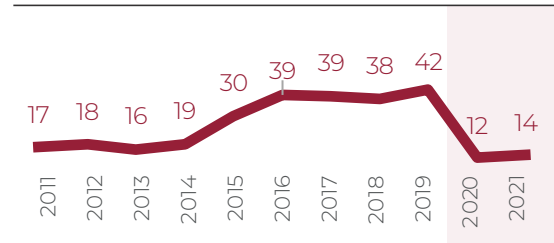
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

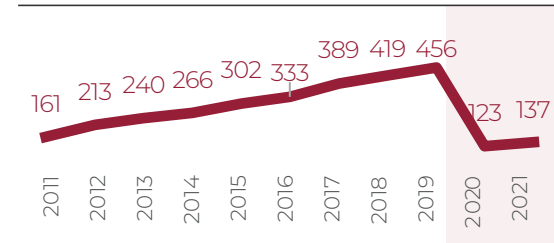
Białystok:

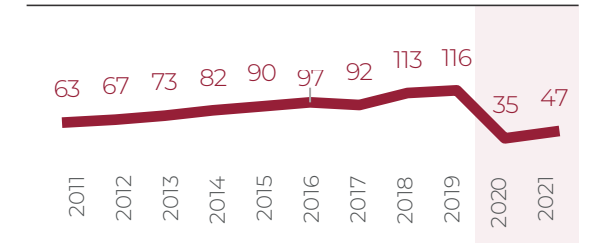
Bydgoszcz:

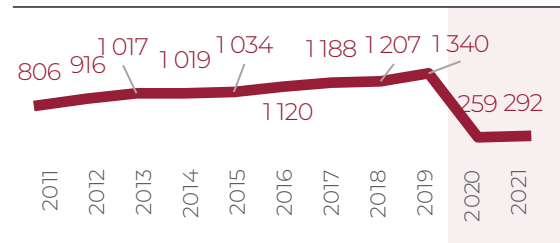
Gdańsk:

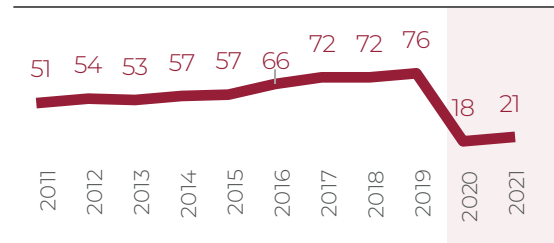
Katowice:

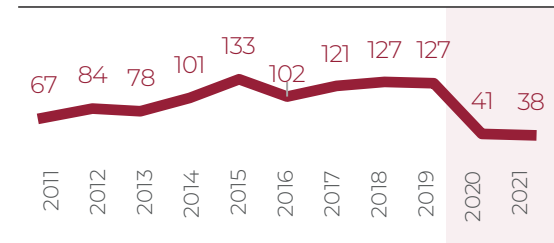
Kraków:

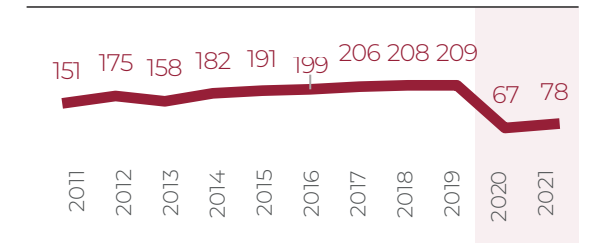
Lublin:

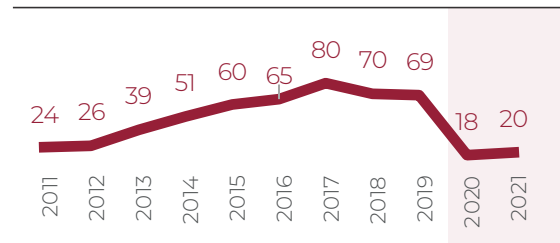
Łódź:

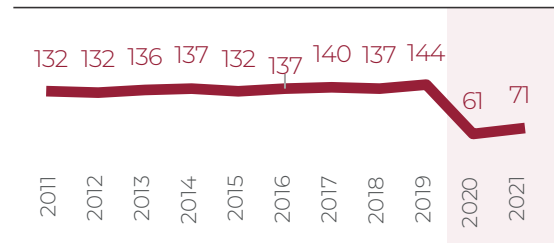
Poznań:

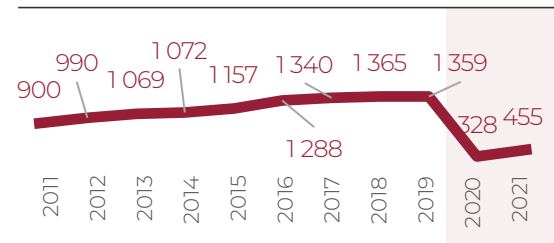
Rzeszów:

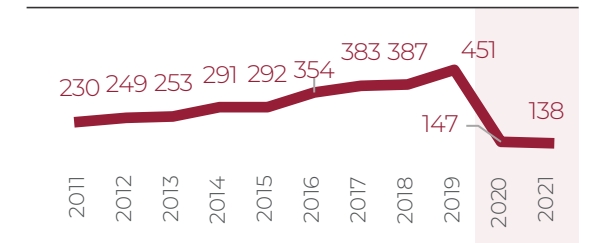
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Zdaniem ekspertów

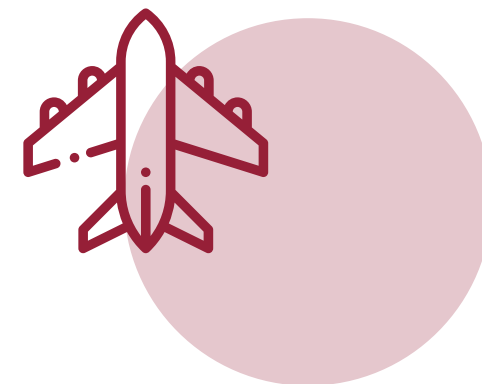
Na słabszą, niż przed pandemią, kondycję branży turystycznej składa się kilka czynników. W związku z wprowadzonym zakazem organizowania imprez masowych, podczas pandemii praktycznie zniknęło zjawisko turystyki sportowej i festiwalowej. Właściciele lokali, które przed pandemią wynajmowano w ramach najmu krótkoterminowego – za pośrednictwem takich platform jak Airbnb – wobec braku turystów zaczęli wynajmować je w formule najmu długoterminowego, co zmniejszyło liczbę dostępnych i relatywnie tanich miejsc noclegowych. W związku z wprowadzonymi ograniczeniami działalności branży hotelarskiej, przedsiębiorcy, by utrzymać swoją działalność podnieśli ceny oferowanych

usług – co również wpłynęło na decyzje „urlopowe” Polaków. W niektórych grupach społecznych pandemia nasiliła pojawiający się wcześniej trend eko-podróżowania, część turystów zmieniła styl wypoczynku, podróżując bardziej lokalnie – w zrównoważony sposób. Co więcej, w progresywnych środowiskach podróże typu weekendowy city-break wyszły z mody i są postrzegane jako nieetyczne z punktu widzenia troski o stan klimatu. Te wszystkie czynniki, spotęgowane kryzysem gospodarczym rozpoczętym w 2022 r. i wynikającą z niego wysoką inflacją, spowodowały, że branża turystyczna nie wróciła do działalności i potencjału sprzed pandemii. Zdaniem ekspertów, ten sektor rynku będzie się odbudowywał w najbliższych latach.

W pewnych środowiskach czy bańkach społecznych funkcjonuje narracja, według której weekendowe wyjazdy tanimi liniami lotniczymi to coś nietycznego. W niektórych krajach, np. w Szwecji jest to już bardzo wyraźny nurt i takie motywacje do unikania podróży samolotem dla własnej przyjemności pojawiają się też w Polsce. Jednak w ogólnej skali, w naszym kraju wciąż utrzymuje się głód podróżowania z wykorzystaniem samolotu. Wydaje się, że obecnie to ceny podróży turystycznych mogą być hamulcem, ale nie zmiana przekonań o etycznych aspektach korzystania z różnych środków transportu.

“

dr hab. Marta Smagacz-
-Poziemska
prof. Uniwersytetu
Jagiellońskiego,
Instytut Socjologii

Transport

Obostrzenia przeciw COVID-19 miały ogromny wpływ na zachowania komunikacyjne ludności oraz organizację transportu zbiorowego podległego samorządom. Z danych transportowych można wyczytać spadek zainteresowania komunikacją miejską oraz chwilowy spadek liczby nowo rejesterowanych samochodów w pierwszym roku pandemii. Nie należy jednak zapominać o rosnącej liczbie osób przemieszczających się pieszo, rowerem, czy hulajnogą.

Pasażerowie w komunikacji miejskiej – dynamika zmian w czasach pandemii

Zgodnie z informacjami z urzędów miast UMP, w celu zapewnienia mieszkańcom bezpieczeństwa podczas podróży komunikacją miejską, a także, utrzymania jej funkcjonowania na efektywnym poziomie, w miastach UMP stosowano wiele rozwiązań, wykraczających poza te, do których przedsiębiorstwa komunikacyjne zostały zobligowane przez rozporządzenia rządu. W części miast UMP, na najbardziej obciążonych liniach dublowano połączenia oraz kierowano do pracy większe, bardziej pojemne pojazdy. W większości miast przystanki na żądanie działały jako regularne przystanki, zrezygnowano również z „ciepłego

guzika” – kierowcy otwierali wszystkie drzwi pojazdów. W wielu miastach zlikwidowano lub zawieszono możliwość kupowania biletów u kierowcy. W niektórych miastach umożliwiono zawieszenie biletów okresowych, a w Poznaniu wprowadzono promocyjne bilety oraz akcje informacyjne – promujące komunikację miejską jako bezpieczny środek transportu w dobie pandemii. Ponadto, czasem wprowadzono specjalne linie, np. dowożące mieszkańców do miejskich punktów szczepień lub linie medyczne – przeznaczone dla pracowników służby zdrowia.

-40%

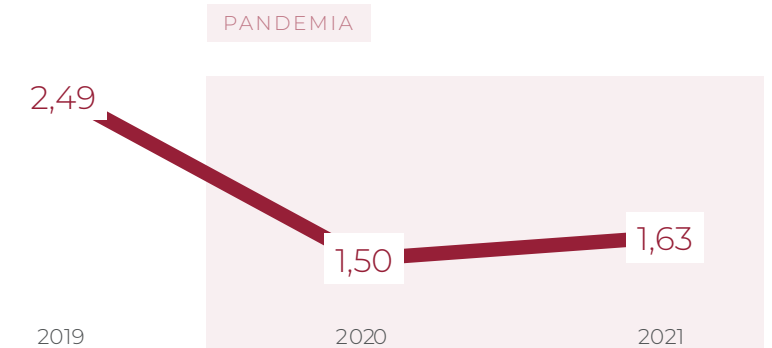
o tyle spadła liczba pasażerów komunikacji w miastach UMP w 2020 r. w porównaniu do 2019 r.

Ludzie nie korzystali z transportu publicznego w obawie, że to tam, mimo noszenia maseczek dochodziło do zakażeń.

“

Jędrzej SolarSKI
Drugi Zastępca Prezydenta
Miasta Poznania

Liczba pasażerów komunikacji miejskiej w miastach UMP łącznie (w mld):

Zmiana liczby pasażerów w komunikacji miejskiej w miastach UMP w latach 2020–2021 w porównaniu do 2019 r. (rok 2019 = 100%):

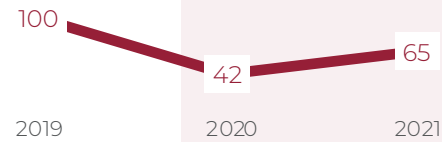
PANDEMIA

Dobrym przykładem jeśli chodzi o sport i transport miejski, są rowery Veturilo – w 2022 roku zanotowaliśmy dobowy rekord wypożyczeń od początku funkcjonowania roweru miejskiego.

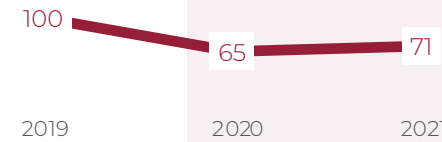

Renata Kaznowska
Zastępca Prezydenta
m.st. Warszawy

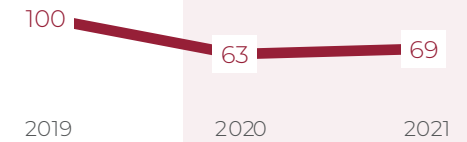
Białystok:

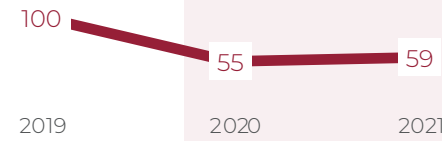
Bydgoszcz:

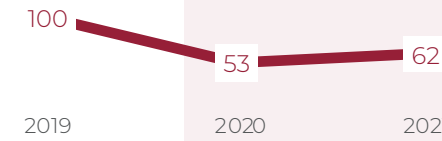
Gdańsk:

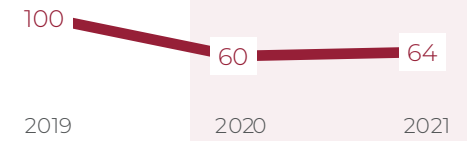
Katowice:

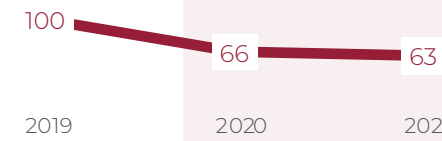
Kraków:

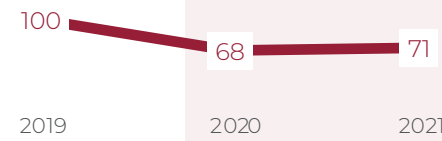
Lublin:

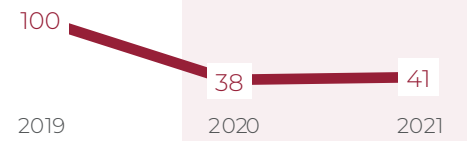
Łódź:

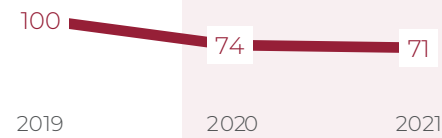
Poznań:

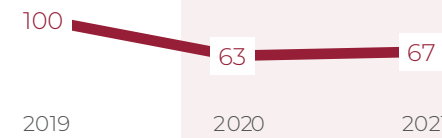
Rzeszów:

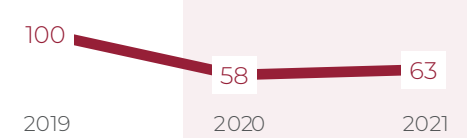
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Zdaniem ekspertów

W związku z wprowadzonymi przepisami dotyczącymi funkcjonowania w reżimie sanitarnym oraz limitów pasażerów w komunikacji miejskiej, miasta stanęły przed wyzwaniem organizacyjnym. Jednym z głównych wyzwań podnoszonych przez ekspertów reprezentujących samorządy, było zarządzanie kadrą, tak aby zapewnić bezpieczeństwo kierowców i motorniczych, przy jednoczesnym zapewnieniu sprawnej obsługi pasażerów.

Samorządowcy podkreślali również problemy prawne. Władze państwowe wprowadziły nieprecyzyjne przepisy dotyczące podróżowania komunikacją zbiorową, nie przedstawiając władzom miast oraz organizatorom komunikacji miejskiej, wytycznych dotyczących zasad kontroli. Nie było wiadomo kto, w jaki sposób oraz na jakiej podstawie prawnej może kontrolować przestrzeganie

obostrzeń, takich jak: nakaz zasłanianiu ust i nosa czy utrzymywania odpowiedniej (zgodnej z obowiązującym w tym czasie limitem) liczby pasażerów. Miasta najczęściej do tego zadania kierowały funkcjonariuszy straży miejskiej.

W trakcie pandemii, w związku z lękiem wielu mieszkańców przed zakażeniem się w komunikacji miejskiej, dramatycznie spadła liczba pasażerów. Mieszkańcy częściej niż przed pandemią przemieszczali się po mieście pieszo. Znacząco wrosła liczba osób korzystających z roweru jako regularnego środka transportu. Jednocześnie część mieszkańców zrezygnowała z komunikacji miejskiej, na rzecz podróży samochodem.

Zdaniem ekspertów doświadczenie pandemii zmieniło nasze codzienne praktyki miejskiej mobilności. Sposoby

przemieszczania się w mieście są inne. Po pandemii obserwujemy większy udział ruchu pieszego, rowerowego oraz na hulajnogach. Pomimo tego, że minął społeczny lęk przed zarażeniem się w komunikacji miejskiej, wciąż liczba pasażerów utrzymuje się na niższym poziomie niż przed pandemią. Poza pewną zmianą zachowań komunikacyjnych, wytłumaczeniem tego stanu jest wciąż duża popularność pracy zdalnej – mniej pracowników codziennie przemieszcza się po mieście.

Zmiany praktyk związanych z mobilnością oraz wprowadzanie polityk zrównoważonego rozwoju, przekładają się na zmianę przestrzeni miejskiej – obecnie w miastach poświęca się więcej uwagi jakości i rozwojowi infrastruktury pieszej, rowerowej oraz komunikacji miejskiej.

Zmieniły się praktyki mobilności. W zasadzie wszystkie raporty monitorujące zachowania, behawioralne zmienne, pokazują, że popularność „pieszości” – jak tłumaczy się zwykle „walkability” – wystrzeliła w okresie lockdownów. Ludzie pracowali i funkcjonowali w okolicy domu i zaczęli częściej chodzić. Zauważono również znaczne wzrosty w poruszaniu się rowerem i na hulajnogach.

“

dr hab. Marta Smagacz-
-Poziemska
prof. Uniwersytetu
Jagiellońskiego,
Instytut Socjologii

Samochody nowo zarejestrowane – dynamika zmian w czasach pandemii

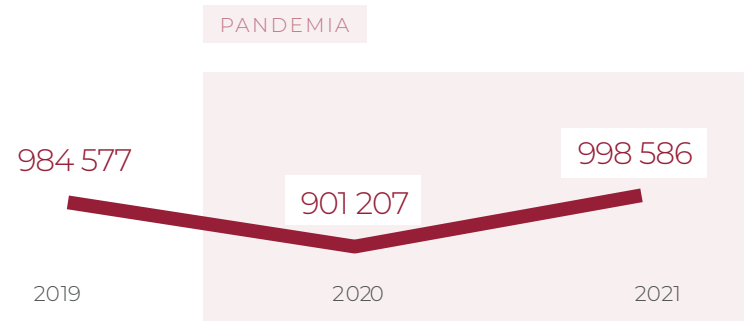
W połowie miast UMP w latach 2020–2021 rejestrowano mniej samochodów niż w roku poprzedzającym pandemię. Tylko w jednym z miast UMP w 2020 r. – w Poznaniu – liczba rejestrowanych samochodów była wyższa niż rok wcześniej. W latach 2019–2021 w miastach UMP zarejestrowano 64% wszystkich samochodów w Polsce.

Źródło: Dane z miast UMP

* dane z miast UMP obejmują samochody ciężarowe, osobowe i specjalne, dane z Katowic obejmują wszystkie pojazdy

Liczba samochodów nowo zarejestrowanych w latach 2019–2021 w miastach UMP* i w Polsce**:

Zmiana liczby nowo zarejestrowanych samochodów w miastach UMP w porównaniu do 2019 r.:

-8%
w 2020 r.

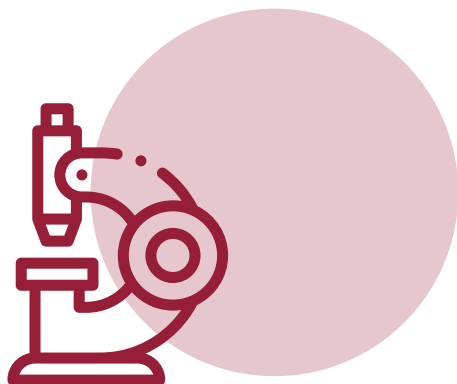
+1%
w 2021 r.

Zdaniem ekspertów

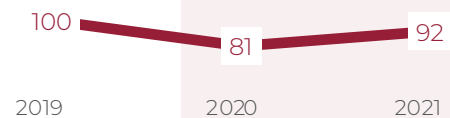
Przyczyny zmian w liczbie samochodów rejestrowanych podczas pandemii mają różne źródła. W pierwszych miesiącach pandemii, w części miast okresowo zawieszono lub ograniczono obsługę mieszkańców w tym zakresie, wydłużono również termin na spełnienie obowiązku rejestracji – co przełożyło się na spadek liczby rejestrowanych samochodów w 2020 r. Wraz z rozwojem e-usług w urzędach miejskich rejestracja pojazdów stała się łatwiejsza – wnioski w tym zakresie mieszkańcy mogli składać za pośrednictwem Internetu. Ponadto rolę odegrały zmiany na rynku – rozwój handlu internetowego oraz branży kurierskiej i logistycznej – spowodowały wzrost zapotrzebowania na samochody w firmach, prowadzących tego typu działalność. Wobec tego w drugim roku pandemii, liczba rejestrowanych samochodów zaczęła zbliżać się do poziomu sprzed pandemii. W tym zakresie pandemiczne zmiany miały charakter czasowy, związany głównie z kwestiami organizacyjno-administracyjnymi.

Na wykresach przedstawiono zmiany liczby samochodów nowo zarejestrowanych w miastach UMP w latach 2020–2021 w porównaniu do 2019 r. (rok 2019 =100%):

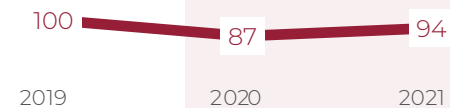
PANDEMIA

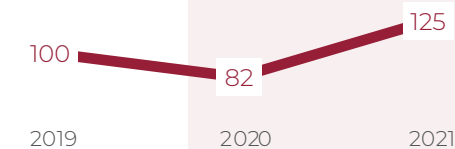
Białystok:

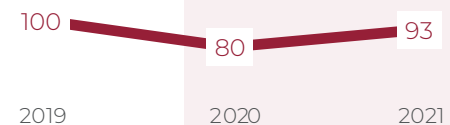
Bydgoszcz:

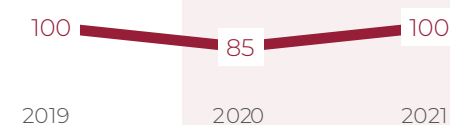
Gdańsk:

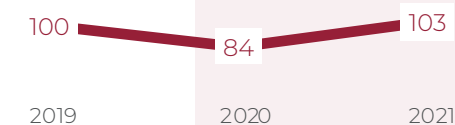
Katowice:

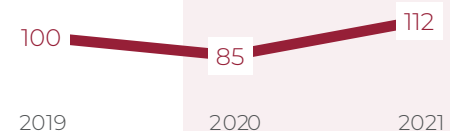
Kraków:

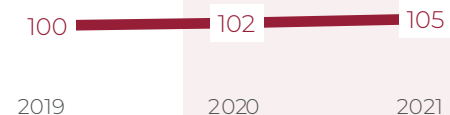
Lublin:

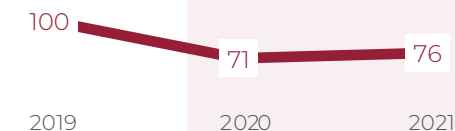
Łódź:

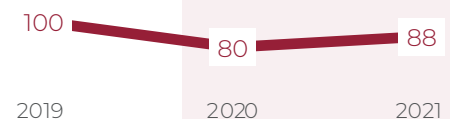
Poznań:

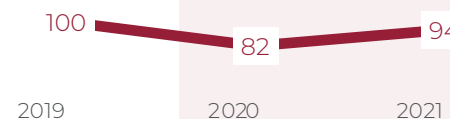
Rzeszów:

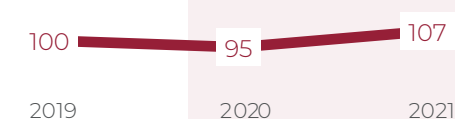
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Wypadki drogowe na 100 tys. mieszkańców

W latach 2011–2015 zarówno w miastach UMP, jak i w całej Polsce stopniowo spadała liczba wypadków drogowych. Ten trend utrzymał się do 2021 r. w całej Polsce. Natomiast w miastach UMP w latach 2016–2017 zanotowano niewielki wzrost liczby wypadków. Od 2018 r. w miastach UMP zmniejszała się liczba wypadków drogowych, osiągając najniższy poziom w 2020 r. W pierwszym roku pandemii, średnio w miastach UMP liczba wypadków

drogowych spadła o 28%, a w Polsce o 21% w porównaniu do 2019 roku. W analizowanym okresie najmniejszą liczbę wypadków w całej Polsce odnotowano w 2021 r. W tym samym roku, pomimo obowiązywania mniej restrykcyjnych ograniczeń w przemieszczaniu się niż w 2020 r. aż w 6 miastach UMP (Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Lublin, Poznań i Rzeszów) notowano ciągły spadek liczby wypadków samochodowych.

Zdaniem ekspertów

Ciekawą konsekwencją lockdownów oraz ograniczenia aktywności społecznych, przekładającym się na ograniczenie transportu, jest spadek liczby wypadków drogowych. W miastach UMP nawet nieco wyższy niż w całej Polsce. Wynika to zapewne z większego na co dzień ruchu drogowego. Rok 2021 wciąż nie przyniósł

wzrostu liczby wypadków drogowych, co może w pewnym stopniu świadczyć o zmianie zachowań transportowych wśród społeczeństwa – rzadsze podróże lub częściowa rezygnacja z samochodu. Jednak by potwierdzić tę tezę należy poczekać na statystyki z 2022 r. lub dane z profesjonalnych pomiarów ruchu.

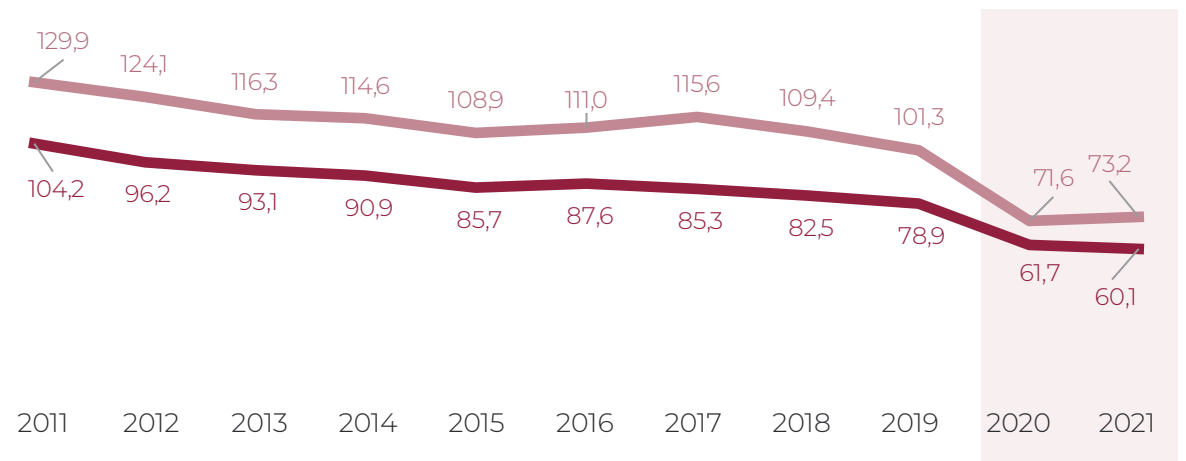
W 2020 r. w porównaniu do roku poprzedniego liczba wypadków drogowych spadła o:

-28%
w miastach UMP

-21%
w Polsce

Wypadki drogowe na 100 tys. ludności w 12 miastach UMP i w Polsce:

■ Polska ■ miasta UMP łącznie **PANDEMIA**

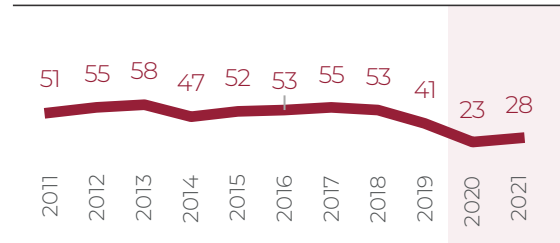

Wypadki drogowe na 100 tys. mieszkańców w miastach UMP

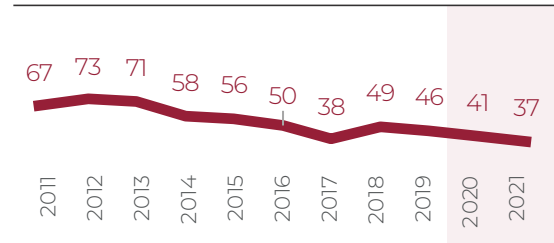
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

PANDEMIA

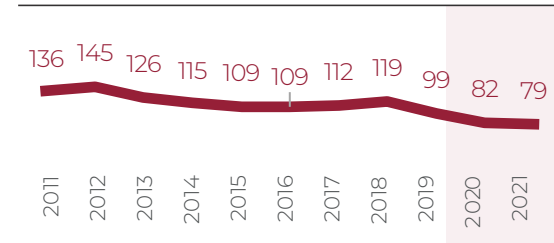
Białystok:

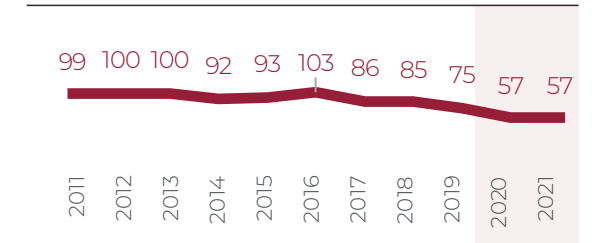
Bydgoszcz:

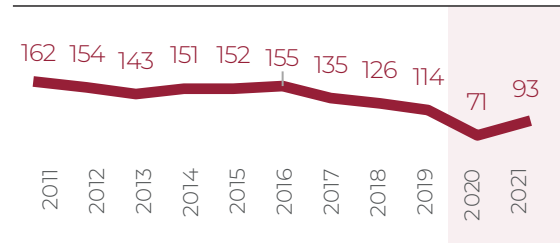
Gdańsk:

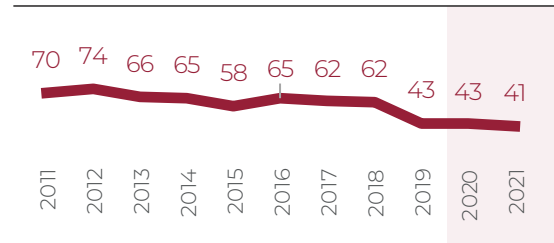
Katowice:

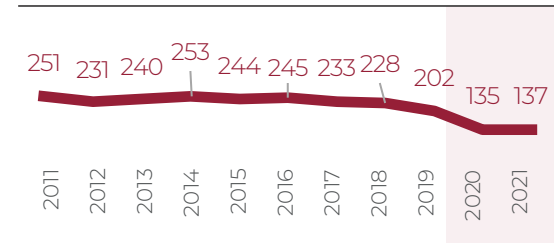
Kraków:

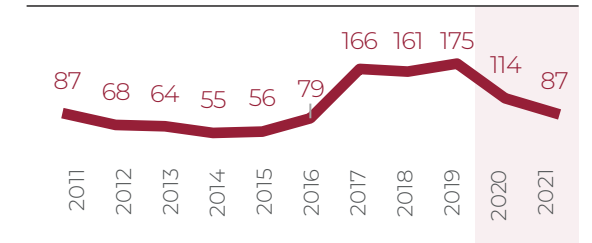
Lublin:

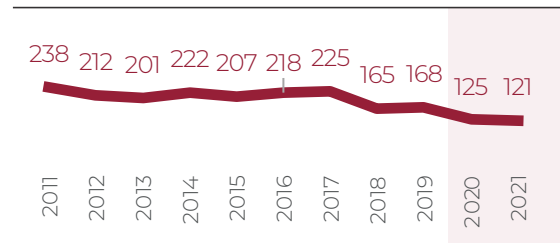
Łódź:

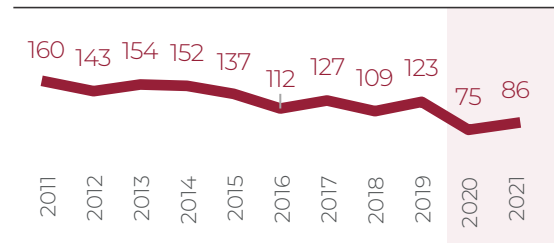
Poznań:

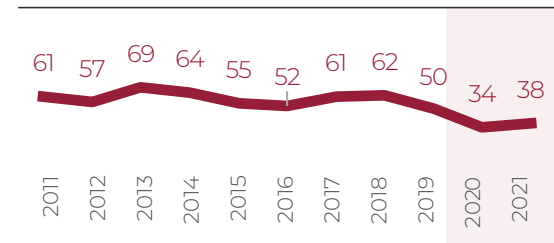
Rzeszów:

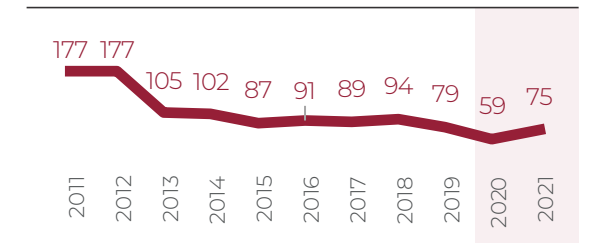
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

Jakość powietrza

Ograniczenia transportu drogowego związane z obostrzeniami, które miało zapobiec rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2, przełożyło się na niespotykaną od lat poprawę jakości powietrza w dużych miastach. Choć w czasie pandemii nastąpiła tymczasowa poprawa jakości powietrza, to jego zanieczyszczenie nadal stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia ludzi.

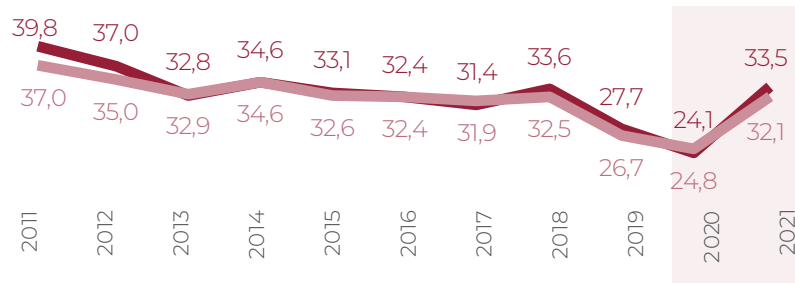

Zanieczyszczenie powietrza – tlenek węgla, dwutlenek azotu oraz pyły PM-2.5 i PM-10

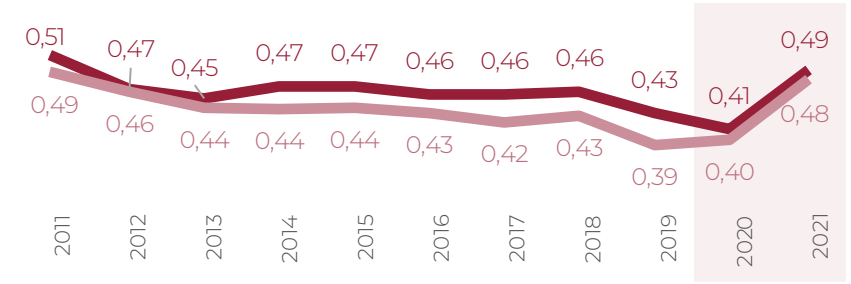
Przeważające zanieczyszczenia gazowe powietrza to tlenki azotu (NOx), tlenek siarki (SO2) oraz tlenek węgla (CO) – te substancje są najsilniej związane z transportem, w drugiej kolejności z ciepłownictwem. Z kolei zanieczyszczenia pyłowe, wśród których PM 2.5

oraz PM 10 stanowią największe zagrożenie dla naszego zdrowia, pochodzą w głównej mierze z ciepłownictwa oraz przemysłu, jednak znajdziemy je również w zanieczyszczeniach pochodzących z transportu (powstają np. w wyniku ścierania się klocków hamulcowych i opon).

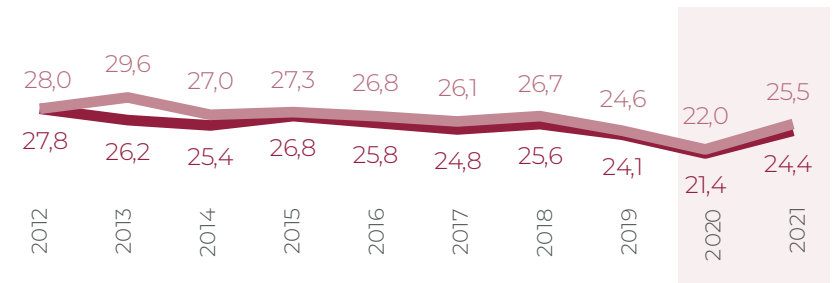
Średnie, roczne stężenia pyłu PM-10 w powietrzu w 12 miastach UMP i w Polsce (µg/m³):

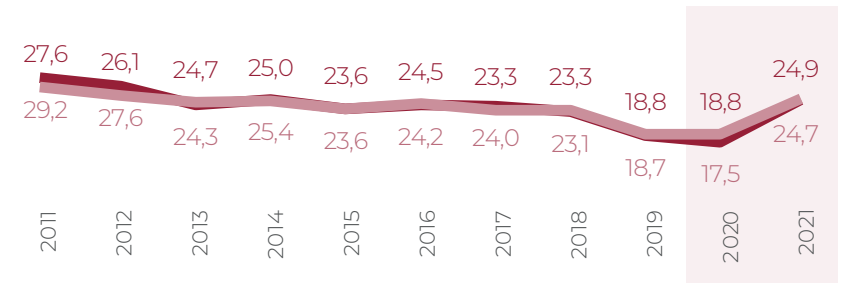
Średnie, roczne stężenia tlenku węgla (CO) w powietrzu w 12 miastach UMP i w Polsce (µg/m³):

Średnie, roczne stężenia dwutlenku azotu (NO²) w powietrzu w 12 miastach UMP i w Polsce (µg/m³):

Średnie, roczne stężenia pyłu PM-2.5 w powietrzu w 12 miastach UMP i w Polsce (µg/m³):

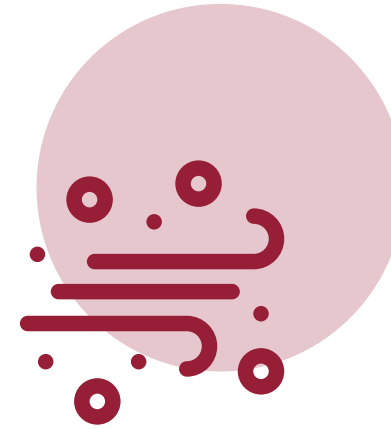
■ miasta UMP (łącznie)
■ Polska

PANDEMIA

W latach 2011–2019 w miastach UMP średnie, roczne stężenie tlenku węgla w atmosferze utrzymywało się na zbliżonym poziomie (0,43–0,51) $\mu\text{g}/\text{m}^3$, w tym czasie w całej Polsce obserwowano coroczny, powolny spadek stężenia CO w atmosferze. 2020 roku zarówno w miastach UMP, jak i w całej Polsce odnotowano spadek tego stężenia, do jednego z najniższych poziomów w analizowanej dekadzie. W latach 2012–2020 w całej Polsce, w tym w miastach UMP zaobserwowano tendencję spadkową stężenia dwutlenku azotu. W 2020 r. zanotowano najniższe wartości tej substancji w analizowanym okresie. Zarówno w przypadku stężenia pyłu PM 2,5, jak i PM 10, średnia, roczna wartość w miastach UMP i w Polsce w ostatnim dziesięcioleciu utrzymywała się na porównywalnym poziomie, jednocześnie zaobserwowano malejącą tendencję poziomu zanieczyszczenia

powietrza wymienionymi pyłami. W 2020 r. w wyniku m.in. wprowadzanych obostrzeń i ograniczeń w przemieszczaniu się, stężenia obu pyłów spadły do najniższych poziomów w analizowanym okresie. W 2021 r. wraz z luzowaniem i znoszeniem pandemicznych obostrzeń zaobserwowano powtórny wzrost poziomu zanieczyszczenia powietrza, porównywalny do notowań z lat 2015-2016. Na następnych stronach przedstawiono zmiany, które zaszły w miastach UMP. Niemal we wszystkich miastach zaobserwowano spadek poziomu wymienionych zanieczyszczeń w atmosferze, jednak ze względu na wiele czynników – od ukształtowania terenu do sytuacji pogodowej, w poszczególnych miastach roczne różnice stężenia (przede wszystkim w porównaniu roku 2020 do lat poprzednich), mogą być znaczne lub prawie niezauważalne.

W porównaniu do 2019 r. stężenie pyłów PM-10 w powietrzu w miastach UMP spadło o:

-13%
w 2020 r.

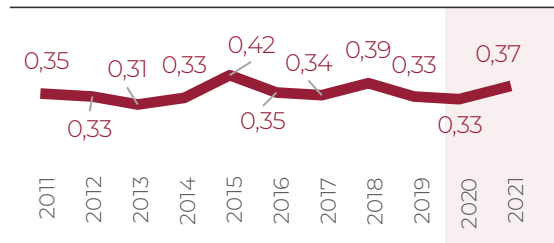
-7%
w 2021 r.

Zanieczyszczenie powietrza w miastach UMP – tlenek węgla – CO ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)

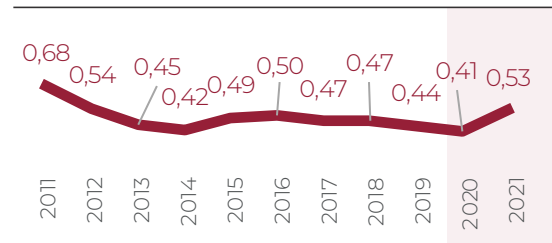
Źródło: Europejska Agencja Środowiska (EEA)

PANDEMIA

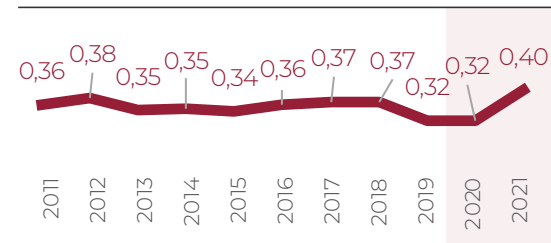
Białystok:

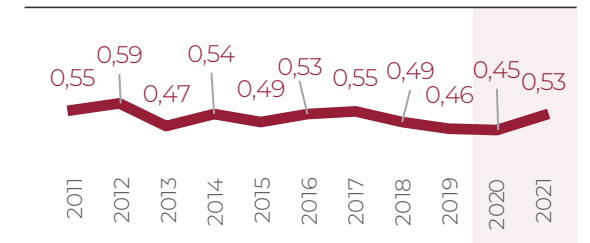
Bydgoszcz:

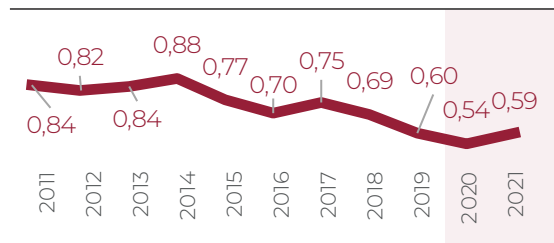
Gdańsk:

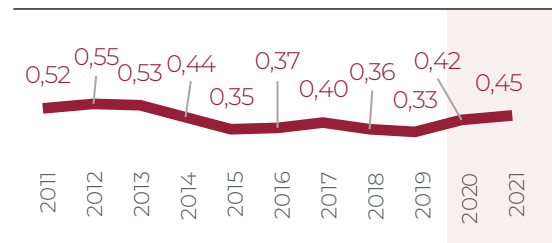
Katowice:

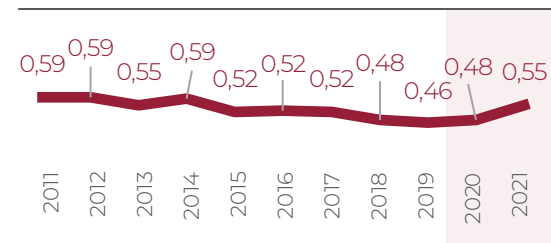
Kraków:

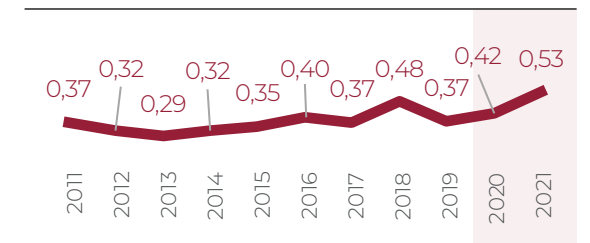
Lublin:

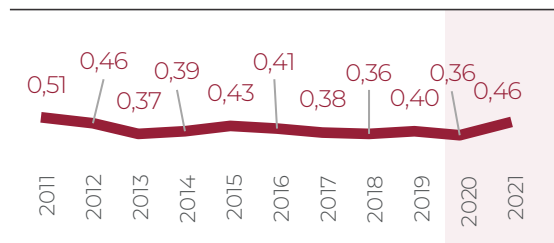
Łódź:

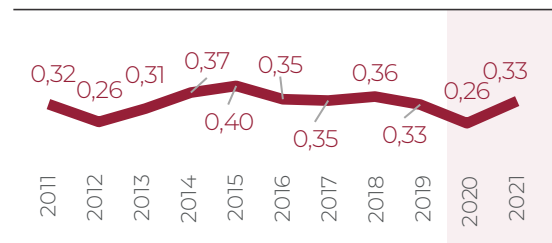
Poznań:

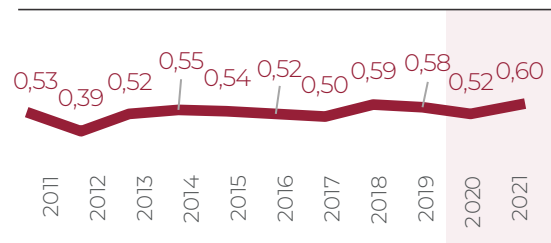
Rzeszów:

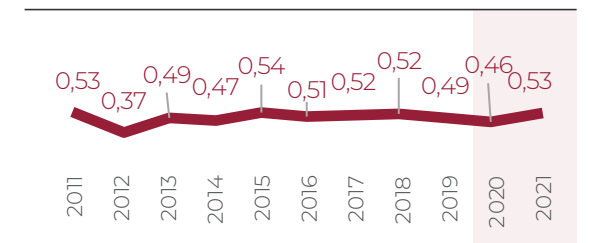
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

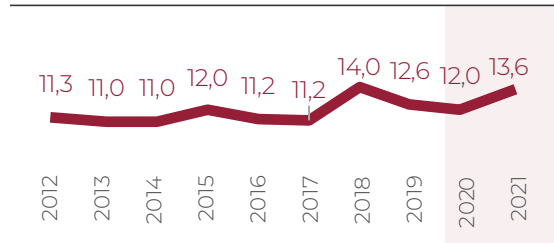

Zanieczyszczenie powietrza w miastach UMP – tlenek azotu – NO₂ (µg/m³)

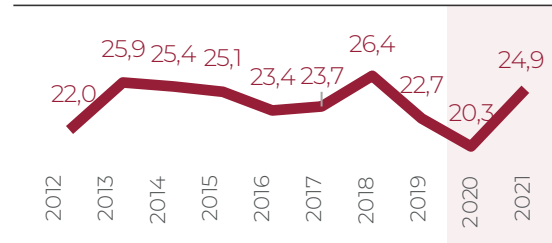
Źródło: Europejska Agencja Środowiska (EEA)

PANDEMIA

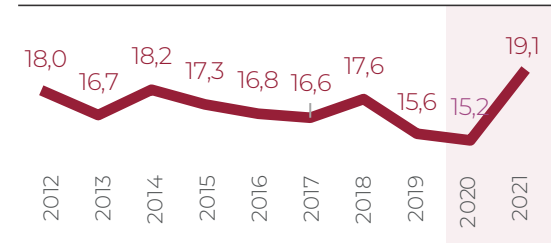
Białystok:

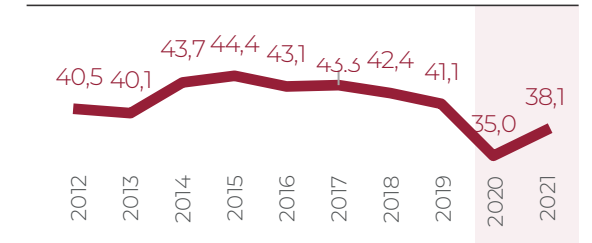
Bydgoszcz:

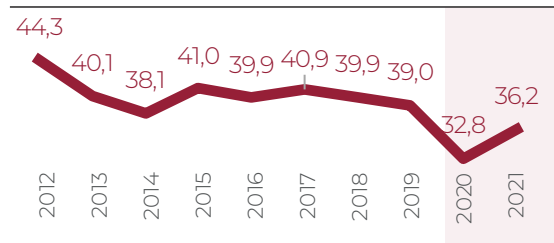
Gdańsk:

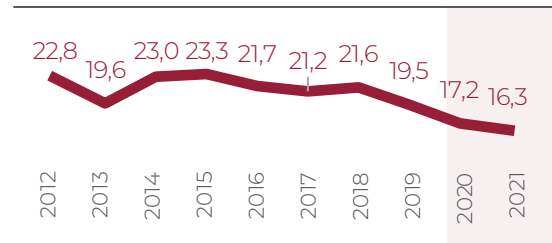
Katowice:

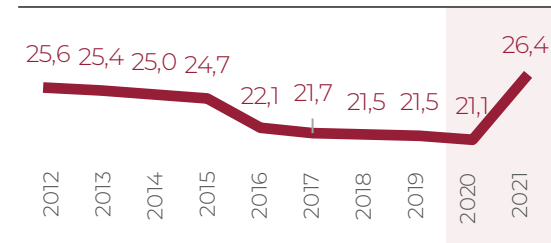
Kraków:

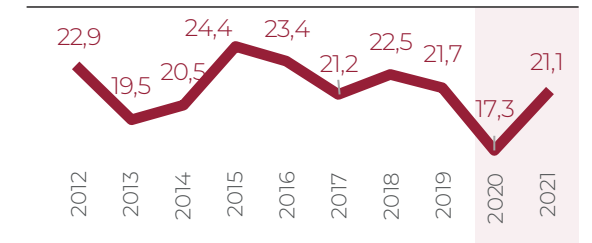
Lublin:

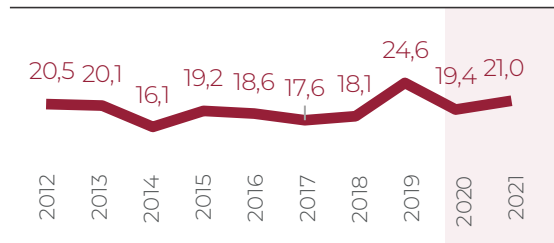
Łódź:

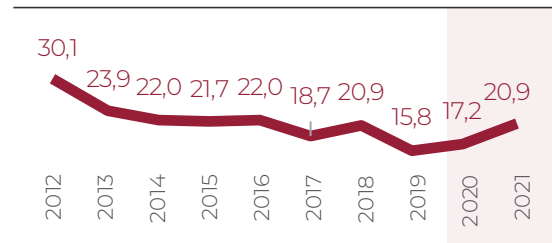
Poznań:

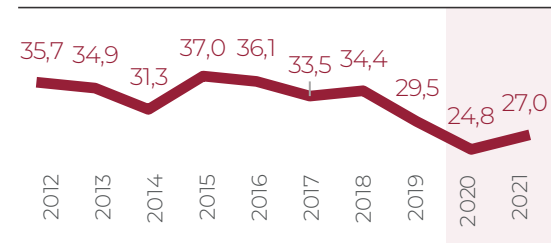
Rzeszów:

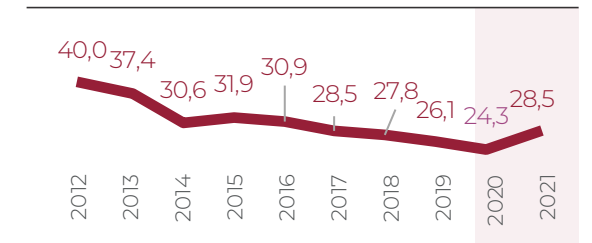
Szczecin:

Warszawa:

Wrocław:

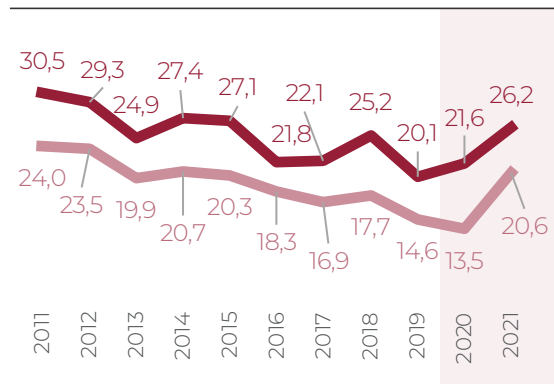
Zanieczyszczenie powietrza w miastach UMP – pyły PM 2.5 i PM 10 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)

PM 10 PM 2,5

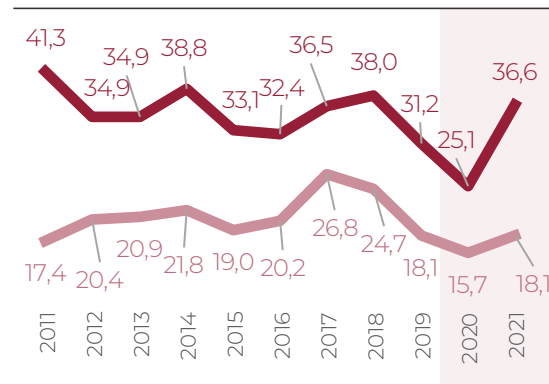
Źródło: Europejska Agencja Środowiska (EEA)

PANDEMIA

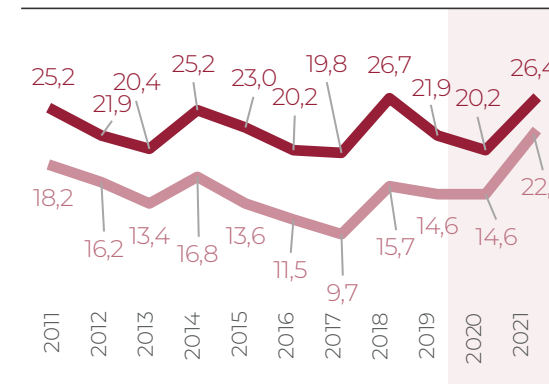
Białystok:

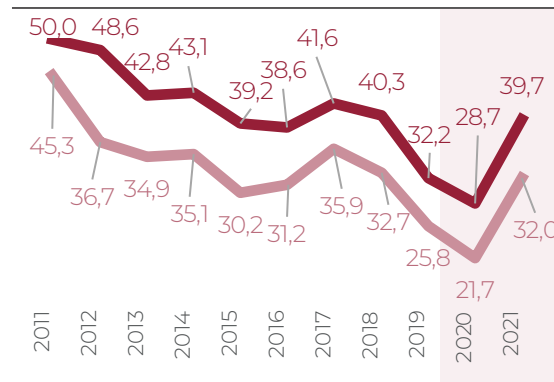
Bydgoszcz:

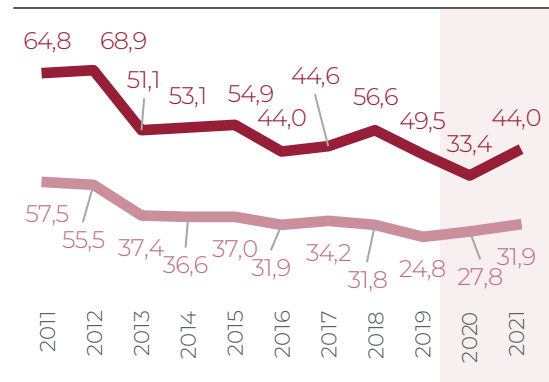
Gdańsk:

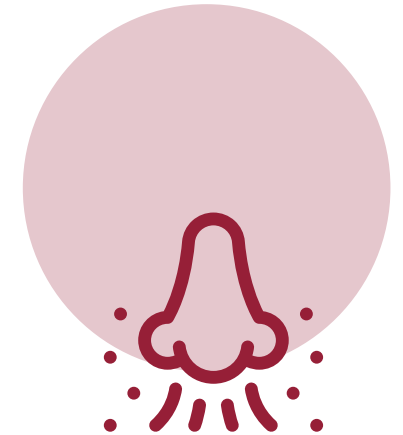
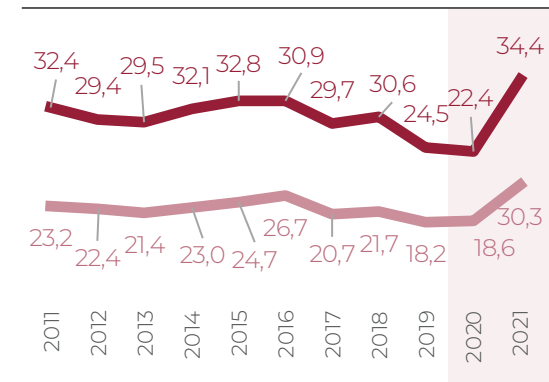
Katowice:

Kraków:

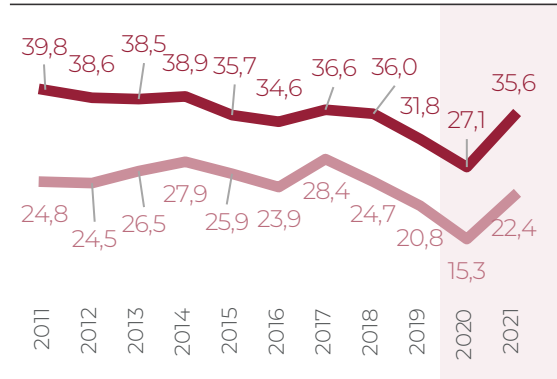

Lublin:

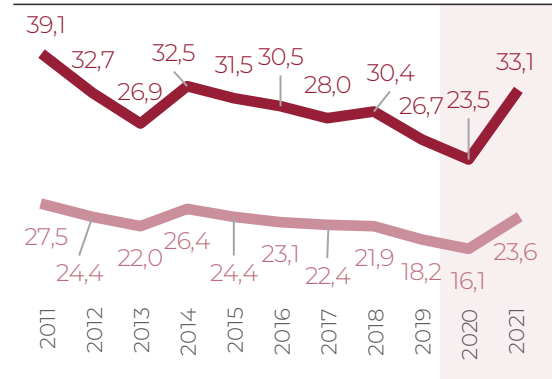

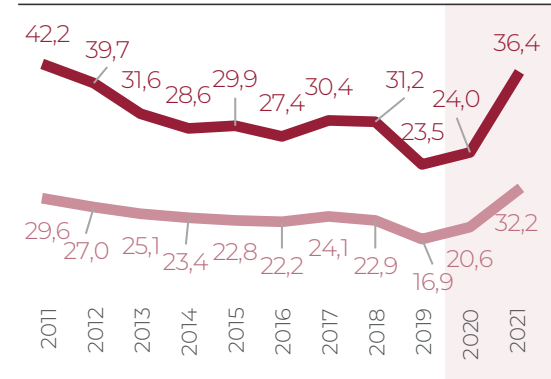
Łódź:

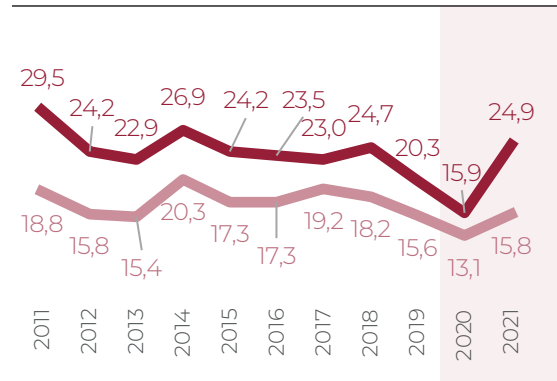
Poznań:

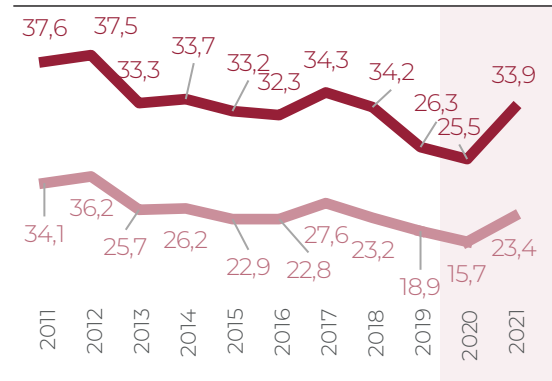
Rzeszów:

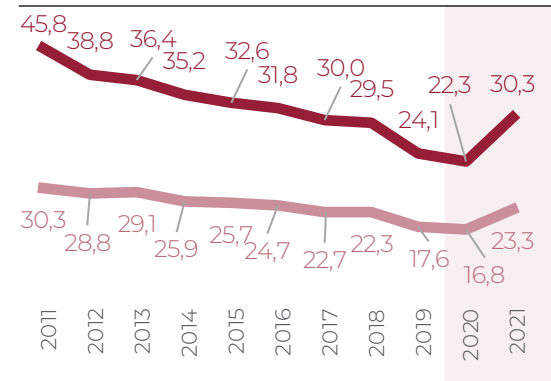
Szczecin:

Warszawa:

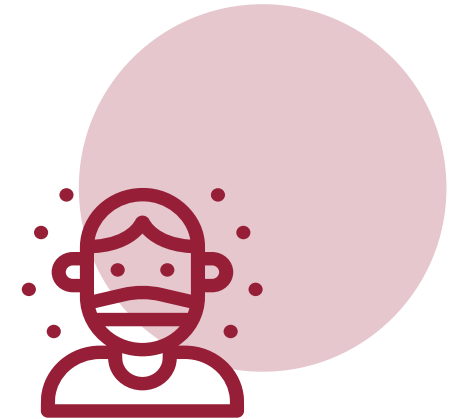
Wrocław:

PM 10 PM 2,5

Źródło: Europejska Agencja Środowiska (EEA)

PANDEMIA

Zdaniem ekspertów

Na zaobserwowaną, czasową poprawę jakości powietrza w miastach UMP znaczący wpływ miało ograniczenie mobilności mieszkańców miast. Podczas pandemii COVID-19 zdecydowanie rzadziej korzystaliśmy z samochodów. W skali globalnej, duże znaczenie miało czasowe zamknięcie fabryk i przemysłu, szczególnie w państwach Azjatyckich.

Obserwowane w 2021 r. wzrosty stężenia toksycznych substancji w powietrzu, mogą wynikać z kumulacji trzech zjawisk: z jednej strony mobilność i transport stopniowo zaczęły wracać do przed-pandemicznej normalności, z drugiej strony nastąpiło odmrożenie gospodarki, zatem przemysł i

fabryki znowu zaczęły emitować zanieczyszczenia. Ponadto większość z nas, wciąż spędzała (szczególnie w okresie jesienno-zimowym) w domach więcej czasu niż przed pandemią. Należy pamiętać, że w dużych miastach jednym z głównych źródeł zanieczyszczeń powietrza są piece grzewcze („kopciuchy”), z tego powodu wydłużenie czasu przebywania w domu w okresie pandemii, mogło przełożyć się na wzrost produkcji zanieczyszczeń z tego źródła. W konsekwencji tej kumulacji w niektórych miastach w 2021 r. notowano wyższe stężenia szkodliwych substancji w powietrzu niż w latach poprzedzających pandemię.

Źródło: <https://cor.europa.eu/pl/news/Pages/towards-a-zero-pollution-ambition-for-air-water-and-soil.aspx>, ostatni dostęp 08.03.23, raport: „Krajowy bilans emisji SO₂, NO_x, CO, NH₃, NMLZO, pyłów, metali ciężkich i TZO” – Ministerstwo klimatu i środowiska, Warszawa, 2022 r., Encyklopedia Klimatologiczna ESPERE (<https://open.uj.edu.pl/mod/page/view.php?id=1007> – ostatni dostęp: 08.03.23)

Chociaż w czasie pandemii nastąpiła tymczasowa poprawa jakości powietrza, zanieczyszczenie atmosfery nadal stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia ludzkiego. Dzięki znacznemu zmniejszeniu ruchu drogowego i miejskiego podczas kwarantanny, a także ograniczeniu produkcji przemysłowej i innych rodzajów działalności gospodarczej i społecznej, obywatele korzystają ze zdrowszego powietrza i cieszą się mniejszym hałasem w swoich społecznościach. Zbiorczo doświadczyliśmy zdrowszego środowiska i lepiej zrozumieliśmy, że ograniczenie ruchu drogowego, bardziej otwarte

przestrzenie publiczne i rozwiązania oparte na zasobach przyrody mają zasadnicze znaczenie dla dobrego samopoczucia wszystkich obywateli. Nie możemy również zapominać, że być może istnieje udowodniony związek między zanieczyszczeniem powietrza a stopniem infekcji koronawirusem. Ogólnie, jesteśmy świadkami szerszego i silniejszego wsparcia na rzecz walki z zanieczyszczeniem powietrza i budowania zdrowszego środowiska.

“

János Ádám KARÁCSONY
Członek Europejskiego
Komitetu Regionów EU

CENTRUM ANALIZ I BADAŃ

UNIA
METROPOLII
POLSKICH

IM. PAWŁA ADAMOWICZA

→ metropolie.pl